

Kansallisen Kokoomuksen tavoiteohjelma 2026

VAPAAUS ONNISTUA, VASTUU HUOLEHTIA

Kohti vapaampaa, vakaampaa ja vauraampaa Suomea

Sisällysluettelo

Hyvä yhteiskunta tarjoaa tikapuita ja turvaverkkoja	4
1. Talous ja elinkeinot	6
Varmistetaan julkinen talouden kestävyys	7
Toteutetaan työn, yrittämisen ja kasvun verouudistus	8
Parannetaan säästämisen ja sijoittamisen mahdollisuuksia	9
Vahvistetaan reilua kilpailua ja kuluttajien asemaa	10
Palautetaan yrittäjyys kunniaan	11
Ruokitaan yritysten ja omistajien kasvun nälkää	12
Viritetään elinkeinopolitiikka uuteen aikaan	13
2. Työelämä ja sosiaaliturva	14
Vahvistetaan työllisyyttä joustavilla työmarkkinoilla	15
Luodaan turvaa tekoälymurrokseen	16
Tehdään työurista parempia ja pidempiä	17
Uudistetaan työttömän sosiaaliturva ja palvelut	18
Vahvistetaan eläkejärjestelmän kestävyyttä ja oikeudenmukaisuutta	19
3. Sivistys, osaaminen ja kulttuuri.....	20
Annetaan jokaiselle lapselle vahva alku varhaiskasvatuksessa	21
Vahvistetaan peruskoulun perustehtävää.....	22
Turvataan jokaiselle nuorelle tutkinto ja mahdollisuus tavoitella unelmia	24
Avataan ovet korkeakouluun yhä useammalle	25
Viedään Suomi maailman huipulle tutkimuksessa ja innovaatioissa	26
Vahvistetaan suomalaista kulttuuria ja luovia aloja	27
Lisää liikettä arkeen ja huippuja maailmalle.....	28
4. Lapset, nuoret ja perheet	29
Mahdollistetaan yhä useamman lapsitoiveen toteutuminen	30
Tehdään lapsiperheiden arjesta toimivampaa	31
Vahvistetaan perheiden tasa-arvoa ja toimeentuloa	32
Panostetaan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin	33
Turvataan lasten ja nuorten kasvurauha	34
Suojellaan lapsia, nuoria ja perheitä väkivallalta	35
5. Hyvinvointi ja terveys	36
Lisätään terveydenhuollon valinnanvapautta ja hoidon jatkuvuutta	37
Rakennetaan Suomeen maailman paras erikoissairaanhoido	38
Lisätään palvelujen vaikuttavuutta tutkimuksella, tiedolla ja teknologialla	39
Edistetään terveellisiä elämäntapoja ja kokonaisvaltaista hyvinvointia	40
Vahvistetaan mahdollisuuksien tasa-arvoa sosiaalipalveluilla.....	41
Turvataan ikäihmisten hyvinvointi, terveys ja toimintakyky.....	42
Rakennetaan esteetöntä ja yhdenvertaista yhteiskuntaa	43
6. Ympäristö, energia ja luonnonvarat.....	44
Torjutaan ilmastonmuutosta markkinaehtoisesti	45
Tehdään Suomesta puhtaan energian suurvalta	46
Edistetään kiertotaloutta ja mineraalien kestävä hyödyntämistä	47
Suojellaan Suomen ainutlaatuista luontoa.....	48
Pelastetaan Itämeri ja Suomen vesistöt	49
Kohdellaan eläimiä kunnioittaen	50
Hyödynnetään metsiä kestävästi.....	51
Parannetaan maatalouden kilpailukykyä	52
7. Asuminen, liikenne ja viestintä	53
Rakennetaan viihtyisiä asuinalueita ja eläviä kaupunkikeskustoja	54
Sujuvoitetaan kaavoitusta ja rakentamista	55
Mahdollistetaan jokaiselle oma koti.....	56
Kehitetään liikenneyhteyksiä koko Suomessa.....	57
Vahvistetaan Suomen kansainvälistä saavutettavuutta	58

Turvataan toimivat viestintäyhteydet ja median toimintaedellytykset	59
8. Teknologia, tieto ja tekoäly	60
Ihmislähtöiset ja modernit julkiset palvelut	61
Datatalous ja digitalisaatio yritysten kasvun ajureina	62
Kriittiset teknologiat ja infra kasvun moottoriksi	63
9. Hallinto, kunnat ja hyvinvointialueet	64
Vahvistetaan kaupunkien ja kuntien roolia	65
Uudistetaan hyvinvointialueiden rakenne ja rahoitus	66
Päivitetään valtionhallinto 2030-luvulle	67
10. Maahanmuutto ja kotoutuminen	68
Toivotetaan tervetulleeksi töihin ja opiskelemaan	69
Kohdennetaan turvapaikat kaikista hädänalaisimmille	70
Hallitaan muuttoliikettä Eurooppaan	71
Rakennetaan selkeää ja kannustavaa oleskelulupajärjestelmää	72
Varmistetaan maahanmuuttajien integroituminen yhteiskuntaan	73
11. Oikeusvaltio ja sisäinen turvallisuus	74
Lujitetaan oikeusvaltion ja demokratian perustuksia	75
Rakennetaan tasa-arvoista ja yhdenvertaista yhteiskuntaa	76
Sujuvoitetaan oikeusprosesseja	77
Varmistetaan oikeudenmukaiset rangaistukset	78
Vahvistetaan Suomen rajoja ja sisäistä turvallisuutta	79
Turvataan pelastuspalvelujen toimintakyky koko maassa	80
Varaudutaan häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin	81
12. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka	82
Vahvistetaan sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää	83
Vaikutetaan taloussuhteilla ja kehityspolitiikalla	84
Varmistetaan Suomen ja Euroopan turvallisuus	86
Vahvistetaan Suomen maanpuolustusta	87
13. Eurooppa-politiikka	88
Kasvatetaan EU:n painoarvoa maailmanpolitiikassa	89
Edistetään EU:n strategista omavaraisuutta	91
Lujitetaan eurooppalaista demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta	92
Varmistetaan EU:n ja jäsenmaiden vastuullinen taloudenpito	93
Uudistetaan EU:n päätöksentekoa ja Suomen vaikuttamista	94

Hyvä yhteiskunta tarjoaa tikapuita ja turvaverkkoja

Kokoomus haluaa rakentaa Suomesta vapaamman, vakaamman ja vauraamman yhteiskunnan, jossa jokaisella suomalaisella on mahdollisuus vaikuttaa oman elämänsä suuntaan. Hyvä yhteiskunta tarjoaa sekä tikapuita että turvaverkkoja. Se kannustaa yrittämään, tekemään työtä, oppimaan ja ottamaan vastuuta, mutta pitää huolta myös silloin, kun omat voimat eivät riitä.

Kokoomuksen tavoitteena on Suomi, jossa mahdollisuudet, oikeudet ja velvollisuudet kulkevat käsi kädessä.

Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta tarjoaa mahdollisuuksia kouluttautua, vaurastua ja toteuttaa unelmia. Suomalaisilla on oikeus yhteiskunnan turvaverkkoihin ja yhdenvertaiseen kohteluun. Samaan aikaan jokaisella suomalaisella on velvollisuus kantaa vastuuta itsestään, läheisistään ja ympäristöstään.

Meille vapaus tarkoittaa ennen kaikkea jokaisen ihmisen oikeutta tavoitella omia unelmiaan, tehdä valintoja ja rakentaa tulevaisuuttaan. Vapaus merkitsee myös itsenäistä isänmaata. Vapaassa yhteiskunnassa vapaat yksilöt ja markkinatalous sekä vahva omaisuudensuoja luovat perustan kansanvallalle ja oikeusvaltiolle. Vapaassa ja avoimessa yhteiskunnassa ihmisillä on tilaa ajatella, osallistua, yrittää ja onnistua.

Haluamme kehittää Suomea pohjoismaisena hyvinvointiyhteiskuntana, joka tarjoaa turvaa koko elämän ajan. Hyvinvointiyhteiskunnan tehtävä on antaa lapsille ja nuorille vahvat eväät elämään, tukea vaikeissa elämäntilanteissa sekä varmistaa jokaiselle suomalaiselle turvallinen ja arvokas vanhuus. Mahdollisuuksien tasa-arvo syntyy toimivista palveluista: laadukkaasta varhaiskasvatuksesta, korkeatasoisesta koulutuksesta, toimivista sosiaali- ja terveystalouksista sekä sosiaaliturvasta, joka auttaa eteenpäin eikä passivoi.

Mahdollisuuksien ja oikeuksien rinnalla yksilöllä on hyvinvointiyhteiskunnassa myös velvollisuuksia. Kattavia ja kannustavia turvaverkkoja kannattelee korkea työllisyysaste ja vahva julkinen talous. Jotta voimme pitää huolen heistä, jotka eivät pysty pitämään huolta itsestään, meidän on voitava odottaa jokaiselta työkäiseltä panosta yhteiskunnan rakentamiseen. Kyse on myös reiluuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Jokaisella lapsella on oikeus nähdä vanhempansa tekemässä töitä.

Yhteiskuntaa on rakennettava yhtäaikaaisesti kannustavuuden ja välittämisen arvojen varaan. Emme usko politiikkaan, joka lupaa kaikille kaikkea ja päätyy antamaan liian vähän niille, jotka tarvitsevat eniten. Ymmärrämme, että hyvinvointiyhteiskunnan turvaaminen edellyttää valintoja ja asioiden laittamista tärkeysjärjestykseen.

Kokoomus haluaa, etteivät ihmisiä määritä tausta ja alkuperä, vaan teot ja määränpää. Tasa-arvoinen Suomi on maa, jossa sukupuoli ei ratkaise ihmisen mahdollisuuksia, palkkaa, urakehitystä, turvallisuutta tai asemaa yhteiskunnassa. Haluamme, että Suomi on avoin ja kansainvälinen maa. Tarjoamme kodin kaikille, jotka haluavat tulla suomalaisiksi, noudattaa Suomen lakeja, oppia kielen ja tehdä töitä. Toivotamme tervetulleiksi kaikki, jotka jakavat yhteiset arvomme ja tahtotilan rakentaa hyvää elämää ja yhteiskuntaa.

Kokoomuksen visiossa Suomi on 2040-luvulla kansakunta, joka on herännyt uuteen kukoistukseen.

Yhteiskunta, joka luo puitteet onnistua, ei syitä lannistua. Kokoomuksen arvot yhdistävät vapauden ja vastuun, kannustavuuden ja välittämisen sekä vakauden ja uudistumiskyvyn. 2040-luvulle tultaessa Suomessa on valjastettu käyttöön kaikki se potentiaali, joka meissä suomalaisissa jo on. Kokoomuksen ratkaisut tarjoavat niin yksilöille kuin koko yhteiskunnalle mahdollisuuden saavuttaa se, mikä on vielä unelmaa.

Tavoiteohjelman valmistelu

Tämä tavoiteohjelma kuvaa Kansallisen Kokoomuksen tavoitteita vuoteen 2040 mennessä. Ohjelman valmisteluun on osallistunut lähes 1000 kokoomuslaista. Ohjelman valmistelu käynnistettiin puoluehallituksen päätöksellä lokakuussa 2025.

Valmistelun ensimmäisessä vaiheessa jokaisessa vaalipiirissä järjestettiin Toivo kotiin -tilaisuus, jossa jäsenistöllä oli mahdollisuus kertoa näkemyksensä Suomen suurimmista yhteiskunnallisista ongelmista sekä konkreettisista politiikkatoimista niiden korjaamiseksi. Ohjelmatyön tueksi kerättiin näkemyksiä myös puolueen verkkosivujen Idearinkka-lomakkeella sekä puolueen Toivo kotiin -puheenjohtajapäivillä helmikuussa 2026.

Tavoiteohjelma määrittää Kokoomuksen kannan niihin asiakysymyksiin, jotka se sisältää, siihen saakka, että puoluekokous tai -valtuusto toisin päättää. Jos jokin vuoden 2026 puoluekokouksessa tai sitä aiemmin otettu kanta on ristiriidassa tämän ohjelman kanssa, tämä ohjelma pätee.

Kokoomuksella on neljän tyyppisiä ohjelmia:

- **Periaateohjelmassa** kuvataan puolueen politiikkaa ohjaavat arvot ja periaatteet puolueen sääntöjen tarkoituspykälän pohjalta. Periaateohjelma on puoluelain 2 §:ssä tarkoitettu kokoomuksen yleisohjelma. Ohjelman hyväksyy aina puoluekokous ja se päivitetään noin 10–15 vuoden välein.
- **Tavoiteohjelmassa** kuvataan puolueen tärkeimmät tavoitteet ja linjaukset kaikilta politiikan sektoreilta kaikilta päätöksenteon tasoilta. Tavoiteohjelma perustuu periaateohjelmassa määriteltyihin arvoihin ja periaatteisiin. Ohjelma sijoittuu yksityiskohtaisuudessaan periaateohjelman ja erityisohjelmien välimaastoon. Ohjelman hyväksyy aina puoluekokous ja se päivitetään neljän (4) vuoden välein eduskuntavaaleja edeltävässä puoluekokouksessa.
- **Erytisohjelmassa** käsitellään aina yhtä politiikan osa-alueita. Erytisohjelmassa on vältettävä tavoiteohjelman kanssa ristiriidassa olevia linjauksia.
- **Vaaliohjelmassa** käsitellään aina yhtä valtakunnallista vaalia koskevia tavoitteita. Kuhunkin vaaliin tuotetaan oma vaaliohjelmansa (esimerkiksi kunta- ja aluevaaleihin omat ohjelmansa). Vaaliohjelmiin kootaan puolueen tavoitteet ja linjat tavoiteohjelmasta ja erityisohjelmista. Vaaliohjelmien hyväksymisestä päättää puoluehallitus.

Kansallinen Kokoomus

Kokoomus on yhteiskuntaa rakentava ja uudistava poliittinen liike, joka yhdistää erilaisia ihmisiä ja ihmisryhmiä. Kokoomus uskoo ihmiseen itsestään ja toisistaan huolehtimaan kykenevänä yksilönä. Yksilö tarvitsee kuitenkin ympärilleen yhteiskunnan, johon voi kuulua, tarvittaessa tukeutua ja jonka hyväksi itse antaa oman merkityksellisen panoksensa.

Vuonna 1918 perustettu Kansallinen Kokoomuspuolue otti tehtäväkseen tuoda yhteen eri kansanosat rakentamaan yhteistä Suomea. Kokoomus perustettiin Suomen vanhimman poliittisen liikkeen, suomalaisen puolueen perinnön suoraksi jatkajaksi. Suomalainen puolue oli aikansa yhteiskunnallinen uudistaja, joka muun muassa edisti kansan sivistystä, hyvinvointia ja vaurastumista, elinkeinojen vapautta sekä kansallistunteen voimistumista.

Kokoomus on nykyään osa eurooppalaisten keskusta oikeistolaisten kansanpuolueiden muodostamaa yhteisöä, joka jakaa samat liberaalin demokratian arvot ja periaatteet. Haluamme kehittää Suomea länsimaisena yhteiskuntana, joka rakentuu yksilöiden vapauden ja vastuun, mahdollisuuksien tasa-arvon, sivistyksen, kansanvallan, oikeusvaltion ja markkinatalouden perustalle. Kannamme vastuuta ihmisistä ja ympäristöstä.

1. Talous ja elinkeinot

Kokoomus haluaa rakentaa yhteiskuntaa, jossa koulutus, työ ja yrittäminen palkitaan. Suomessa jokaisella on oikeus tavoitella omia unelmiaan ja vaurastua omalla työllään. Haluamme pitää kiinni suomalaisesta unelmasta – siitä, että omalla työllä voi nostaa elintasoaan, ja jossa omalla työllä voi rakentaa sellaisen elämän kuin haluaa. Tähän kuuluu myös vahva omaisuudensuoja ja luottamus siihen, että työn tulokset, säästöt, koti ja yritys ovat turvassa. Kun työnteko, yrittäminen ja riskinotto kannattavat, talous kasvaa ja suomalaiset vaurastuvat. Kokoomus haluaa, että jokaisella on Suomessa lupa toivoa, tehdä ja menestyä. Silloin myös Suomi menestyy.

Kasvava talous houkuttelee yrityksiä ja maailman parasta osaamista Suomeen. Haluamme, että Suomesta tulee Euroopan johtava kasvuyritysten hautomo. Yritykset kansainvälistyvät ja vievät suomalaisia innovaatioita maailmalle, mutta omistus kannattaa ja halutaan pitää kotimaassa. Suomessa on saatava yrittää, ottaa riskejä ja myös epäonnistua. Uuteen alkuun on aina oltava mahdollisuus. Vapaat ja kilpailulliset markkinat luovat parhaat ratkaisut nyt ja tulevaisuudessa.

Tekoäly, digitalisaatio ja data muokkaavat työtä ja palveluja nopeammin kuin koskaan. Kokoomus tahtoo nostaa Suomen tekoälymurroksen voittajaksi. Tämän mahdollistavat korkea osaamistaso, ainutlaatuiset tietovarannot, puhdas energia sekä luotettava yhteiskunta. Kokoomus haluaa varmistaa, etteivät ihmiset putoa murroksen keskellä tyhjän päälle, vaan työmarkkinoilta ja sosiaaliturvasta löytyy joustavuutta. Muutoksesta voi syntyä myös uusia mahdollisuuksia ja parempaa työelämää.

Kokoomus ei usko suureen valtioon, vaan toimivaan valtioon. Julkisella sektorilla on vastuu luoda hyvät edellytykset yritystoiminnalle investoimalla infrastruktuuriin ja kouluttamalla osaavia työntekijöitä. Vapaakauppa luo hyvinvointia, mutta Suomen on samalla puolustettava yritystensä kilpailukykyä ja edistettävä aktiivisesti suomalaisyritysten vientiä ja kasvua.

Pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta on turvattava myös tuleville sukupolville. Aito pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta edellyttää myös pohjoismaista työllisyysastetta, oikeuksien ja velvollisuuksien välistä tasapainoa sekä vastuullista taloudenpitoa. Menot on asetettava tärkeysjärjestykseen ja tulot turvattava reiluun markkinatalouteen perustuvalla talouskasvulla. Hyvinvointiyhteiskunta ei voi tarjota kaikkea kaikille, mutta sen minkä lupaamme, pidämme.

Työ on talouskasvun ja hyvinvoinnin perusta. Tulevaisuuden Suomessa entistä useammalla on työtä ja työn tuomia mahdollisuuksia sekä turvaa. Uudistusten on kannustettava yrityksiä työllistämään ja ihmisiä ottamaan työtä vastaan. Työnteon, kouluttautumisen ja ideoiden toteuttamisen tulee aina olla kannattavaa. Siksi omasta työstä on saatava pitää suurempi osa. On oikein, että ponnistelu ja ahkeruus palkitaan. Verotuksen painopistettä on siirrettävä työnteosta ja yrittämisestä haittojen ja kulutuksen verottamiseen.

Varmistetaan julkinen talouden kestävyys

Julkisen talouden vahvistamista on jatkettava määrätietoisesti tulevina vuosina ja vuosikymmeninä. Jokainen julkiseen kulutukseen velaksi otettu euro on pois tulevien sukupolvien mahdollisuuksista. Kestävä julkinen talous on perusta sille, että Suomi kykenee vahvistamaan turvallisuuttaan ja huolehtimaan ikääntyvän väestön palveluista.

Kestävä julkinen talous edellyttää työllisyysasteen nostamista, talouskasvun vauhdittamista, menojen kasvun hillitsemistä, rakenteellisia uudistuksia sekä suoraa säästöjä. Hyvinvointiyhteiskunnan pelastaminen vaatii lähitulevaisuudessa vaikeita päätöksiä, mutta ei ikuista sopeutuskierrettä. Ajoissa tehty korjausliike on aina inhimillisempi ja järkevämpi kuin pakon edessä tehty raju sopeutus.

Haluamme tehdä Suomesta aidon pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan, jossa oikeuksien vastapainoksi ihmisillä on velvollisuuksia. Haluamme rakentaa yhteiskuntaa, jossa jokainen työikäinen hankkii toimeentulonsa lähtökohtaisesti työntöällä. Korkea työllisyysaste kasvattaa verotuloja ja vähentää sosiaaliturvaan tarvittavia euroja. Työllisyysasteen nostaminen on kivuttomin tapa vahvistaa julkista taloutta.

Menojen kasvun hillintä edellyttää rohkeita rakenteellisia uudistuksia läpi julkisen sektorin. Samalla julkisten palveluiden tuottavuutta on parannettava merkittävästi: parempi johtaminen, edistysellisemmät toimintatavat sekä digitalisaation ja tekoälyn hyödyntäminen mahdollistavat laadukkaat palvelut ilman kustannusten hallitsematonta kasvua. Vastuu veronmaksajien rahoista kuuluu kaikille julkisen vallan käyttäjille.

Koska Suomessa elettiin liian kauan velaksi eikä uudistuksia kyetty tekemään ajoissa, tarvitaan julkisen talouden tasapainottamiseksi myös suoraa säästöjä. Mitään julkisen sektorin osaa ei voida sulkea tarkastelun ulkopuolelle. Menot on asetettava tärkeysjärjestykseen. Jos menoja lisätään, on niitä vähennettävä toisaalla.

Mitä ehdotamme?

- **Sitoudutaan parlamentaarisesti sovittuun velkajarruun.** Lasketaan julkisyhteisöjen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen enintään 60 prosenttiin ja pitkällä aikavälillä enintään 40 prosenttiin.
- **Uudistetaan rohkeasti julkisen talouden rakenteita ja palveluita.** Toteutetaan julkista taloutta, talouskasvua ja työllisyyttä vahvistavia rakenteellisia uudistuksia.
- **Vauhditetaan talouskasvua.** Kasvatetaan työn määrää ja tuottavuutta. Panostetaan korkeaan osaamiseen, tutkimukseen ja innovaatioihin sekä uuden teknologian hyödyntämiseen. Houkutellaan Suomeen kansainvälisiä osajia ja investointeja.
- **Vahvistetaan työllisyyttä.** Nostetaan työllisyysaste muiden Pohjoismaiden tasolle muun muassa työläinsäädäntöä, työmarkkinoita, työelämää, sosiaaliturvaa ja verotusta uudistamalla.
- **Hillitään julkisten menojen kasvua.** Valtion talousarvion menoista noin kaksi kolmasosaa on indeksisidonnaisia, eli menot kasvavat vuosittain automaattisesti ilman erillisiä päätöksiä. Arvioidaan automaattisten indeksikorotusten määräytymisperusteita. Tuodaan nykyiset indeksisidonnaiset menokohteet normaalin kehys- ja budjettineuvottelun piiriin.
- **Laitetaan julkiset menot tärkeysjärjestykseen.** Menokohteiden priorisointi on keino välttää menojen vähentäminen tasaisesti kaikkialta. Käynnistetään laaja yhteiskunnallinen keskustelu siitä, mikä on yhteiskunnan ja mikä yksilön vastuulla. Siirretään julkiselle sektorille siirrettyä vastuuta takaisin yksilölle sellaisissa asioissa, joissa julkisin varoin järjestämisestä ei ole erityistä hyötyä.
- **Parannetaan julkisen sektorin tuottavuutta.** Edistetään esimerkiksi julkisen hallinnon ja julkisten palvelujen digitalisaatiota sekä kevennetään, sujuvoitetaan ja automatisoidaan lupa- ja valvontaprosesseja. Siirretään julkisen sektorin rajallisia resursseja hallinnosta ihmisten palveluihin. Luodaan julkisen sektorin työntekijöille rahallinen kannustin etsiä tehostamistoimia ja säästöjä julkisen sektorin toiminnoissa.

Toteutetaan työn, yrittämisen ja kasvun verouudistus

Kokoomuksen tavoitteena on yksinkertainen ja läpinäkyvä verojärjestelmä sekä laaja veropohja ja matalat verokannat. Haluamme siirtää verotuksen painopistettä työn ja yrittämisen verotuksesta päästöjen, haittojen ja kulutuksen verottamiseen. Sitä, mitä halutaan enemmän, pitää verottaa vähemmän - ja sitä, mitä halutaan vähemmän, voidaan verottaa enemmän. Kokonaisveroasteen lisäksi myös sillä, mitä verotetaan, on merkitystä talouskasvun ja työllisyyden kannalta.

Työn verotusta on kevennettävä kaikissa tuloluokissa työnteon kannustimien lisäämiseksi. Kun työtä kannattaa tehdä ja ottaa vastaan enemmän, vahvistaa se myös työllisyyttä ja koko Suomen taloutta. Palkankorotuksella tai ylitöillä tienatusta lisäeurosta on jäätävä aina vähintään puolet käteen. Kyse on paitsi kannustavuudesta, myös oikeudenmukaisuudesta. Myös yrittämisen ja omistamisen verotuksen on oltava kannustavaa, selkeää ja kansainvälisesti kilpailukykyistä, jotta Suomi kykenee houkuttelemaan investointeja ja yritystoimintaa.

Kokoomukselle verojen korottaminen ei ole milloinkaan ensisijainen tapa tasapainottaa julkista taloutta. Veroja tulee kerätä enintään sen verran, mitä julkisen sektorin välttämättömien tehtävien rahoittaminen edellyttää.

Mitä ehdotamme?

- **Lasketaan Suomen kokonaisveroastetta.** Lasketaan Suomen kokonaisveroastetta pohjoismaiselle tasolle tulevina vuosikymmeninä. Julkista taloutta on tasapainotettava ensisijaisesti menoja vähentämällä.
- **Yksinkertaistetaan verotusta ja tiivistetään veropohjaa.** Karsitaan verotuksesta huonosti perusteltuja ja epätarkoituksenmukaisia poikkeuksia ja vähennyksiä. Ohjataan kasvavia verotuloja työnteon ja yritystoiminnan verokantojen alentamiseen.
- **Jatketaan työn verotuksen keventämistä kaikissa tuloluokissa.** Varmistetaan, että ihmiselle jää kaikissa tilanteissa vähintään yli puolet palkasta itselleen. Rahoitetaan työn verotuksen keventämistä verottamalla enemmän haittoja, päästöjä ja kulutusta.
- **Lisätään työntekijän palkkakuittiin näkyville kaikki palkan sivukulut.** Tehdään työn teettämisen kokonaiskustannuksen, verokiilan ja eläkkeiden rahoitus läpinäkyväksi työntekijälle. Nykyisin merkittävä, noin viidenneksen suuruinen osa lakisääteisestä kokonaispalkkasummasta jää työntekijälle näkymättömäksi. Aloitetaan julkisen sektorin työnantajista.
- **Luovutaan perintö- ja lahjaverosta.** Luovutaan pitkällä aikavälillä perintö- ja lahjaverosta kokonaan tai korvataan se muilla veroratkaisuilla.
- **Luovutaan asunto- ja kiinteistökaupan varainsiirtoverosta.** Varainsiirtovero hidastaa muuttamista ja vaikeuttaa ihmisten liikkumista esimerkiksi työn perässä. Korvataan verotuotto säätämällä pitkälle ajalle jaksottuva, olennaisesti matalampi vero tai vaihtoehtoisesti korottamalla vähemmän haitallisia veroja.
- **Uudistetaan yritysten ja pääomien verotusta kasvun tukemiseksi.** Uudistetaan yritysverotusta siten, että se kannustaa yrityksiä investoimaan ja kasvamaan. Varmistetaan, että yritysten verotus on Euroopan kilpailukykyisimmällä tasolla.
- **Parannetaan verotuksen oikeusturvaa, sujuvuutta ja ennakoitavuutta.** Kartoitetaan verotusmenettelyn ongelmakohdat sekä yksityishenkilöiden että yritysten kohdalla ja tehdään tarvittavat muutokset lainsäädäntöön. Hyödynnetään digitaalisia ratkaisuja sujuvoittamaan verotusmenettelyä ja vähentämään sekä verovelvollisen että Verohallinnon hallinnollista taakkaa.

Parannetaan säästämisen ja sijoittamisen mahdollisuuksia

Kokoomuksen tavoitteena on rakentaa Suomeen aitoa kansankapitalismia ja tehdä suomalaisista pitkällä aikavälillä maailman vaurain kansa. Jokaisella suomalaisella on oltava mahdollisuus säästää, sijoittaa ja omistaa. Yhteiskunnallisen ilmapiirin, asenteiden ja verotuksen on kannustettava työnteolla, yrittämisellä ja säästämällä vaurastumiseen – isoilla ja pienillä summilla.

Yhdelle omistaminen tarkoittaa omistusasuntoa, toiselle kuukausisäästämistä matalariskiseen sijoitusrahastoon, kolmannelle vastuunkantoa perheyhteyksessä ja neljännelle riskipitoisia sijoituksia kotimaisiin kasvuyrityksiin. Vaurastumisen tapoja on monia. Suomessa on oltava tilaa monimuotoiselle omistamiselle. Usein merkittävienkin omaisuuksien kerryttäminen on mahdollista, kun säästämisen ja sijoittamisen aloittaa varhain.

Kokoomus haluaa tehdä jokaisesta suomalaislapsesta sijoittajan säästötilillä, joka perustetaan kaikille vastasyntyneille. Valtio lahjoittaa tilille 500 euron alkupääoman. Samassa yhteydessä lapsen vanhemmille tarjotaan tietoa sijoittamisesta ja siihen liittyvistä mahdollisuuksista ja riskeistä. Kyse on sekä kansankapitalismin että mahdollisuuksien tasa-arvon edistämisestä.

Suomi on ollut historiallisesti pääomaköyhä maa. Olemme vaurastuneet muihin Pohjoismaihin ja Länsi-Eurooppaan nähden myöhään. Tämä näkyy myös omistamiseen liittyvissä asenteissa, kulttuurissa ja osaamisessa. Viime vuosina suunta on kuitenkin kääntynyt. Sijoitusrahastoihin ja pörssiosakkeisiin sijoittamisesta on tullut arkipäivää yhä useammalle suomalaiselle.

Kokoomus haluaa Suomeen ilmapiirin, joka kannustaa ahkeruuteen, yritteliäisyyteen ja säästäväisyyteen. Työnteon ja yrittämisen ohella säästäminen ja sijoittaminen ovat avaimia sekä yksilöiden että yhteiskunnan vaurastumiseen ja hyvinvoinnin kasvuun. Kotitalouksien säästämisasteen kasvu vähentää riskiä ylivelkaantumiseen ja syrjäytymiseen sekä vahvistaa ostovoimaa.

Mitä ehdotamme?

- **Päivitetään osakesäästötili aidoksi sijoitussäästötiliksi.** Poistetaan osakesäästötilin säästörajoitukset ja laajennetaan sen käyttöala rahastoihin sekä listaamattomiin yrityksiin. Uudistetaan osakesäästötilin verotusta ja sääntelyä tukemaan sijoittamista, kuten yhtenäistämällä tappioiden vähentämisoikeus rahastojen kanssa, mahdollistamalla osallistuminen osakeantoihin ja poistamalla tilien lukumäärärajoitus.
- **Otetaan käyttöön vastasyntyneen säästötili.** Annetaan jokaiselle syntyvälle lapselle alkupääoma sijoitussäästötilille. Autetaan suomalaisia vaurastumaan pienestä pitäen perhetaustaan katsomatta. Poistetaan samalla sijoittamiseen kohdistuvia epäluuloja.
- **Tehdään pienistä pääomatuloista verovapaita.** Kannustetaan aloittamaan sijoittaminen pienilläkin summilla.
- **Vahvistetaan talousosaamista kaikilla koulutusasteilla.** Lisätään taloustiedon ja yrittäjyyden opetusta. Varmistetaan jokaiselle toisen asteen päättävälle hyvät perustaidot omaan taloudenpitoon sekä perusymmärrys talouden toiminnasta.
- **Levitetään talousosaamisen hyviä käytänteitä.** Tehdään jokaiselle nuorelle tutuksi Nuorten yrittäjyys ja talous NYT, Yrityskylät, Talousguru-kilpailu ja Sijoittajakoulu.
- **Huolehditaan mahdollisuudesta ottaa vastuullista sijoituslainaa.** Parannetaan maksukykyisten suomalaisten rahoituksen saantia vähentämällä sääntelyä.
- **Mahdollistetaan omistusasuminen yhä useammalle.** Huolehditaan, ettei ylikireä asuntorakentamisen ja -rahoituksen sääntely muodosta estettä omistusasumiselle, asuntorakentamiselle ja asuntokaupalle. Vapautetaan asuntolainojen takaisinmaksuaikoja kuukausittaisten asumiskustannusten laskemiseksi ja näin parannetaan edellytyksiä asunnon ostamiseen sekä tuetaan muuta säästämistä ja sijoittamista.

Vahvistetaan reilua kilpailua ja kuluttajien asemaa

Kokoomus on markkinatalouspuolue. Olemme uskaltaneet puolustaa markkinataloutta myös silloin, kun se ei ole ollut muodikasta. Markkinatalous on osoittautunut historiassa tehokkaimmaksi talousjärjestelmäksi tuottaa taloudellista hyvinvointia. Markkinatalous tarvitsee tietenkin rinnalleen instituutioita, jotka turvaavat yksilöille mahdollisuuksien tasa-arvon ja markkinoille reilun kilpailun.

Reiluun kilpailuun ja vahvaan omistusoikeuteen perustuva markkinatalous on meille olennainen osa pohjoismaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Elinkeino toiminnassa menestymisen on perustuttava pärjäämiseen avoimessa kilpailussa. Epärehellistä toimintaa emme hyväksy. Harmaa talous, veronkierto ja talousrikollisuus eivät kuulu toimiville markkinoille.

Reilu kilpailu on kuluttajan paras turva. Kilpailu kannustaa yrityksiä kehittämään parempia tuotteita ja palveluja sekä pitämään hinnat kohtuullisina. Haluamme vahvistaa kilpailua kaikilla toimialoilla, purkaa tarpeetonta sääntelyä ja estää markkinoiden keskittymistä kuluttajan kustannuksella. Julkisen vallan tehtävä on luoda selkeät ja reilut pelisäännöt markkinoiden toimivuudelle sekä valvoa niiden noudattamista.

Markkinatalous on osoittanut kykynsä luoda vaurautta, innovaatioita ja hyvinvointia. Yritysten välinen kilpailu ohjaa rajalliset resurssit tehokkaasti sinne, missä niistä syntyy eniten arvoa ihmisille ja yhteiskunnalle. Avoimet markkinat, yrittämisen vapaus ja toimiva kilpailu ovat suomalaisen hyvinvoinnin perusta.

Mitä ehdotamme?

- **Puretaan tarpeettomia normeja ja kevennetään sääntelyä.** Sujuvoitetaan byrokratiaa määrätietoisesti ja noudatetaan uudessa sääntelyssä vähintään yksi sisään, kaksi ulos -periaatetta.
- **Karsitaan lainsäädännöstä EU-sääntelyn ylittävää kansallista lisäsääntelyä.** Varmistetaan, että uudesta EU- ja muusta ylikansallisesta sääntelystä viedään kansalliseen lainsäädäntöön vain minimi. Tehdään aktiivisesti ehdotuksia EU-sääntelyn järkevöittämiseksi.
- **Uudistetaan alkoholipolitiikkaa eurooppalaiseen suuntaan.** Puretaan valtion alkoholiyhtiö Alkon vähittäismyyntimonopoli yli 8-prosenttisissa alkoholijuomissa hallitusti. Yksinkertaistetaan alkoholilakia ja otetaan käyttöön alkoholin anniskelun ja vähittäismyyntin yhden luvan malli.
- **Uudistetaan apteekkipalveluita vastuullisesti yhteiskunnan ja kuluttajien lääkekustannusten laskemiseksi.** Puretaan apteekkien yhtiömuotoon ja omistukseen liittyviä rajoitteita, mutta rajataan jatkossakin apteekkien omistajuuden ulkopuolelle lääkärit, lääkeyhtiöt ja lääketukut. Mahdollistetaan apteekin perustaminen ilman sijainti- ja määräsääntelyä. Tunnistetaan apteekkien rooli osana terveydenhuoltoa. Turvataan rationaalisen lääkehoidon toteutuminen. Varmistetaan koko maan kattava apteekkiverkosto tarvittaessa tukimekanismilla. Kannustetaan apteekkeja hintakilpailuun.
- **Vahvistetaan kilpailu- ja kuluttajaviranomaisten prosesseja** tukemaan oikea-aikaista ja tehokasta yrityskauppavalvontaa, esimerkiksi sitovilla määräajoilla ennakkoneuvotteluissa ja standardisoiduilla tietopyynnöillä.
- **Vahvistetaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston kilpailuneutraliteettivalvontaa.** Resursoidaan julkisen ja yksityisen sektorin välisen kilpailuneutraliteetin valvonta nykyistä paremmin. Laajennetaan viraston toimivaltaa puuttua julkisen sektorin kilpailua rajoittaviin toimiin.
- **Mahdollistetaan vahingonkorvaukset kilpailu- ja hankintamenettelyrikkomuksissa.** Lainvastaisen toiminnan kieltäminen tai uhkasakko eivät nykyisellään muodosta julkisille toimijoille riittävää pelotetta.
- **Lisätään julkisten palveluiden monituottajuutta.** Edellytetään, että julkinen sektori vertailee eri tuotantotapoja ja valitsee kustannuksiltaan ja laadultaan parhaan ratkaisun.
- **Arvioidaan jatkuvasti yritystukia ja niiden tehokkuutta.** Laaditaan kaikille yritystuille kriteerit, joiden täytyessä yritystuki lopetetaan. Tavoitellaan aktiivisesti yritystukien karsimista EU-tasolla.

Puretaan esteet yrittäjyyden tieltä

Kokoomus haluaa rakentaa Suomea, jossa yrittäjällä on mahdollisuus ottaa riskiä, menestyä ja epäonnistua, kasvattaa yritystään ja palkata ihmisiä töihin. Yrittäjyys kuuluu itseisarvoisesti toimivaan yhteiskuntaan, mutta yrittäjät myös kannattelevat hyvinvointiyhteiskuntaa.

Pienet, yrittäjävetoiset yritykset muodostavat suomalaisen elinkeinoelämän kivijalan. Ilman yrittäjiä Suomesta puuttuisi riskinottoa ja ilman riskinottoa moni työpaikka jäisi syntymättä. Haluamme purkaa yrittäjäksi ryhtymisen esteitä, vahvistaa mikro- ja yksinyrittäjien turvaverkkoja ja varmistaa, että Suomessa kannattaa aina ryhtyä yrittäjäksi. Yrittäjät ansaitsevat arvostuksen, tuen ja mahdollisuuden onnistua.

Toimivaan markkinatalouteen kuuluu myös se, että toiminta päättyy ja yritys poistuu markkinoilta. Sen ei tule tarkoittaa tuomiota ikuiseen häpeään ja velkavankeuteen. Suomi on liian pieni maa menettämään kenenkään yrittämisen intoa. Riskinottoon on kannustettava nykyistä enemmän ja uuteen alkuun on päästävä mahdollisimman sujuvasti.

Mitä ehdotamme?

- **Madalletaan yrittäjäksi ryhtymisen kynnystä.** Nostetaan arvonlisäverovelvollisuuden alaraja 30 000 euroon. Tämä vähentää myös pienyritysten hallinnollista taakkaa. Tarjotaan jokaiselle suomalaiselle henkilökohtainen y-tunnus automaattisesti, jotta yrittäjäksi ryhtyminen on hallinnollisesti mahdollisimman vaivatonta. Taataan kaikille yrityksille peruspankkipalvelut.
- **Vapautetaan alle 25-vuotiaat yrittäjät sosiaalivakuutusmaksuista.** Madalletaan kynnystä ryhtyä yrittäjäksi nuorena, jolloin useimmilla on vielä vähän pääomaa ja paljon epävarmuutta.
- **Parannetaan kotitalousvähennystä.** Pienennetään työn verokiilaa ja vahvistetaan palveluyrittäjyyttä nostamalla kotitalousvähennyksen tasoa ja laajentamalla sitä uusiin palveluihin.
- **Parannetaan yritysten rahoituksen saantia.** Poistetaan ylimääräinen kansallinen pankkisääntely ja kevennetään ylikireitä vakavaraisuusvaatimuksia. Edistetään pankkien välistä kilpailua ja uusien rahoituslaitosten markkinoille tuloa.
- **Puretaan keinotekoisia esteitä yksinyrittäjyyden tieltä.** Otetaan toiminimiyrittäjät mukaan positiiviseen luottotietorekisteriin. Yrittäjän lainansaanti ja henkilökohtaisten hankintojen tekeminen ei voi jäädä kiinni puutteellisesti toteutetusta luottotietorekisteristä.
- **Korjataan YEL:in ongelmia.** Seurataan Orpon hallituksen YEL-uudistuksen toimeenpanoa ja selvitetään rahastoinnin aloittamista pidemmällä aikavälillä.
- **Karsitaan yrityksiä kohtuuttomasti rasittavaa sääntelyä.** Puretaan erityisesti elintarvike- ja anniskelulainsäädännöstä EU-vaatimukset ylittäviä normeja. Kevennetään myös tapahtuma-alan sääntelytaakkaa.
- **Lisätään elinkeinotoiminnan ja kilpailukyvyn tukeminen viranomaisten tehtäväksi.** Synnytetään hallintoon kulttuuri, jossa yritysten huomioiminen tulee luonnolliseksi osaksi julkisia palveluita.
- **Huolehditaan mikro- ja yksinyrittäjien oikeusturvasta.** Mikro- ja yksinyrittäjät jäävät usein alakynteen yritysten välisissä sopimussuhteissa. Velvoitetaan viranomainen valvomaan maksuehtolain 30 päivän maksuehdon noudattamista.
- **Annetaan yrittäjille mahdollisuus uusiin alkuihin.** Mahdollistetaan henkilökohtainen konkurssi. Uudistetaan maksukyvyttömyyttä koskevaa lainsäädäntöä siten, että ihmisen tai yrittäjän uusi alku on mahdollinen ilman kohtuuttoman pitkää velkavankeutta.
- **Minimoidaan yrittäjien hallinnollinen taakka.** Mahdollistetaan pienyrityksille automatisoitu kirjanpito, verotus ja sosiaalivakuutusmaksujen tilitys. Varmistetaan, että yrittäjät voivat keskittyä hallinnon ja byrokratian sijaan asiakkaiden palvelemiseen parhaalla mahdollisella tavalla.

Ruokitaan yritysten ja omistajien kasvun nälkää

Kasvu syntyy rohkeudesta ottaa riskiä ja tavoitella suurempaa. Se syntyy omistajista, jotka uskaltavat tarttua mahdollisuuksiin, sitoa pääomia ja rakentaa uutta silloinkin, kun lopputulos ei ole ennalta taattu. Se syntyy myös kunnianhimoisista johtajista, jotka uskaltavat uudistaa, ja joilla on nälkää kasvattaa yritystä.

Kokoomus haluaa rakentaa Suomeen omistamisen kulttuurin, jossa riskin ottaminen on luonnollista ja kannustettavaa. Tällaisessa ilmapiirissä kunnianhimo on hyve, onnistuminen kannustaa uusiin yrityksiin ja menestys ruokkii seuraavaa kasvun aaltoa.

Startup- ja kasvuyritykset ovat kasvun moottori: ne uudistavat taloutta, luovat työpaikkoja ja tuovat Suomeen sekä osaamista että vaurautta. Suomessa on oltava Euroopan paras toimintaympäristö startup-yrityksille. Tarvitsemme Suomeen pääomamarkkinat, jotka turvaavat yrityksille rahoitusta niiden koko elinkaaren ajan, myös kasvuloikissa. Myös verotuksen on kannustettava riskinottoon ja investointeihin.

Kokoomus haluaa, että Suomesta tulee 2040-luvulla eniten kasvuyrityksiä koko Euroopassa ja että maailman 20 arvokkaimman yrityksen joukosta löytyy vähintään yksi suomalaisyritys.

Mitä ehdotamme?

- **Edistetään kaupankäyntiä listaamattomien yritysten osakkeilla.** Luodaan edellytykset uusille markkinapaikoille, joilla voidaan käydä kauppaa listaamattomien yritysten osakkeilla. Kevennetään pienempien yhtiöiden sääntely- ja raportointitaakkaa sekä pienten listautujien veloitteita.
- **Luodaan kasvuyritysosakemalli.** Kasvuyritykseen tehdyn sijoituksen myyntivoitto olisi kokonaan tai osittain verovapaa, kun tuotto sijoitetaan uuteen kasvuyritykseen.
- **Lisätään yksityistä kotimaista omistajuutta.** Luodaan välineet, joilla julkista rahoitusta voidaan kanavoita vivuttamaan yksityisiä pääomia.
- **Mahdollistetaan kansainvälisten käytäntöjen mukaiset rahastot.** Parannetaan Suomen kilpailukykyä kansainvälisestä kasvupääomasta mahdollistamalla kansainvälisten standardien mukaiset rahastorakenteet.
- **Tehdään Suomesta houkutteleva sijoituskohde kansainvälisesti.** Puretaan byrokratiaa ja kehitetään verotusta siten, että Suomeen sijoittaminen on kansainvälisesti Euroopan kilpailukykyisintä.
- **Kanavoidaan yleishyödyllisten yhteisöjen ja säätiöiden pääomia kasvuyrityksille.** Yleishyödyllisten yhteisöjen suomalaisiin pääomasijoitusrahastoihin tekemiä sijoituksia on kohdeltava verotuksessa samoin kuin suoria sijoituksia kasvuyrityksiin tai ulkomaisiin rahastoihin. Tällä hetkellä lainsäädäntö asettaa suomalaiset yleishyödylliset yhteisöt verotuksellisesti huonompaan asemaan ulkomaisiin säätiöihin ja yhdistyksiin nähden, ja ohjaa kotimaisten yleishyödyllisten yhteisöjen pääomia ulkomaille.
- **Vähennetään valtion ei-strategisia omistuksia yrityksissä.** Luovutaan esimerkiksi valtion pörssiomaisuudesta aloilla, joilla ei ole ilmeisiä markkinapuutteita ja joita ei voida katsoa yhteiskunnan kriittisten toimintojen tai turvallisuuden kannalta strategisiksi. Varmistetaan erityisesti pörssiyhtiöiden kohdalla, ettei valtio-omistus muodosta yhtiöille rasitetta niihin kohdistuvien odotusten kautta.
- **Parannetaan kasvuyritysten rahoituspalveluita.** Keskitetään julkisen sektorin yritysrahoitustoiminta yhden katon alle.
- **Helpotetaan yritysten omistajanvaihdoksia.** Huolehditaan riittävästä rahoituksesta ja riskipääoman saatavuudesta ja sujuvoitetaan yrityskauppojen hallinnollisia prosesseja ja verotuksen ennakoitavuutta.

Viritetään elinkeinopolitiikka uuteen aikaan

Elinkeino- ja kauppapolitikassa eletään nyt uudenlaista aikakautta, halusimme tai emme. Protektionismi on nostanut päätään, vaikka siitä ei hyödy maailmantaloudessa kukaan. Valtiontukikilpailu on voimistunut myös EU:n sisällä. Pienenä maana Suomen on oltava ketterä ja älykäs. Suomi elää ulkomaankaupasta ja siksi kansainvälistymisen edellytykset on luotava kaikille sitä tavoitteleville yrityksille.

Kansainvälisten investointien houkuttelemiseksi Suomen on oltava maa, joka kykenee kilpailemaan osaavalla työvoimalla, kilpailukykyisellä verotuksella, toimivalla infrastruktuurilla sekä edullisella, päästöttömällä ja toimitusvarmalla sähköllä. Suomen ehdottomia etuja ovat vahvat instituutiot ja vakaa yhteiskunnallinen kehitys.

Kokoomus haluaa nostaa Suomen elinkeino-, teknologia- ja innovaatiopolitiikan kunnianhimon tasoa, jotta nousemme teollisen ja teknologisen murroksen voittajaksi. Suomi voi olla vahva edelläkävijä esimerkiksi puhtaan siirtymän ratkaisuisissa, puolustusteollisuudessa, meriteollisuudessa, tekoälyn hyödyntämisessä, tieto- ja viestintäverkoissa, kaivannaisalalla sekä kvantti-, avaruus- ja terveysteknologioissa.

Menestyminen edellyttää selkeitä valintoja siinä, millaiselle yritystoiminnalle, osaamiselle, tutkimukselle ja innovaatioille luomme vahvoja elinkeinoelämän, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja julkisen sektorin yhteisiä ekosysteemejä. Toisaalta kaiken elinkeinotoiminnan kannalta on tärkeää, että perusasiat ovat kunnossa.

Suomessa on jatkettava panostuksia koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen. Meidän on huolehdittava myös vahvasta infrastruktuurista ja Suomen kustannuskilpailukyvyistä. Tarpeettomien normien purkamista ja lupaprosessien sujuvoittamista on syytä jatkaa. Kun rakennamme maailman parhaan toimintaympäristön investoinneille, rakennamme samalla kestäväää kasvua, omavaraisuutta ja vaurautta tuleville sukupolville.

Teollisuuden lisäksi Suomella on hyödyntämätöntä potentiaalia myös palvelualoilla. Esimerkiksi matkailu on kasvava vientiala, jolla on myös vahvat aluetaloudelliset vaikutukset. Kokoomus haluaa tuplata Suomen matkailuviennin, mikä edellyttää muun muassa Suomen saavutettavuuden vahvistamista.

Mitä ehdotamme?

- **Laaditaan toimialakohtaiset innovaatio- ja kilpailukykystrategiat.** Huomioidaan strategioissa muuttuva toimintaympäristö ja tunnistetaan ne vahvuudet ja kasvun mahdollisuudet, joihin Suomen kannattaa tarttua. Laaditaan strategia elinkeinorakenteen uudistamiseksi ja karsitaan talouden uudistumista hidastavat yritystuet.
- **Houkutellaan Suomeen lisää investointeja.** Sujuvoitetaan investointihankkeiden toteuttamista luvituksen yhden luukun periaatteella. Turvataan poikkihallinnollisella yhteistyöllä kunkin investoinnin tarpeet, kuten riittävä osaavan työvoiman saatavuus, infrastruktuuri ja nopea luvitus.
- **Toteutetaan puhtaan siirtymän investointiohjelma.** Vauhditetaan investointeja puhtaaseen energiaan, teknologiaan ja vähäpäästöiseen tuotantoon nopeammin ja kannattavammin. Hyödynnetään erityisesti verokannustimia, jotta tuet ohjautuvat kannattavimpiin hankkeisiin.
- **Turvataan kansallisesti merkittävien investointihankkeiden eteneminen.** Priorisoidaan hankkeet lupa- ja valitusprosesseissa. Sujuvoitetaan entisestään kaavoitusta ja luvitusta.
- **Vahvistetaan yritysten viennin edellytyksiä.** Rakennetaan yrityksille selkeä ja saumaton kansainvälistymisen palvelupolku, jossa rahoitus, neuvonta ja verkostot ovat saatavilla yhdeltä luukulta. Karsitaan julkisten toimijoiden päällekkäisyyksiä alueellisesti ja valtakunnallisesti. Vahvistetaan vientirahoitusta ja -takauksia erityisesti kasvuhakuisille pk- ja midcap-yrityksille sekä nopeutetaan päätöksentekoa. Hyödynnetään suurlähetystöverkostoa ja Team Finland -toimintaa aktiivisesti kaupallisten ovien avaajana.

2. Työelämä ja sosiaaliturva

Kokoomus haluaa, että Suomessa on 2040-luvulla maailman paras työelämä, kilpailukykyisimmät työmarkkinat ja osaavimmat työntekijät. Työ ei ole pakollinen paha, vaan keskeinen osa merkityksellistä elämää. Suomalaisessa työelämässä jaksetaan ja halutaan olla pitkään. Työtä kannattaa tehdä, sillä työnteko mahdollistaa hyvän elämän. Työelämä kannustaa kehittymään ja tavoittelemaan enemmän.

Kokoomus haluaa yhä useammalle suomalaiselle työtä ja sen tuomia mahdollisuuksia. Haluamme, että jokainen työikäinen suomalainen osallistuu työelämäänsä omien kykyjensä ja jaksamisensa mukaan. Haluamme, että työllä ansaittu palkka riittää arjen kulujen lisäksi vapaa-ajan viettämiseen ja varallisuuden kartuttamiseen. Palkkatyöllä säästämisen, sijoittamisen ja vaurastumisen on oltava mahdollista riippumatta ihmisen taustasta, lähtökohdista tai perhetilanteesta. Ahkeruus, osaaminen ja halu kehittyä pitää palkita.

Tekoäly ja teknologinen kehitys tulevat uudistamaan työtehtäviä. Ihmisillä on mahdollisuus tehdä tuottavampaa, mielekkäämpää työtä, toisaalta työelämä ja työtehtävät voivat muuttua nopeasti. Siksi ihmisillä on oltava monia väyliä hankkia uutta osaamista ja päivittää olemassa olevaa joustavasti työuran varrelle. Suomen tulee edelleen olla maa, jossa muutoksen ei tarvitse merkitä epävarmuutta, vaan turvaverkkoihin voi luottaa.

Kokoomus haluaa rakentaa Suomea maaksi, joka houkuttelee investointeja, yrityksiä ja parhaita osaajia. Suomessa työn tarjoamisen on oltava kannattavaa. Työntekijät ja työnantajat yhdessä luovat edellytykset yritysten menestymiselle ja uusien työpaikkojen syntymiselle.

Suomen on oltava turvallinen maa muualta tuleville työntekijöille. Työmarkkinarikollisuuteen on puututtava ankarasti. Ulkomaalais- ja maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden oikeudet on turvattava nykyistä paremmin. Valvontaa on lisättävä ja rangaistuksia kiristettävä.

Työ mahdollistaa hyvää ja arvokasta elämää, mutta hyvän elämän palaset rakentuvat myös muusta. Kokoomus haluaa, että Suomessa jokaisella on mahdollisuus tehdä työtä, joka tuo toimeentulon lisäksi merkitystä, turvaa ja toivoa tulevaisuudesta. Työn tulee joustaa silloin, kun perhe ja läheiset vaativat enemmän aikaa. Perheen perustaminen ei saa olla este uralla etenemisessä, eikä lapsen saaminen laskea perheen elintaso.

Syrjintä ei kuulu hyvään työelämään. Kokoomus haluaa kitkeä suomalaisesta työelämästä muun muassa raskauteen, perhevapaisiin, ikään ja sukupuoleen liittyvää syrjintää. Syrjintään on puututtava työpaikoilla määrätietoisesti ja matalalla kynnyksellä. Työelämän tasa-arvoa on vahvistettava myös palkka-avoimuudella, piilosyrjinnän kitkemisellä sekä rekrytointiprosesseja kehittämällä.

Tulevaisuudessa eläkejärjestelmään luotetaan ja se koetaan oikeudenmukaiseksi eri sukupolvien välillä. Pienenevä työikäisten joukko ei joudu kantamaan kohtuutonta taakkaa eläkejärjestelmän rahoituksesta, eivätkä eläkemaksut enää nouse. Ihmisten tulee voida päättää entistä vapaammin omasta eläkesäästämisestään ja eläkkeensä kertymisestä.

Vahvistetaan työllisyyttä joustavilla työmarkkinoilla

Tulevaisuuden Suomessa työmarkkinat toimivat joustavasti. Tämä tarkoittaa sitä, että työpaikkoja on enemmän ja useammin tarjolla, työstä toiseen on helpompi siirtyä ja sopivat työntekijät ja työnantajat kohtaavat toisensa nykyistä helpommin.

Työpaikkojen turvaaminen ja uusien luominen edellyttää, että yritykset pärjäävät yhä kiristyvässä kansainvälisessä kilpailussa. Julkisen vallan ei tule luoda esteitä yritysten kilpailukyvyyn vahvistumiselle. Yrityksiltä vaaditaan ketteryyttä. Siksi työsuhteen ehdoista on voitava sopia nykyistä laajemmin yritystasolla työnantajan ja työntekijän kesken. Yritysten menestyminen tarkoittaa myös työntekijöiden menestymistä.

Paikallisen sopimisen lisääntyessä yhä useampi työntekijä voi vaikuttaa oman työnsä sisältöön ja työn tekemisen tapoihin. Paikallinen sopiminen mahdollistaa myös palkkojen paremman reagoimisen tuottavuuden kasvuun. Hyvästä työstä ja osaamisesta on voitava saada kansainvälisesti kilpailukykyinen palkka. Yhdessä sopiminen edistää työnantajien ja työntekijöiden välistä vuoropuhelua ja luottamusta. Tämä lisää työn mielekkyyttä ja parantaa suomalaisten yritysten menestymisen edellytyksiä.

Suomalaisesta työelämästä päätetään Suomessa. EU-sääntely ja kansainväliset velvoitteet eivät saa asettaa tarpeettomia esteitä suomalaisten työmarkkinoiden järkevälle kehittämiselle. EU-tason vaikuttamisessa Suomen on puolustettava johdonmukaisesti ja tehokkaasti kansallista päätäntävaltaa työelämää koskevassa sääntelyssä.

Mitä ehdotamme?

- **Luotetaan työntekijöiden ja työnantajien yhteistyöhön työpaikoilla.** Mahdollistetaan paikallinen sopiminen työajoista, palkoista, lomista ja kaikista muista työehtosopimuksen määräyksistä.
- **Parannetaan yrityskohtaisten työehtosopimusten syntymisen edellytyksiä.** Yksi ja sama muotti ei aina sovi kaikille ja kaikkialle. Annetaan ihmisten valita ja sopia.
- **Parannetaan työnantajan mahdollisuuksia palkita työntekijöitä ahkeruudesta.** Mahdollistetaan palkankorotusten kohdentaminen esimerkiksi henkilökohtaiseen palkitsemiseen ja tulospalkkaukseen kaavamaisten ja joustamattomien yleiskorotusten sijaan.
- **Edistetään yritysten rohkeutta palkata uusia työntekijöitä.** Poistetaan työllistämiseen liittyviä esteitä ja vähennetään yrityksille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Luovutaan esimerkiksi takaisinottovelvollisuudesta ja lisätyön tarjoamisvelvollisuudesta.
- **Helpotetaan työpaikan vaihtamista rajoittamalla houkuttelukielloista sopimista.** Kilpailukielloihin rinnastuvat houkuttelukiellot aiheuttavat oikeudellista epävarmuutta ja jäykistävät työmarkkinoita, koska työntekijöille on epäselvää, voivatko he siirtyä samalla alalla olevan yrityksen palvelukseen ilman sopimussakon riskiä. Houkuttelukiellot rajoittavat työntekijän työpaikan vaihtoa usein käytännössä yhtä paljon kuin nykyisin jo kielletyt kilpailukieltosopimukset.
- **Helpotetaan työntekijöiden ottamista yrityksen omistajiksi.** Uudistetaan työsuhdekannustimien, kuten työsuhdeoptioiden verotusta ja lainsäädäntöä siten, että Suomessa on Euroopan kilpailukykyisimmät keinot henkilöstön sitouttamiseen ja kannustamiseen.
- **Puututaan määräaikaisten työsopimusten ketjuttamiseen.** Määräaikaisten työsopimusten ketjuttaminen on erityisen yleistä ja iso ongelma julkisen sektorin naisvaltaisilla aloilla. Vahvistetaan Lupa- ja valvontaviraston toimivaltaa ja resursseja puuttua lainvastaiseen toimintaan työpaikoilla.
- **Turvataan työperäisen hyväksikäytön uhreiksi joutuneiden korvaukset.** Turvataan työntekijöille tuomitut maksamattomat palkkasaatavat ja muut korvaukset ensisijaisina saatavina ulosottojärjestyksessä ja turvaamistoimenpiteissä.
- **Pidetään lainsäädäntövalta työelämäasioissa kansallisissa käsissä.** Korostetaan EU-tasolla johdonmukaisesti sääntelyn toissijaisuusperiaatetta, unionin rajattua toimivaltaa työelämäsääntelyssä sekä jäsenvaltioiden työmarkkinamallien rakenteellista erilaisuutta ja tarvetta laajalle kansalliselle liikkumavaralle.

Luodaan turvaa tekoälymurrokseen

Työelämä ja osaamisvaatimukset ovat historiallisen murroksen edessä tekoälyn nopean kehityksen myötä. Tekoäly voi korvata merkittävän määrän hallinnollista ja avustavaa työtä, ja sen vaikutukset ulottuvat lähes kaikkiin ammatteihin koulutustasosta riippumatta. Epävarmuudesta huolimatta teknologiset murrokset ovat ennenkin synnyttäneet uusia töitä vanhojen tilalle. Suomen tulee olla tekoälyn kärkimaa Euroopassa. Tämä edellyttää tekoälyn hyödyntämistä mahdollisimman monessa yrityksessä ja kautta julkisen sektorin. Tekoälyllä tulee tavoitella merkittävää talouden ja tuottavuuden kasvua seuraavien kymmenen vuoden aikana.

Kokoomus tavoittelee yhteiskuntaa, jossa ihmiset löytävät osaamistaan vastaavaa mielekästä työtä myös muutoksen keskellä. Laajan joukon jääminen työelämän ulkopuolelle tekoälyn seurauksena kasvattaisi eriarvoisuutta, eikä se ole hyväksyttävä kehityssuunta. Siksi työmarkkinoiden ja sosiaaliturvan on joustettava kitkatilanteissa, ja autettava ihmisiä nopeasti osaamista täydentävään koulutukseen sekä uusiin tehtäviin.

Paras turva tekoälymurroksessa on koulutus ja osaaminen. Kokoomus pitää suomalaisten koulutustason nostamista välttämättömänä ikäluokkien pienentyessä ja työelämän vaatimusten kasvaessa. Korkeakoulututkintojen sisältöjä on suunniteltava uudelleen, kun tekoäly korvaa työtehtäviä urien alkupäissä. Kokoomus tahtoo myös kehittää kannustimia oman osaamisen päivittämiseen ja uudelleen kouluttautumiseen.

Samalla työn tekemisen tavat muuttuvat. Alustatyön pelisääntöjä on selkeytettävä niin, että työntekijöiden oikeudet turvataan ja alustatyö toimii myös väylänä eteenpäin työelämässä.

Mitä ehdotamme?

- **Valjastetaan tekoäly palvelemaan ihmisiä.** Luodaan Viron mallin mukaisesti strategia tekoälyn hyödyntämiselle sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Hyödynnetään tekoälyn kykyä ratkaista ongelmia, tehostaa prosesseja ja parantaa palveluiden laatua, ja sitä kautta vapauttaa aikaa ihmisten välisille kohtaamisille ja ajatustyölle.
- **Ennakoidaan osaamistarpeita tekoäljajassa.** Hyödynnetään dataa ja työmarkkinaennusteita, jotta koulutuspaikkoja ja täydennyskoulutusta voidaan kohdentaa aloille, joilla kysyntä kasvaa. Näin vältetään osaajapulaa ja työttömyyden kasautumista.
- **Parannetaan kannustimia opiskella työn ohessa.** Tuetaan erityisesti työvoimapula-aloille kouluttautumista ja koulutustasoa nostavien opintojen suorittamista esimerkiksi verovähennysoikeudella. Luodaan täydennyskoulutusmoduuleja vaihtoehtoiksi kokonaisille tutkinnoille.
- **Mahdollistetaan täysipäiväinen opiskelu nykyistä korkeampaan tutkintoon.** Tarjotaan yli 30-vuotiaille 5–10 vuoden työssäoloehdon täyttävälle mahdollisuus opiskella täysipäiväisesti yleistuen suuruisella (800 €/kk) etuudella ja opintolainalla (1000 €/kk). Tavoiteajassa valmistuville maksettaisiin kannustava opintolainahyvitys. Mahdollisuus koskisi tilanteista, jossa peruskoulun käynyt opiskelisi toisen asteen tutkinnon, toiselta asteelta valmistunut opiskelisi korkeakoulututkinnon tai alemman korkeakoulututkinnon suorittanut opiskelisi ylemmän korkeakoulututkinnon.
- **Rakennetaan nopeita uudelleen kouluttautumisen väyliä kasvualoille.** Luodaan 6–12 kuukauden intensiivikoulutuksia aloille, joilla työvoimapula on tulevaisuudessa suuri.
- **Säädetään alustatyölaki.** Selkiytetään työsuhteen ja yrittäjyyden välistä rajanvetoa ja luodaan pelisäännöt alustatyölle. Veloitetaan alustayhtiöt olemaan tietoisia alihankkijoiden ja sijaisten työehdoista ja puuttumaan epäkohtiin.

Tehdään työurista parempia ja pidempiä

Kokoomus haluaa rakentaa Suomeen maailman parasta työelämää: sellaista, jossa suomalaiset jaksavat, voivat hyvin ja kokevat työn merkitykselliseksi. Työ ei ole vain toimeentulon lähde, vaan parhaimmillaan tapa toteuttaa itseä ja omia unelmia. Työnteko tuo elämään merkityksellistä sisältöä, parempaa toimeentuloa ja mahdollisuuksia tehdä omia valintoja.

Hyvinvointiyhteiskunta perustuu sopimukseen, jossa jokaisella työkäisellä on velvollisuus osallistua yhteisen hyvän rakentamiseen työntoella – olipa sitten Suomessa syntynyt tai tänne muualta muuttanut. Vain näin meillä on mahdollisuus toteuttaa sopimuksen toinen puoli: pitää huolta heistä, jotka eivät siihen itse pysty.

Työelämän on tarjottava motivoivia urapolkuja, nuorille uskoa tulevaan ja kokeneemmille joustoja elämäntilanteen mukaan. Tarvitsemme sekä pidempiä että eheämpiä työuria: sujuvampaa siirtymistä opinnoista työelämään, parempaa työhyvinvointia sekä kannustimia jatkaa työelämässä pidempään. Suomessa on pidettävä huolta siitä, että jokainen voi osallistua työmarkkinoille omien kykyjensä ja tilanteensa mahdollistamalla tavalla. Myös osatyökykyisillä on oikeus työntekoon.

Työurien pidentäminen edellyttää muun muassa koulutusjärjestelmän uudistamista, työkyvyn ja työhyvinvoinnin vahvistamista sekä sosiaaliturvan ja verotuksen kannustimien parantamista. Kokoomus puolustaa työterveyshuoltoa osana laadukasta työelämää ja toimivaa terveydenhuoltoa, ja haluaa vahvistaa sen roolia työkyvyn, turvallisten työympäristöjen ja hyvin toimivien työyhteisöjen tukena.

Mitä ehdotamme?

- **Kehitetään suomalaista työterveyshuoltoa.** Huomioidaan työpaikoilla tunnistetut tarpeet ja työkykyriskit työterveyden palveluissa entistä paremmin. Vahvistetaan työterveyshuollon ja työeläkekuntoutuksen ydinosaamista, kuten työkyvyn arviointia ja työkykyä tukevia toimia.
- **Tehostetaan työterveyshuollon ja julkisen terveydenhuollon välistä yhteistyötä.** Luodaan sujuvia hoitopolkuja ja lyhennetään sairauspoissaoloja. Parannetaan tiedonkulkua työterveyshuollon ja julkisen terveydenhuollon välillä.
- **Uudistetaan kuntoutuspalvelut ja -etuudet kokonaisuutena.** Aloitetaan kuntoutus riittävän ajoissa, jotta työkyky ei ehdi heikentyä pysyvästi. Helpotetaan työkokeiluja ja ammatillista kuntoutusta lainsäädäntöä ja työeläkekuntoutuksen kriteerejä uudistamalla. Nostetaan yli 60-vuotiaiden osalta ammatillisen työkyvyttömyyseläkekriteerin ikärajaa lakisääteisen vanhuuseläkeiän alaikärajan noustessa.
- **Poistetaan työeläkelakien väliset erot työkyvyttömyyden arvioinnissa.** Ei ole perusteita sille, miksi julkisten alojen työntekijöiden työkyvyttömyyttä pitäisi arvioida kevyemmin kuin yksityisellä sektorilla. Työkykyä tulee verrata yleisesti mihin tahansa sellaiseen työhön, jota henkilön voidaan kohtuudella edellyttää tekevän.
- **Varmistetaan vammaisille henkilöille ja osatyökykyisille pääsy työelämään matalalla kynnyksellä.** Työvoimapalvelujen rahoitusmallin tulee kannustaa kuntia ohjaamaan osatyökykyisiä avoimille työmarkkinoille sekä välityömarkkinoille esimerkiksi palkkatuen, oppisopimusten ja työllistymiseen tähtäävän kuntouttavan työtoiminnan kautta.
- **Parannetaan työntekijöiden turvallisuutta.** Jokaiselle työntekijälle kuuluu oikeus fyysiseen koskemattomuuteen.

Uudistetaan työttömän sosiaaliturva ja palvelut

Kokoomus haluaa Suomeen vahvan sosiaaliturvan, joka tukee tuen tarpeessa olevia, mutta ei passivoi ja syrjäytä ihmisiä työelämästä ja yhteiskunnasta. On oikein, että jokainen työikäinen suomalainen turvaa oman ja perheensä toimeentulon lähtökohtaisesti työnteolla. Sosiaaliturvan on turvattava riittävä toimeentulo, kun työttömyys, sairaus tai muu perusteltu syy sitä edellyttää.

Työnteon on oltava aina kannattavampaa kuin sosiaaliturvan varaan jääminen. Osa-aikatyön, keikkatyön ja yrittäjyyden on oltava mahdollisia ilman kannustinloukkuja. Sosiaaliturvaa on kehitettävä edelleen yksinkertaisempaan ja ymmärrettävämpään suuntaan.

Kokoomus haluaa myös kytkeä työttömän sosiaaliturvan ja palvelut tiukemmin toisiinsa. Työttömällä työnhakijalla on oltava oikeus, mutta myös velvollisuus edistää omaa työllistymistään aktiivisella työnhaualla ja työllistymistä edistävillä työllisyys- ja sosiaalipalveluilla. Haluamme vahvistaa työllisyyspalvelujen tasoa, laatua ja saavutettavuutta. Samalta luukulta on saatava apua ja ohjausta kaikkiin työllistymistä edistäviin palveluihin.

Mitä ehdotamme?

- **Puretaan sosiaaliturvan kannustinloukkuja.** Uudistetaan verotusta ja sosiaaliturvaa siten, että työllistymisveroaste kannustaa työn vastaanottamiseen. Työttömyysturvan sovittelun, matalien työtulojen verotuksen ja tulosidonnaisten maksujen tulee kokonaisuutena olla tasolla, jolla työn vastaanottaminen on kannattavaa, eikä vähäinen työnteko ainakaan pienennä kokonaistuloja.
- **Vahvistetaan sosiaaliturvan vakuutusluonnetta.** Esimerkiksi oikeudet työttömyysturvaan kerrytetään asteittain työnteon kautta. Työttömän sosiaaliturvan on oltava vastikkeellista ja ehdollista, jotta työttömällä on riittävät kannustimet ottaa työtä vastaan. Huomioidaan alentunut työkyky velvoitteissa.
- **Jatketaan työttömän sosiaaliturvan yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista.** Kehitetään työttömien sosiaaliturvaa yleistukimallilla, jotta jatkossa työttömälle maksettaisiin vain yhtä etuutta turvaamaan toimeentuloa. Vähennetään tuen määrää lineaarisesti tulojen kasvaessa.
- **Sidotaan työttömän palvelut ja etuudet kokonaisuudeksi.** Pelkkä rahaetus ei palauta työkykyä, osaamista tai arjen hallintaa. Kun työttömyysetuus sidotaan vahvemmin velvoitteeseen osallistua työllistymistä edistäviin palveluihin ja hakea töitä, työtöntä ei jätetä yksin, vaan hänet autetaan takaisin työhön ja aktiiviseen elämään.
- **Tuetaan työttömän osallisuutta ja aktiivisuutta.** Lisätään työmarkkinoiden dynamiikkaa niin sanotun Tanskan joustoturvamallin mukaisesti. Tanskassa työntekijöitä voidaan palkata ja irtisanoa matalalla kynnyksellä, mutta työttömyysturva on vahva ja aktiiviset palvelut auttavat nopeasti takaisin työhön.
- **Parannetaan ansiosidonnaisen työttömyysturvan ansioperustaisuutta.** Ansiosidonnaisen työttömyysturvan tulee tarjota parempaa turvaa kaikilla tulotasoilla. Tarkastellaan ansiosidonnaisen työttömyysturvan porrastuksen portaita, jotta se on kohtuullinen ja aidosti kannustava. Rahoitetaan muutos lyhentämällä ansiosidonnainen työttömyysturva 300 päivään.
- **Otetaan käyttöön universaalin ansioturvan malli.** Ansiosidonnainen työttömyysturva kuuluu jokaiselle työttömyysvakuutusmaksuja maksavalle työntekijälle, ei vain työttömyyskassojen jäsenille.
- **Otetaan käyttöön perhekohtainen etuuskatto.** Työnteon on oltava ensisijainen keino hankkia toimeentulo myös monilapsisille perheille. Jätetään lapsilisät etuuskaton ulkopuolelle.
- **Rakennetaan Suomeen vahvemmat työllisyyspalvelut.** Työllisyyspalvelujen järjestämisen on perustuttava riittävän vahvaan osaamiseen, resursseihin ja yhteistyöhön, jotta ihmiselle löytyy työtä ja tukea ajoissa. Tuotetaan työllisyyspalvelut lähellä ihmistä siellä, missä arki, työpaikat ja yritykset ovat.
- **Turvataan kuntien kannusteet toimivien työllisyyspalveluiden järjestämiseen.** Jokaisella työllisyysalueella on oltava edellytykset tukea mahdollisimman hyvin työllistymistä.
- **Vahvistetaan kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyötä työttömien palveluissa.** Tiivistetään yhteistyötä esimerkiksi työllisyys-, sosiaali- ja koulutuspalvelujen välillä sekä työllisyyspalvelujen ja yritysten kesken. Kun palvelut toimivat yhteen, ihmisen työkykyä voidaan tukea ajoissa ja työttömyyden pitkäytymistä ehkäistä tehokkaammin.

Vahvistetaan eläkejärjestelmän kestävyyttä ja oikeudenmukaisuutta

Tulevaisuuden Suomessa hyvin hoidettu talous ja työikäisen väestön riittävä määrä turvaavat eläkejärjestelmän rahoituksen kestävyyttä. Eläkejärjestelmä koetaan oikeudenmukaiseksi eri sukupolvien välillä. Nuoret voivat luottaa siihen, että eläkejärjestelmä turvaa hyvän elämän edellytykset paitsi nykyisille eläkeläisille, niin myös aikanaan heille itselleen.

Tulevaisuudessa ihmisillä on enemmän valinnanvapautta rahastoitujen eläkevarojen sijoittamiseen, jotta sijoitusten tuotto tukee eläkkeen kertymistä. Valinnanvapautta on tuettava tarjoamalla laadukkaita ja turvallisia rahastointivaihtoehtoja.

Jatkossa työeläkettä kertyy vain työstä ja vanhempainvapaista. Eläkkeiden riittävä taso ja kattavuus, sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus sekä rahoituksen kestävyys ovat tärkeitä työeläkepolitiikan tavoitteita tulevaisuudessakin.

Eläkejärjestelmää on tulevaisuudessakin välttämätöntä kehittää osana julkista taloutta. Valtion talouden kestävyys edellyttää, että valtion maksuosuuksien kasvua hillitään. Kaikki toimet tuottavuuden ja talouden kasvun, korkean työllisyyden ja syntyvyyden edistämiseksi ovat keskeisiä työeläkejärjestelmän rahoituksen kestävyuden turvaamiseksi.

Mitä ehdotamme?

- **Turvataan eläkejärjestelmän rahoitus kunnianhimoisella kasvu- ja työllisyyspolitiikalla.** Eläkejärjestelmän rahoitus nojaa viime kädessä siihen, kuinka moni on työssä ja kuinka paljon talous kasvaa. Ilman vahvaa kasvua ja korkeaa työllisyyttä eläkemaksupaine kasvaa, mikä heikentää eläkkeiden kestävyyttä ja siirtää taakkaa tuleville sukupolville.
- **Varmistetaan sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus eläkejärjestelmää uudistettaessa.** Tämä tarkoittaa muun muassa ennakoivaa päätöksentekoa, järjestelmän automaattisia vaikuttajia ja hyvin hoidettua rahastointia, jotta eläkemaksujen kasvu voidaan välttää.
- **Vahvistetaan eläkejärjestelmää osana julkista taloutta.** Työeläkejärjestelmä on yksi julkisen talouden suurimmista ja pitkävaikutteisimmista kokonaisuuksista. Kun eläkejärjestelmää kehitetään osana julkista taloutta, turvataan eläkkeiden kestävyys, sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus ja koko hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohja pitkällä aikavälillä.
- **Lisätään eläkeyhtiöiden mahdollisuuksia sijoittaa Suomen kasvuun.** Mahdollistetaan eläkeyhtiöille kestäväällä tavalla enemmän riskinottoa ja sijoittamista kotimaisiin yhtiöihin.
- **Annetaan ihmisten sijoittaa itse osa eläkemaksuistaan.** Ruotsissa vastaava malli on lisännyt ihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa oman eläketurvansa tuottoon, vahvistanut pääomamarkkinoita ja tehnyt kaikista kansalaisista sijoittajia.
- **Rajataan eläkkeen kertymistä muusta kuin työstä.** Rakennetaan työeläkejärjestelmä niin, että työeläkettä kertyy vain työnteosta, vanhempainvapaista ja varusmiespalveluksen ajalta. Luovutaan muista palkattomien jaksojen eläkekertymistä.

3. Sivistys, osaaminen ja kulttuuri

Sivistys on aina ollut Suomen menestyksen perusta. Sivistys on kokoomukselle enemmän kuin koulutusjärjestelmä. Sydämen sivistys on hyvää tahtoa toisia ihmisiä kohtaan, vastuun kantamista itsestä ja muista sekä halua rakentaa parempaa tulevaisuutta. Se on ymmärrystä maailmasta ja rohkeutta asettua totuuden ja rehellisyyden puolelle. Ilman sivistystä ei ole demokratiaa.

Sivistyksen perusta luodaan kotona ja koulussa. Kotona opitaan arvot, toisten kunnioittaminen ja työn merkitys. Vanhemmilla on ensisijainen vastuu kasvatuksesta, mutta yhteiskunnan on tuettava vanhempia tässä tehtävässä. Koulussa sivistys saa tiedollisen ja taidollisen perustansa: opitaan lukemaan, kirjoittamaan, laskemaan, ajattelemaan kriittisesti ja ymmärtämään maailmaa. Koulu antaa valmiudet jatkaa eteenpäin, mutta myös kyvyn elää vastuullisena yhteiskunnan jäsenenä.

Suomalaisten osaamistaso on viime vuosina heikentynyt. Perustaidot ovat rapautuneet, koulutustason nousu on pysähtynyt ja kansainvälinen kilpailu kiristyy. Samalla maailma muuttuu nopeasti, kun teknologinen murros ja tekoälyn yleistyminen muuttavat työn sisältöä ja osaamisvaatimuksia. Tulevaisuudessa menestyvät ne, joilla on vahvat perustaidot, kyky oppia uutta ja ymmärtää teknologian mahdollisuuksia ja rajoja. Siksi koulutuspolitiikan on vastattava tähän muutokseen ajoissa ja kunnianhimoisesti.

Ikäluokkien pieneneminen ja alueellinen eriytyminen haastavat koulutusjärjestelmää uudella tavalla. Kouluverkkoa on tarkasteltava vastuullisesti. Jokaisella lapsella on oltava oikeus laadukkaaseen opetukseen asuinpaikasta riippumatta.

Varhaiskasvatus ja koulutus ovat tärkeimmät keinot turvata aito mahdollisuuksien tasa-arvo. Jokaisella on oltava taustastaan riippumatta mahdollisuus kouluttautua niin pitkälle kuin haluaa ja kykenee. Tämä edellyttää, että koko koulutusjärjestelmää varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen kehitetään määrätietoisesti ja pitkäjänteisesti pistemäisen uudistamisen sijaan.

Toisella asteella on varmistettava, että jokainen nuori saavuttaa riittävät valmiudet jatkaa korkeakouluun tai suoraan työelämään. Ammatillisen ja lukiokoulutuksen on oltava laadukasta ja kunnianhimoista. Korkeakoulujen tehtävänä on tarjota opetusta ja tutkimusta, joka kestää kansainvälisen vertailun ja vastaa muuttuvan työelämän tarpeisiin.

Kokoomuksen tavoitteena on, että Suomi palaa koulutuksessa maailman huipulle, ja että meillä on tulevaisuudessa maailman koulutetuin kansa. Tämä edellyttää kunnianhimoa, korkeampaa vaatimustasoa ja pitkäjänteisiä päätöksiä. Kun nostamme osaamistasoa, vahvistamme samalla demokratiaa, kilpailukykyä ja uskoa tulevaisuuteen. Sivistyksen puolustaminen ja kehittäminen on kokoomukselle arvovalinta ja välttämätön ehto Suomen menestykselle.

Annetaan jokaiselle lapselle vahva alku varhaiskasvatuksessa

Varhaislapsuus on elämän tärkeintä aikaa oppimisen, kielen kehityksen ja sosiaalisten taitojen näkökulmasta. Laadukas varhaiskasvatus vahvistaa lapsen itseluottamusta, uteliaisuutta ja kykyä toimia yhdessä muiden kanssa. Se luo pohjan koulupolulle ja myöhemmälle menestykselle. Kokoomukselle varhaiskasvatus on investointi lapsiin ja mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumiseen elämän ensimmäisistä vuosista alkaen.

Lapsen tulevaisuus ei saa määräytyä kodin taustan, kielen tai asuinpaikan perusteella. Kun mahdollisimman moni lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen, kavennetaan oppimiseroja jo varhaisessa vaiheessa. Erityisen tärkeää tämä on vieraskielisille lapsille, joille varhaiskasvatus on avain suomen tai ruotsin kielen oppimiseen ja sujuvaan kotoutumiseen.

Nykyisin varhaiskasvatuksen ulkopuolelle jäävät liian usein juuri ne lapset, jotka hyötyisivät varhaiskasvatuksen tarjoamista mahdollisuuksista kaikkein eniten. Perheiden on voitava valita varhaiskasvatus luottavaisin mielin. Laadukas, saavutettava ja monipuolinen varhaiskasvatus tukee perheitä arjessa, vahvistaa lasten hyvinvointia ja rakentaa kestäväää pohjaa koko koulutusjärjestelmälle.

Mitä ehdotamme?

- **Kasvatetaan varhaiskasvatuksen osallistumisastetta.** Edistetään tavoitetta uudistamalla varhaiskasvatusmaksuja, perhevapaita ja lastenhoidon tukia.
- **Nostetaan erityisesti maahanmuuttajataustaisten lasten osallistumisastetta varhaiskasvatuksessa.** Laadukas varhaiskasvatus kaventaa oppimiseroja, edistää kielen oppimista ja vahvistaa kotoutumista. Tarjotaan vieraskielisille perheille tietoa varhaiskasvatuksen hyödyistä selkokielisesti eri kielillä. Huolehditaan, että vieraskielisten lasten osuus ei kasva varhaiskasvatusyksiköissä liian suureksi, jotta vieraskielisillä lapsilla on aito mahdollisuus oppia suomen tai ruotsin kieli.
- **Laajennetaan varhaiskasvatuksen palvelusetelien käyttöä.** Mahdollistetaan palvelusetelillä varhaiskasvatuksen monipuolinen tarjonta ja perheiden valinnanvapaus.
- **Mahdollistetaan yliopistollisten harjoittelupäiväkotien perustaminen suoraan yliopiston yhteyteen.** Näin varmistetaan, että varhaiskasvatus perustuu tutkittuun tietoon ja kehittyy jatkuvasti. Samalla vahvistetaan opettajankoulutuksen laatua ja houkuttelevuutta.
- **Huolehditaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten riittävydestä.** Turvataan riittävät aloituspaikat tutkinto-ohjelmiin ja huolehditaan toimivista täydennyskoulutusmahdollisuuksista. Kehitetään varhaiskasvatuksen ammattilaisten työnjakoa siten, että se vastaa parhaalla tavalla eri-ikäisten lasten tarpeisiin.
- **Parannetaan vuorohoidon saatavuutta.** Yhä useampi työpaikka toimii iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Ilman toimivaa vuoroa vanhemmat joutuvat tinkimään työmahdollisuuksistaan.
- **Tuodaan varhaiskasvatukseen lisää kielten oppimista.** Lisätään kielikylpyjä, kielisuihkua sekä monipuolista altistumista vieraille kielille jo parhaassa herkkyyssikävaiheessa, eli varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.
- **Uudistetaan varhaiskasvatuksen oppimisen tuki.** Yhtenäistetään oppimisen tuen mallit kaikille kouluasteille, jotta tuki jatkuu sujuvasti varhaiskasvatuksesta perusopetukseen ilman katkoksia.
- **Turvataan varhaiskasvatuksen digirauha.** Minimoidaan lasten ruutu-aika varhaiskasvatuksessa.

Vahvistetaan peruskoulun perustehtävää

Peruskoulu on suomalaisen sivistyksen ja mahdollisuuksien tasa-arvon kulmakivi. Sen tehtävä on varmistaa, että jokainen lapsi oppii lukemaan, kirjoittamaan ja laskemaan sujuvasti sekä saa valmiudet jatko-opintoihin ja elämään, taustasta ja asuinpaikasta riippumatta. Ilman vahvoja perustaitoja oppimisen erot kasvavat ja tulevaisuuden vaihtoehdot kaventuvat. Siksi peruskoulun ydintehtävä on selkeä: perustaidot kuntoon jokaiselle.

Kodeilla on keskeinen rooli lasten koulumenestyksen ja sivistyksen rakentumisessa. Jokaisella vanhemmalla on vastuu kasvattaa lapsensa ja huolehtia siitä, että he täyttävät oppivelvollisuutensa. Vanhempien on tuettava opettajia ja opettajien vanhempia, jotta molemmilla säilyy lapsiin terve auktoriteetti. Koulu sivistää, koti kasvattaa.

Mitä ehdotamme?

- **Turvataan lasten ja nuorten oikeus hyvään opetukseen ja ohjaukseen.** Varmistetaan, että kunnilla on riittävät resurssit ja riittävä määrä lapsia laadukkaana perusopetuksen järjestämiseen. Panostetaan perusopetuksen opettajien täydennyskoulutukseen ja hyvinvointiin. Opettajan työssäjaksaminen on edellytys hyvälle opetukselle ja tarvittavan tuen tarjoamiselle oppilaille.
- **Varmistetaan jokaiselle peruskoulusta valmistuvalle riittävä luku-, kirjoitus- ja laskutaito.** Lisätään edelleen äidinkielen, kirjallisuuden ja matematiikan opetusta peruskoulussa.
- **Nostetaan oppiaineiden vähimmäisosaamisen vaatimustasoa.** Kasvatetaan annettavan opetuksen määrää.
- **Panostetaan laadukkaisiin oppimateriaaleihin.** Varataan riittävästi määrärahoja esimerkiksi fyysisten oppikirjojen hankkimiseen. Kynä ja paperi ovat usein paras käyttöliittymä oppimiseen.
- **Uudistetaan perusopetuksen opetussuunnitelmat.** Selkeytetään valtakunnallisia perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja lisätään valtakunnallisen opetussuunnitelman painoarvoa. Perusteissa on keskityttävä eri oppiaineiden ydintavoitteisiin ja niiden yhdenvertaiseen arvioimiseen.
- **Siirrytään entistä yksilöllisempään koulun aloitukseen.** Mahdollistetaan oppivelvollisuuden aloittamisen aikaistaminen tai myöhentäminen lapsen kehityksen ja valmiuksien perusteella nykyistä joustavammin. Siirrytään joustavaan alkuopetukseen, jotta jokainen lapsi voi edetä oppimisessa yksilölliseen tahtiin.
- **Tarjotaan lahjakkaille oppilaille tavoitteellista ja heidän osaamistaan vastaavaa opetusta.** Luodaan joustavia oppimispolkuja, jotka mahdollistavat nopeamman etenemisen ja syventävät sisällöt. Selkeytetään luokan yli hyppäämisen käytäntöjä.
- **Vahvistetaan vieraiden kielten opetusta.** Aloitetaan valinnaisen A2-kielen opiskelu kolmannella luokalla koko maassa. Mahdollistetaan laajemmin, että ensimmäiseltä luokalta alkavaksi A1-kieleksi voidaan valita jokin muu kieli kuin englanti.
- **Varmistetaan kaikille peruskoulun suorittaville riittävä suomen tai ruotsin kielen taito.** Kielitaito on edellytys pärjätä arjessa ja menestyä jatko-opinnoissa. Uudistetaan S2- ja R2-opetusta siten, että se on lähtökohtaisesti määräaikaista ja jatkuu tukiopetusluontoisena yleisopetuksessa. Suomalaisen peruskoulun käyneen on osattava suomea tai ruotsia äidinkielen tasoisesti. S2- tai R2-oppimäärä ei voi olla huoltajien valinta, vaan sen on perustuttava koulun arvioon oppilaan osaamisesta.
- **Selvitetään siirtymistä kaikille oppilaille yhteiseen, uuteen katsomusaineeseen.**
- **Turvataan mahdollisuudet painotettuun opetukseen ja painotettuihin luokkiin.** Mahdollistetaan erilaisten vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden tukeminen esimerkiksi kielissä, luonnontieteissä, taideaineissa ja liikunnassa osana koulupolkua.
- **Turvataan yksityiskoulujen toimintaedellytykset.** Huolehditään siitä, että ne voivat jatkossakin täydentää suomalaista koulutusjärjestelmää, tarjota pedagogisesti monipuolisia vaihtoehtoja ja vastata perheiden erilaisiin tarpeisiin.
- **Hyödynnetään tekoälyä peruskouluissa hallitusti ja vastuullisesti.** Hyödynnetään tekoälyä yksilöllisen oppimisen tukemiseen ja helpotetaan sen avulla opettajien hallinnollista työkuormaa. Sisällytetään opetukseen tekoälyn tarkoituksellista ja vastuullista käyttöä. Varmistetaan kaikille lapsille ja nuorille riittävä tekoälyn käyttö- ja lukutaito.

- **Päivitetään kotiopetusta koskevaa lainsäädäntöä.** Rajataan kotiopetus poikkeustapauksiin, tehdään siitä luvanvaraista ja tehostetaan sen valvontaa.
- **Turvataan perusopetuksen digirauha.** Seurataan mobiililaitteiden käytön rajoittamiseen liittyvän lainsäädännön toimivuutta ja tehdään siihen tarvittaessa täsmennyksiä.

Turvataan jokaiselle nuorelle tutkinto ja mahdollisuus tavoitella unelmia

Kokoomus haluaa jokaisen nuoren suorittavan vähintään toisen asteen tutkinnon. Ilman toisen asteen tutkintoa nuorella ei ole mahdollisuuksia päästä työmarkkinoille tai edetä jatko-opintoihin. Kokoomuksen tavoite on, ettei koulupudokkaita ole, vaan että jokainen koulunsa keskeyttänyt ohjataan jatkamaan opintojaan.

Suomalaisten koulutustason nosto edellyttää, että yhä useampi nuori suorittaa yleissivistävän ylioppilastutkinnon ja saa hyvät valmiudet korkeakouluun. Kokoomus haluaa, että vähintään 60–65 prosenttia ikäluokasta suorittaa ylioppilastutkinnon vuoteen 2035 mennessä.

Lukiokoulutusta on jatkossakin kehitettävä yleissivistävänä ja korkeakouluopintoihin valmentavana koulutusmuotona. Ylioppilastutkinnon suorittavien osuuden kasvattaminen edellyttää lukioiden aloituspaikkojen lisäämistä. Ammatillisessa koulutuksessa on keskityttävä työelämän tarpeita palvelevan vahvan ammatillisen osaamisen varmistamiseen. Ammatillisen koulutuksen laatua ja vaikuttavuutta on vahvistettava.

Mitä ehdotamme?

- **Kehitetään toisen asteen koulutusta jatkossakin duaalimallilla.** Sekä lukiokoulutuksella että ammatillisella koulutuksella on tärkeä roolinsa osana suomalaista koulutusjärjestelmää.
- **Nostetaan ylioppilastutkinnon suorittavien nuorten osuutta.** Kasvatetaan lukiokoulutukseen hakeutuvien nuorten osuutta. Lisätään lukioiden aloituspaikkoja varsinkin suurissa kaupungeissa, joissa sisään pääsyn arvosanarajat ovat nousseet paikoin kohtuuttomiksi. Kannustetaan ammatillisen koulutuksen opiskelijoita suorittamaan myös ylioppilastutkinto (kaksoistutkinto).
- **Kannustetaan opintojen suorittamiseen tavoiteajassa** ja ehkäistään opintojen tarpeetonta venymistä.
- **Selvitetään kahteen ainerealiin siirtymistä ylioppilaskirjoituksissa lukion yleissivistävyyden vahvistamiseksi.** Malli voisi mahdollistaa laaja-alaisuutta ja helpottaa lukiolaisten paineita ainevalinnoissa. Toinen ainereali kattaisi matemaattis-luonnontieteelliset reaaliaineet ja toinen humanistis-yhteiskunnalliset aineet. Tämä yksinkertaistaisi myös korkeakoulujen opiskelijavalintaa.
- **Vahvistetaan opinto-ohjausta toisella asteella.** Kannustetaan opiskelijoita erityisesti hakeutumaan aloille, joihin heillä on motivaatiota ja opintomenestystä. Vähennetään opinto-ohjauksella opiskelualojen voimakasta eriytymistä naisten ja miesten aloihin.
- **Varmistetaan ammatillisen koulutuksen tutkintojen laatu.** Kehitetään yhteisiin aineisiin valtakunnallinen arviointimenettely. Lisätään lähiopetuksen määrää ammatillisessa koulutuksessa. Nostetaan lähiopetuksen määrä 12 tunnista 18 tuntiin osaamispistettä kohden oppivelvollisuuttaan suorittavien nuorten osalta.
- **Vahvistetaan ammatillisen koulutuksen työelämälähtöisyyttä.** Jatketaan ammatillisen koulutuksen rahoitusmallin kehittämistä siten, että se kannustaa koulutuksen järjestäjiä varmistamaan jokaisen tutkinnon suorittaneelle riittävän osaamisen työelämään tai jatko-opintoihin siirtymiseksi.
- **Vähennetään kouluttautumista samantasoisin tutkintoihin.** Priorisoidaan aloituspaikat oppivelvollisille nuorille ja ensimmäistä tutkintoaan suorittaville. Sujuvoitetaan siirtymää ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluihin. Aikuisten koulutuksen osalta pyritään vahvistamaan markkinaehtoisen koulutuksen osuutta.
- **Vahvistetaan työpaikalla tapahtuvaa oppimista.** Lisätään työnantajien tietoisuutta ammatillisen koulutuksen reformin tuomista mahdollisuuksista kuten koulutussopimuksen käytöstä sekä oppisopimuskoulutuksen joustavoittamisesta.
- **Vahvistetaan koulutuksen yhdenvertaista laatua ja luodaan sujuvat siirtymät toiselle asteelle.** Määritellään TUVA-lainsäädäntöön jokaiselle tukea tarvitsevalle opiskelijalle oikeus oppimisen tukeen. Valmistellaan lainsäädäntö kuntouttavasta opetuksesta.

Avataan ovet korkeakouluun yhä useammalle

Jos haluamme olla maailman kärkeä osaamisessa, meidän on oltava maailman kärkeä korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laadussa. Keskinertaisuus ei riitä maalle, jonka kilpailukyky ja vauraus syntyvät korkeasta osaamisesta, tutkimuksesta ja innovaatioista. Siksi suomalaisten koulutustasoa on nostettava huomattavasti. Tämä tarkoittaa sekä korkeakoulutettujen määrän kasvattamista että koulutuksen ja tutkimuksen laadun vahvistamista.

Korkeakoulujen ensisijainen tehtävä on tarjota korkeatasoista opetusta ja tehdä vaikuttavaa, tieteellistä ja soveltavaa tutkimusta, joka auttaa ratkaisemaan yhteiskunnan suuria kysymyksiä. Yhä useamman on päästävä nyt ja jatkossa korkeakouluun ja koulutuksen laatu ja vaatimukset on pidettävä korkealla. Korkeakoulujen on valittava vahvuutensa ja erikoistuttava nykyistä vahvemmin, jotta rajalliset resurssit saadaan parhaaseen käyttöön. Vain riittävän vahvat ja selkeästi profiloituneet osaamiskeskittymät vetävät puoleensa kansainvälisiä osaajia ja investointeja ja tuottavat maailman mittakaavassa riittävän korkeatasoista tieteellistä tulosta.

Korkeakoulutuksen on vastattava myös muuttuvan työelämän tarpeisiin. Tekoäly ja automatisaatio korvaavat nopeasti erityisesti vastavalmistuneiden tyypillisiä asiantuntijatehtäviä. Opiskelijoiden on opittava hyödyntämään tekoälyä ja uutta teknologiaa omalla alallaan turvallisella, osaamista ja tuottavuutta tukevalla tavalla. Samalla opetuksen on painotettava syvää substanssiosaamista, kriittistä ajattelua, eettistä harkintaa ja vuorovaikutustaitoja – niitä valmiuksia, joita teknologia ei voi korvata.

Mitä ehdotamme?

- **Nostetaan korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuutta.** Avataan mahdollisimman monelle ovet korkeakouluun. Nostetaan korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 25–34-vuotiaiden nuorten aikuisten osuus 60 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä.
- **Parannetaan aloituspaikkojen ohjautumista ensimmäistä tutkintoa suorittaville.** Mahdollistetaan kohtuulliset maksut toisen samantasoisien korkeakoulututkinnon suorittamiseen.
- **Kannustetaan nopeampaan valmistumiseen.** Kasvatetaan opintolainan ja opintolainahyvityksen painoarvoa opintotuessa. Porrastetaan opintolainahyvitys opiskeluajan pituuden perusteella. Vahvistetaan entisestään korkeakoulujen kannustimia ohjata ja tukea opiskelijoita valmistumisessa.
- **Parannetaan korkeakoulutuksen laatua.** Selkeytetään koulutuspolkuja ja tuetaan korkeakoulujen profiloitumista omille vahvuusaloilleen.
- **Toteutetaan korkeakoulujen perustutkintojen aito kaksiportaisuus.** Mahdollistetaan alanvaihto samalla kun nopeutamme korkeakouluun pääsyä. Annetaan kandidaatin ja maisterin tutkintojen välissä opiskelijoille aito mahdollisuus harkita omaa alavalintaansa ja erikoistumistaan.
- **Vahvistetaan korkeakoulujen taloudellista asemaa.** Turvataan korkeakoulujen perusrahoitus sekä kasvava tutkimus- ja kehitysrahoitus. Kasvatetaan työllistymisen painoarvoa korkeakoulujen rahoituksessa.
- **Kannustetaan korkeakouluja hankkimaan nykyistä laajemmin yksityistä rahoitusta.** Laajennetaan korkeakoulujen rahoitus pohjaa edistämällä tilauskoulutuksia sekä järjestämällä vastinrahoituskierroksia, joissa valtio pääomittaa korkeakouluja samassa suhteessa kuin korkeakoulut saavat kerättyä yksityisiä rahalahjoituksia.
- **Vahvistetaan korkeakoulutuksen kansainvälisyyttä.** Lisätään kansainvälistä opiskelijaliikkuvuutta taloudellisella kannusteella. Vahvistetaan ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden integroitumista korkeakouluyhteisöihin ja suomalaiseen yhteiskuntaan.
- **Kehitetään korkeakouluja jatkossakin omina koulutusmuotoinaan.** Sekä yliopistoilla että ammattikorkeakouluilla on tärkeä roolinsa osana suomalaista koulutusjärjestelmää. Korkeakouluja kannustetaan yhteistyöhön niillä osa-alueilla, jotka tukevat koulutuksen ja tutkimuksen tavoitteita.

Viedään Suomi maailman huipulle tutkimuksessa ja innovaatioissa

Suomen menestys perustuu koulutettuihin ja osaaviin suomalaisiin, korkeatasoiseen tieteelliseen tutkimukseen, tutkimustiedon luovaan hyödyntämiseen ja innovaatioiden kaupallistamiseen. Siksi meidän on nostettava suomalaisten koulutus- ja osaamistasoa, panostettava korkeakoulujen opetukseen ja tutkimukseen sekä kunnianhimoiseen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan.

Suomen talouskasvu, työpaikat ja kilpailukyky rakentuu korkean osaamisen ja maailman parhaan tutkimuksen varaan. Tutkimuksen vaikuttavuus syntyy siitä, kun uusi tieto muuttuu kaupallisiksi innovaatioiksi ja paremmiksi yhteiskunnallisiksi päätöksiksi.

Suomen talouden keskeisenä haasteena on jo pitkään ollut heikko tuottavuuden kasvu. Suomessa löytyy kasvupotentiaalia erityisesti tietointensiivisten palveluiden alalta. Kuluneina vuosikymmeninä Suomi ei ole kyennyt hyötymään uusista teknologisista innovaatioista eikä skaalaamaan uusia avauksia verrokkimaiden tavoin. Samalla inhimillinen pääoma on rapautumassa. Suomen Pankin laskelmien mukaan osaavan työvoiman väheneminen alkaa heikentää talouden kasvupotentiaalia nopeasti 2040-luvulla.

Tuottavuuden kasvattamiseen ja elinkeinorakenteen uudistamiseen on keskityttävä tulevina vuosina paljon aiempaa enemmän. Tuottavuutta saadaan myös vauhditettua elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaan nykyistä vahvemmin panostamalla. Suomalaisten yritysten kilpailukyky nojaa korkeaan teknologiaan, joka edellyttää korkeaa osaamista. Siksi Suomen on oltava maailman paras maa kansainvälisille huippuosaajille.

Mitä ehdotamme?

- **Nostamme tutkimus- ja kehitysrahoituksen 4 prosenttiin BKT:stä vuoteen 2030 mennessä.** Huolehditaan myös korkeakoulujen perusrahoituksesta ja riittävästä tohtorikoulutuksesta, jotta tutkimus- ja kehitystoimintaan riittää osaajia.
- **Sitoudutaan parlamentaarisen TKI-työryhmän periaatteisiin.** Tavoitellaan TKI-järjestelmältä ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä, vipuvaikutusta, kokonaisvaltaisuutta, tieteen vapautta, tutkimuksen ja koulutuksen laatua, vaikuttavuutta, kilpailullisuutta, yhteistyötä, kansainvälisyyttä, globaalien haasteiden tunnistamista sekä teknologia- ja toimialaneutraalisuutta.
- **Panostusten kohdentaminen:** Kohdennetaan tutkimus- ja kehitysrahoituksen lisäykset yliopistojen tutkimustoimintaan ja ammattikorkeakoulujen TKI-toimintaan, tutkimuslaitoksille, yliopistosairaaloille sekä kilpailtuun rahoitukseen Suomen Akatemialle ja Business Finlandille.
- **Vahvistetaan korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä.** Nostetaan tutkimus- ja kehitysrahoituksen kansantaloudellista vaikuttavuutta tukemalla tutkimus- ja osaamiskosysteemien juurruttamista ja yhteiskäyttöistä tutkimus- ja kehitysinfrastuktuuria.
- **Vahvistetaan yksityisiä TKI-panostuksia.** Kehitetään myös tutkimus- ja kehitystoiminnan verokannustimia ja luodaan pk- ja kasvuyrityksille sopivia rahoitusmahdollisuuksia.
- **Houkutellaan Suomeen kansainvälisiä huippuosaajia.** Maailman paras tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta perustuu maailman parhaaseen osaamiseen.
- **Kannustetaan korkeakouluja tutkimuksen kaupallistamiseen.** Lisätään innovaatiotoiminnan kannustimia kehittämällä korkeakoulujen kaupallistamiseen ja immateriaalioikeuksiin liittyviä periaatteita.
- **Ohjataan tutkimus- ja kehitysrahoitusta innovaatiotoimintaan.** Mahdollistetaan innovaatioiden kaupallistaminen tutkimus- ja kehitysrahoituksella.
- **Tuetaan opiskeluvaiheessa tapahtuvaa innovaatiotoimintaa.** Kehitetään korkeakoulujen startup-ekosysteemejä ja hautomopalveluita, joissa voidaan tukea opiskelijoiden yritysideoiden jatkokehittämistä ja syventää korkeakoulujen yritys yhteistyötä.

Vahvistetaan suomalaista kulttuuria ja luovia aloja

Monipuolinen ja arvostettu taide- ja kulttuurielämä on sivistysvaltion tunnusmerkki. Yhdessä korkean koulutustason kanssa kulttuuri muodostaa suomalaisen sivistyksen perustan. Oma kulttuuri ja kulttuuriperintö liittävät meidät osaksi sukupolvien ketjua. Ilman kulttuuria ei ole olemassa kansallista identiteettiä. Kokoomus haluaa vaalia suomalaista taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä.

Kulttuurilla on itseisarvo, mutta luoviin aloihin liittyy myös merkittävää kasvu- ja vientipotentiaalia. Suomella on myös mahdollisuuksia kehittyä houkuttelevana ja kilpailukykyisenä tapahtumamaana. Tapahtumat tuovat kaupunkeihin elinvoimaa, matkailijoita ja investointeja. Suuret urheilutapahtumat, kulttuurifestivaalit ja kansainväliset kohtaamiset luovat työpaikkoja luoville aloille sekä majoitus- ja ravintola-alalle.

Musiikki, teatteri, kuvataide ja muut kulttuurin harrastamisen muodot vahvistavat henkistä hyvinvointia, luovuutta ja osallisuuden kokemusta. Myös muut matalan kynnyksen harrastusmahdollisuudet vahvistavat sosiaalisia taitoja, ehkäisevät yksinäisyyttä ja tukevat erityisesti lasten ja nuorten kasvua kohti aktiivista ja vastuullista kansalaisuutta. Oma roolinsa on myös vapaan sivistystyön toimijoilla, jotka tarjoavat mahdollisuuden oppia ja kehittyä läpi elämän. Ne tukevat aktiivista kansalaisuutta, vahvistavat työelämässä tarvittavia taitoja ja edistävät hyvinvointia ilman suorituspainetta.

Mitä ehdotamme?

- **Vahvistetaan luovan talouden kasvua.** Hyödynnetään luovien alojen kasvu- ja vientipotentiaali täysimääräisesti. Edistetään kulttuuriin liittyvää matkailua.
- **Lisätään kulttuurin ja luovien alojen rahoituksen ennakoitavuutta.** Luodaan julkisin varoin rahoitettavalle toiminnalle selkeät, yhtenäiset ja vaikuttavat kriteerit.
- **Jatketaan pitkäjänteistä työtä suomalaisten lukutaidon vahvistamiseksi.** Huolehditaan kirjastopalveluiden laadusta ja maantieteellisestä kattavuudesta.
- **Vaalitaan suomalaista kulttuuriperintöä.** Vahvistetaan museoiden korvaamatonta roolia suomalaisen kulttuurihistorian ja -ympäristöjen, rakennusperinnön, paikallisidentiteettien ja sivistyksen vaalijoina sekä suomalaisten ja ulkomaisten matkailijoiden sivistäjinä. Vaalitaan myös suomalaista kalastus-, erä- ja saunakulttuuria.
- **Vaalitaan esittävien taiteiden asemaa.** Turvataan teatterin, tanssin, sirkuksen, oopperan ja muiden esittävien taiteiden toimintaedellytykset.
- **Huolehditaan kulttuuripalveluiden saavutettavuudesta.** Edistetään jokaisen pääsyä ja osallistumista kulttuurielämään sekä taide- ja kulttuuriharrastuksiin.
- **Uudistetaan luovien alojen ammattilaisten sosiaaliturvaa.** Tunnistetaan lainsäädännössä epätyypilliset työsuhteet.
- **Puretaan esteitä elävän kaupunkikulttuurin tieltä.** Kannustetaan kaupunkitilan hyödyntämiseen omaehtoisen kulttuurin toteuttamisessa. Avataan kouluja ja muita kuntien tiloja aiempaa enemmän kaupunkilaisten iltä- ja viikonloppukäyttöön.
- **Tehdään Suomesta houkuttelevampi ja kilpailukykyisempi tapahtumamaa.** Sujuvoitetaan yleisötilaisuuksien järjestämiseen liittyviä lupaprosesseja ja muuta viranomaisasiointia. Puretaan tarpeetonta ja ylimitoitettua sääntelyä esimerkiksi alkoholin anniskeluun liittyen.
- **Tunnistetaan tapahtuma-ala elinkeinona.** Jatketaan tarpeettoman sääntelyn ja turhien normien purkamista, jotta alan kasvumahdollisuudet vahvistuvat.
- **Vahvistetaan yksityisen rahoituksen osuutta taiteen ja kulttuurin tukemisessa.** Pidetään kiinni taiteen ja kulttuurin lahjoitusten verovähennyskelpoisuudesta.

Lisää liikettä arkeen ja huippuja maailmalle

Suomalaisten hyvinvointia uhkaa liian vähäinen liikkuminen. Suomalaisten kestävyyskunto on heikentynyt jo yli neljäkymmentä vuotta. Riittävä liikunta kehittää motorisia taitoja ja parantaa hyvinvointia. Liikkuminen auttaa oppimaan ja pitää yllä hyvää mielenterveyttä. Hyvä toimintakyky on edellytys vanhusten hyvälle voinnille ja kotona asumiselle.

Lasten ja nuorten harrastamisen tukeminen ehkäisee syrjäytymistä ja luo terveitä elämäntapoja, jotka kantavat aikuisuuteen asti. Samalla on huolehdittava siitä, että myös aikuisilla ja ikääntyvillä on matalan kynnyksen mahdollisuuksia liikkua lähellä arkea. Yksi aikamme merkittävimmistä haasteista on suomalaisten heikkenevä toimintakyky.

Huippu-urheilu inspiroi, innostaa ja luo yhteisiä kokemuksia yli sukupolvien. Menestyvät urheilijat ja joukkueet toimivat esikuvina lapsille ja nuorille, kannustaen tavoitteellisuuteen, sitkeyteen ja terveisiin elämäntapoihin. Huippu-urheilun menestys ei synny tyhjiössä, vaan se edellyttää pitkäjänteistä panostusta valmennukseen, olosuhteisiin ja tutkimukseen.

Mitä ehdotamme?

- **Laitetaan Suomi liikkeelle.** Edistetään suomalaisten terveyttä, hyvinvointia ja toimintakykyä kannustamalla liikunnalliseen elämäntapaan, ulkoiluun ja arkiliikuntaan. Sitoudutaan fyysisen toimintakyvyn tason nostoon 15 prosentilla vuoteen 2040 mennessä.
- **Mahdollistetaan jokaiselle lapselle ja nuorelle vähintään yksi mielekäs harrastus.** Luodaan seuroille, järjestöille ja muille harrastuksen tarjoajille kannusteet tukea vähävaraisten harrastamista esimerkiksi lisäämällä koulujen ja kolmannen sektorin välistä yhteistyötä.
- **Lisätään liikuntaa lähiympäristöissä.** Kannustetaan kuntia kehittämään päiväkotien ja koulujen pihoja monipuolisiksi lähiliikuntapaikoiksi. Kannustetaan kuntia mahdollistamaan tilojensa käyttö nykyistä laajemmin iltoina ja viikonloppuina. Hyödynnetään liikuntapaikkarakentamisen rahoituksessa myös mahdollisia EU-rahoituskanavia.
- **Päivitetään kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma.** Rakennetaan turvallisia ja toimivia pyöräily- ja kävelyväyliä ja varmistetaan niiden laadukas talvikunnossapito. Kannustetaan päiväkotien ja koulumatkojen pyöräilyyn ja kävelyyn.
- **Edistetään luonnon virkistyskäyttöä sekä luontomatkailua.** Tunnistetaan muun muassa metsästyksen, erätoiminnan sekä lemmikkieläinten merkitys liikunnan lisäämisessä.
- **Käynnistetään Inttikuntoon-kampanja.** Kannustetaan toisen asteen opiskelijoita liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyvyn edistämiseen. Lisätään liikunnan pakollista opetusta toisen asteen koulutuksessa. Hyödynnetään uutta teknologiaa liikunnan pelillistämässä.
- **Edistetään ikäihmisten terveyttä, hyvinvointia ja toimintakykyä.** Turvataan ikäihmisten oikeus liikuntaan ja ulkoiluun sekä tarvittaessa fysioterapiaan. Helpotetaan liikunta- ja kuntoutuspalveluiden hankkimista esimerkiksi palveluseteleillä tai kotitalousvähennystä kehittämällä.
- **Vahvistetaan huippu-urheilun edellytyksiä.** Kehitetään urheilijan polkua kokonaisuutena varmistamalla, että harjoittelu, valmennus, opiskelu ja muu elämä on mahdollista sovittaa yhteen eri uravaiheissa. Vahvistetaan urheilu- ja liikuntayläkoulujen, toisen asteen urheiluoppilaitosten ja huippu-urheilijamyönteisten korkeakoulujen toimintaedellytyksiä osana tavoitetta nostaa suomalaisen huippu-urheilun kansainvälistä tasoa.
- **Edistetään kansainvälisten arvokilpailujen hakemista Suomeen yhteistyössä lajiliittojen kanssa.** Suomen houkuttelevuutta arvokilpailuiden saamisessa vahvistetaan.

4. Lapset, nuoret ja perheet

Kokoomus haluaa vahvistaa lasten, nuorten ja perheiden asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Tavoitteemme on, että jokaisella lapsella ja nuorella on taustasta riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet kasvaa, kouluttautua ja toteuttaa unelmiaan. Haluamme rakentaa parhaat mahdolliset edellytykset vanhemmuudelle, jotta vanhemmat voivat kasvattaa lapsistaan aktiivisia ja osallistuvia yhteiskunnan jäseniä.

Perhemyönteisyys ei synny vain yksittäisistä palveluista ja etuuksista, vaan siitä, että yhteiskunnan rakenteet ja asenteet tukevat perheellistymistä ja perhearkea eri elämäntilanteissa. Työelämä, asuminen, varhaiskasvatus, koulutus, sosiaaliturva sekä sosiaali- ja terveystalvet vaikuttavat kaikki siihen, uskaltavatko suomalaiset perustaa perheen ja toteuttaa lapsitoiveensa.

Lapsiperheiden arki rakentuu lopulta pienistä, mutta ratkaisevista asioista: siitä, että varhaiskasvatuspaikka löytyy läheltä kotia, työnteko ja perhe-elämä ovat sovittavissa yhteen, apua saa ajoissa ja tulevaisuutta voi suunnitella luottavaisin mielin. Kun arki toimii, perheillä on enemmän voimia rakentaa hyvää elämää.

Perhe on useimmille ihmisille elämän tärkein yhteisö. Siksi vanhemmuuden ja perhe-elämän edellytysten vahvistaminen on sekä inhimillisesti että yhteiskunnallisesti välttämätöntä. Haluamme rakentaa yhteiskuntaa, jossa perheen perustaminen ja lapsitoiveiden toteuttaminen voidaan kokea myönteisenä ja toiveikkaana valintana. Tämä edellyttää hyväksyvää, modernia ja kannustavaa perhepuhetta sekä määrätietoisia toimia perheellistymisen esteiden purkamiseksi.

Kokoomus haluaa nostaa lapsiperheiden hyvinvoinnin politiikan kärkiteemaksi. Tämä on arvovalinta, jolla vahvistetaan mahdollisuuksien tasa-arvoa ja yhteiskunnan kestävyyttä. Lapsuudessa ja nuoruudessa rakentuvat oppimisen edellytykset, luottamus toisiin ihmisiin ja usko omaan tulevaisuuteen. Kun perheiden arki toimii, myös Suomi voi paremmin.

Kokoomuksen lähtökohta on, että vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsistaan ja perheensä arjesta. Yhteiskunnan tehtävä ei ole korvata perhettä, vaan tukea sitä oikea-aikaisesti, vaikuttavasti ja oikeasuhtaisesti. Ongelmien kasautumista on ehkäistävä ennalta ja varhain, sekä inhimillisistä että taloudellisista syistä.

Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, hyvään lapsuuteen ja huolenpitoon sekä mahdollisuuteen kasvaa ilman väkivaltaa, kaltoinkohtelua, kohtuuttomia ristiriitoja tai turvattomuutta. Lapsen etu on asetettava etusijalle kaikissa tilanteissa – myös perheiden kriiseissä, erotilanteissa ja lastensuojelussa.

Meidän on onnistuttava nykyistä paremmin lasten, nuorten ja perheiden turvallisuuden takaamisessa. Perheissä ja parisuhteissa tapahtuva väkivalta on Suomessa vakava ja vaikea yhteiskunnallinen ongelma. Kokoomukselle on selvää, että jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus väkivallattomaan lapsuuteen ja nuoruuteen. Jokaisella suomalaisella on oikeus elää ilman väkivallan uhkaa varsinkin omassa kodissaan.

Väkivallan ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tunnistamiseen ja uhrien oikea-aikaiseen apuun on panostettava määrätietoisesti kodeissa, varhaiskasvatuksessa, kouluissa sekä sosiaali- ja terveystalveissa. Samalla lainsäädännön on tunnistettava nykyistä paremmin perheissä ja parisuhteissa tapahtuva väkivalta, kontrolli ja lasten altistuminen väkivallalle sekä osoitettava yksiselitteisesti, että väkivalta on aina väärin.

Mahdollistetaan yhä useamman lapsitoiveen toteutuminen

Suomessa jopa joka kolmas lapsitoive jää Suomessa toteutumatta. Puolueiden ja poliitikkojen tehtävä ei ole määrittellä toivottujen lasten määrää. Yhteiskunta voi kuitenkin poistaa esteitä lapsitoiveiden toteutumisen tieltä. Esimerkiksi hedelmöityshoitojen saatavuus on turvattava entistä paremmin.

Tahaton lapsettomuus on yksi aikuisiän suurimmista kriiseistä. Moni nuori aikuinen lykkää perheen perustamista, jolloin lapsiluku voi jäädä pienemmäksi kuin toiveissa. Tarvitaan monipuolisia ratkaisuja, jotka lisäävät nuorten luottamusta tulevaisuuteen.

Syntyvyys on vajonnut Suomessa historiallisen matalalle tasolle. Lasku on jyrkempää kuin muissa Pohjoismaissa. Alhainen syntyvyys vähentää ennen pitkää työikäisen väestön määrää ja vaikeuttaa näin hyvinvointiyhteiskunnan palveluiden rahoittamista. Alhainen syntyvyys näkyy ennen pitkää työelämässä, eläkejärjestelmässä ja verotuksen nousupaineena.

Kokoomus haluaa rakentaa Suomea, jossa uskalletaan perheellistyä. Suomen pitäisi olla maailman paras paikka perheen perustamiseen ja perhearkeen. Tärkeintä on lisätä nuorten aikuisten luottamusta tulevaisuuteen, mahdollisuuksia kouluttautua ja päästä kiinni työelämään.

Mitä ehdotamme?

- **Tuetaan perheellistymisen aikaistumista.** Kehitetään korkeakoulutusta huomioimaan nykyistä paremmin vanhemmuuden ja opiskelun yhteensovittaminen. Tarjotaan tukea nuorten aikuisten mielenterveyteen ja parisuhteiden ongelmiin.
- **Vahvistetaan odottavien vanhempien tukea.** Kehitetään synnytys- ja perhevalmennusta. Mahdollistetaan tulevien vanhempien synnytysosastoon tutustumiskäynnit koko Suomessa. Varmistetaan keskenmenon ja raskaudenkeskeytyksen kokoneiden mahdollisuus saada psykososiaalista tukea.
- **Vahvistetaan hedelmällisyyteen liittyvää neuvontaa ja muita palveluita.** Vahvistetaan hedelmällisyysneuvonnan roolia osana ehkäisy-, äitiys- ja lastenneuvolaa, perhekeskuspalveluita sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa. Lisätään erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten hedelmällisyystietoutta.
- **Panostetaan hyviin synnytyskokemuksiin.** Varmistetaan synnyttäjille riittävä tuki, kiireetön kohtaaminen, hyvä kivunlievitys sekä synnytyksen jälkeinen hoito. Huonot synnytyskokemukset vähentävät tutkitusti todennäköisyyttä saada seuraavia lapsia.
- **Parannetaan synnyttäneiden äitien jälkitarkastusten ja -hoidon laatua.** Varmistetaan, että jälkitarkastukseen pääsee ajoissa. Parannetaan synnytysvaurioiden tunnistamista ja jatkohoitoa.
- **Panostetaan lapsettomuushoitoihin.** Poistetaan julkisten terveydenhuollon lapsettomuushoidoista enimmäislapsimäärä ja asiakasmaksut. Kasvatetaan lapsettomuushoitojen Kela-korvauksia, jotta taloudellinen tilanne ei estä hoitoihin pääsyä. Korotetaan sulusolujen luovuttajan hättakorvausta. Vahvistetaan lapsettomuushoitoja saavien psykososiaalista tukea.
- **Tarjotaan hedelmöityshoitoja kaikille niitä tarvitseville perhemuodosta riippumatta.** Varmistetaan palveluiden yhdenvertainen saatavuus riippumatta siitä, eläkö ihminen parisuhteessa, yksin tai sateenkaariperheessä.
- **Mahdollistetaan ei-kaupalliset sijaissynnytykset.** Sijaissynnytys mahdollistaisi lapsiperheellistymisen esimerkiksi ilman kohtua syntyneille tai kohdun menettäneille, toistuvia keskenmenoja kokeville ja sateenkaaripareille.
- **Perustetaan lisääntymisterveyden tutkimus- ja kehittämissyksikkö.** THL:n yhteydessä toimiva yksikkö kokoaisi ja tutkisi syntyvyyden, hedelmällisyyden, lapsitoiveiden toteutumisen, seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja hedelmöityshoitojen tilannetta. Yksikkö myös valmistelisi vastuisiinsa liittyviä suosituksia ja ehdotuksia sekä toteuttaisi neuvontaa ja koulutuksia.

Tehdään lapsiperheiden arjesta toimivampaa

Kokoomus haluaa varmistaa suomalaisille lapsiperheille mahdollisimman toimivan, turvallisen ja sujuvan arjen. Haluamme rakentaa Suomesta maan, jossa perheellistyminen tuntuu myönteiseltä ja luontevalta elämänvaiheelta, ei taloudelliselta, käytännölliseltä tai kulttuuriselta riskiltä. Yhteiskunnan on tuettava ihmisten mahdollisuutta perustaa perhe ja elää omanlaistaan perhe-elämää ilman tarpeettomia esteitä.

Lapsi- ja perhemyönteinen Suomi syntyy ennen kaikkea arjen toimivuudesta. Siksi haluamme helpottaa työnteon ja perhe-elämän yhteensovittamista, vahvistaa perheiden valinnanmahdollisuuksia ja rakentaa palveluita, jotka vastaavat aidosti perheiden erilaisiin tarpeisiin. Toimiva varhaiskasvatus, joustavat palvelut, sujuva työelämä ja oikeudenmukainen sosiaaliturva ovat perheystävällisen yhteiskunnan perusta.

Kokoomukselle perhepolitiikka tarkoittaa myös kulttuurista muutosta: haluamme tehdä Suomesta yhteiskunnan, jossa lapsiin, vanhemmuuteen ja perheisiin suhtaudutaan myönteisesti. Lasten tulee saada näkyä ja kuulua arjessa, ja perheiden monimuotoisuus on tunnistettava nykyistä paremmin päätöksenteossa, palveluissa ja lainsäädännössä. Kun yhteiskunta on aidosti lapsi- ja perhemyönteinen, se vahvistaa sekä perheiden hyvinvointia että koko Suomen tulevaisuutta.

Mitä ehdotamme?

- **Tehdään Suomesta lapsi- ja perhemyönteisempi yhteiskunta.** Muutetaan suomalaista kulttuuria siten, että lapset saavat olla mukana, näkyä ja kuulua. Tehdään töitä sen eteen, että perheellistyminen koetaan myönteisenä valintana. Nostetaan lapsi- ja perhemyönteisyys poikkihallinnolliseksi periaatteeksi kaikessa päätöksenteossa.
- **Helpotetaan lapsiperheiden arkea toimivalla varhaiskasvatuksella.** Varmistetaan varhaiskasvatuspaikka mahdollisimman läheltä kotia, työpaikkaa tai läheltä joukkoliikenteen solmukohtia. Turvataan saman perheen lapsille pääsy samaan päiväkotiin.
- **Helpotetaan kotipalveluiden hankkimista.** Tuetaan erityisesti useamman lapsen perheitä ja yksinhuoltajia korottamalla kotiaavusta saatavaa kotitalousvähennystä.
- **Huomioidaan perheiden monimuotoisuus.** Suunnitellaan palvelut ja sosiaaliturva palvelemaan esimerkiksi ero-, uusperheitä ja sateenkaariperheitä sekä tuetaan vuoroasumista mahdollistamalla vuoroasuvan lapsen kirjoilla olon kahteen kotiin.
- **Turvataan lapsen oikeus kaikkiin vanhempiinsa.** Mahdollistetaan huoltajuuden lisäksi myös oikeudellinen vanhemmuus useammalle kuin kahdelle vanhemmalle, jotta perheen sisäisessä adoptiossa yhden vanhemman ei tarvitse luopua omasta vanhemmuudestaan.
- **Kehitetään työelämää lapsi- ja perhemyönteisemmäksi.** Varmistetaan, että työlainsäädäntö, työehtosopimukset ja työpaikkojen käytännöt mahdollistavat työn ja perhe-elämän yhteensovituksen.
- **Poistetaan raskaus- ja perhevapaasyrjintä Suomesta.** Selkeytetään määräaikaista työsopimuksia koskevaa syrjintäsuojaa. Säädetään työsuojeluviranomaiselle mahdollisuus valvoa tasa-arvolain syrjinnän kieltoa työelämässä. Laajennetaan syrjintäkielto adoptioprosessissa ja lapsettomuushoidoissa oleville palkansaajille.

Vahvistetaan perheiden tasa-arvoa ja toimeentuloa

Kokoomus haluaa uudistaa lapsiperheiden sosiaaliturvaa lapsiperheiden toimeentulon parantamiseksi sekä työelämän ja vanhemmuuden tasa-arvon vahvistamiseksi. Haluamme, että työnteon ja perhearjen yhteensovittaminen on helppoa, koska vanhempien työnteko on kestävin tapa vähentää lapsiperheköyhyttä.

Työlainsäädännön, työn organisoinnin ja sosiaaliturvan on tuettava perheellistymistä. Perheen perustaminen ei saa olla este uralla etenemiseen. Perhevapaita on kehitettävä, jotta perheiden elintaso ei laske niiden aikana. Lapsiperheiden sosiaaliturvaa on uudistettava tunnistamaan perheiden moninaisuus ja vuorovanhemmuus.

Mitä ehdotamme?

- **Uudistetaan perhevapaajärjestelmä.** Asetetaan uudistuksen tavoitteeksi lapsitoiveiden toteutuminen, vanhemmuuden ja työelämän tasa-arvon vahvistaminen sekä varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostaminen.
- **Vahvistetaan perhevapaiden tasaisempaa jakautumista vanhempien välillä.** Kasvatetaan perhevapaapäivien määrää, mutta poistetaan nykyinen kotihoidon tuki. Vahvistetaan taloudellisia kannustimia perhevapaiden tasaiseen jakamiseen vanhempien välillä. Tehdään siirrettävistä perhevapaapäivistä vähimmäispäivärahan suuruisia.
- **Korvataan vanhempainvapaan aikainen ansionmenetys täysimääräisesti.** Nostetaan vanhempainpäivärahojen tasoa, jotta vanhempainvapaa ei laske perheen tuloja ja elintasoa.
- **Mahdollistetaan pidempi yhtäaikainen vanhempainvapaa.** Annetaan vanhemmille mahdollisuus pitää vanhempainvapaata yhtäaikaisesti viisi viikkoa nykyisen kolmen viikon sijaan, jotta vastasyntynyt ja äiti saavat riittävän avun ja tuen heti synnytyksen jälkeen. Annetaan adoptioperheille mahdollisuus vapaaseen hakumatkaa varten.
- **Jaetaan vanhemmuudesta aiheutuvat kustannukset työnantajien kesken.** Korotetaan vanhempainpäivärahojen tasoa, jotta työehtosopimuksen mukaisen palkan ja vanhempainpäivärahan välinen erotus pienenee. Annetaan työnantajalle oikeus hakea korvausta tilanteissa, joissa vanhempi jää hoitamaan sairastunutta lasta tilapäiselle hoitovapaalle. Maksetaan perhevapaakorvaus molempien vanhempien työnantajille. Poistetaan näin työnantajan äiti- ja isäriski.
- **Kielletään vanhempien asemaa heikentävien työehtosopimusten solmiminen.** Huolehditaan perhevapaalla olevien palkansaajien toimeentulosta ensisijaisesti riittäväillä ansiosidonnaisilla vanhempainpäivärahoilla.
- **Otetaan käyttöön ansiosidonnainen suruvapaa lapsensa menettäneille vanhemmille.** Lapsensa menettäminen on suurimpia suruja, joita elämässä voi kokea. Rahoitetaan suruvapaa Kelan sairausvakuutuksen työtulovakuutuksesta, kuten vanhempainpäivärahat. Suruvapaa vähentäisi tarvetta sairauspoissaoloille.
- **Korvataan nykyinen äitiysavustus vanhempainavustuksella.** Sisällytetään avustukseen vauvapakkaus (250 euroa), rahallinen avustus (250 euroa) sekä lapsen säästötilin alkupääoma.
- **Toteutetaan lapsen säästötili.** Mahdollistetaan tilille muun muassa osake- ja rahastosijoitukset. Huolehditaan, ettei sijoitettua varallisuutta tai sen tuottoa ole mahdollista nostaa ennen lapsen täysi-ikäisyyttä. Varmistetaan, ettei lapsitilin saldo vaikuta perheen sosiaalietuuksiin. Sisällytetään vanhempainpakkaukseen tietoa pitkäjänteisestä säästämisestä ja sijoittamisesta.
- **Uudistetaan lapsilisiä valtiontalouden kannalta neutraalilla tavalla.** Mahdollistetaan lapsilisien jakaminen huoltajien kesken maksamalla lapsilisiä jokaisesta lapsesta yhtä paljon. Nostetaan lapsilisen ikäraja 18 vuoteen. Kehitetään lapsilisiä jatkossakin verovapaana etuutena kannustinloukkujen minimoimiseksi.
- **Varmistetaan yksinhuoltajien riittävä toimeentulo uudistamalla elatusjärjestelmää.** Varmistetaan, että elatukseen kykenevät etävanhemmat maksavat elatusapua elatuskykynsä mukaisesti.

Panostetaan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin

Kokoomus haluaa panostaa lasten, nuorten ja perheiden palveluihin, jotta lapsiperheiden arki sujuu ja mahdollisiin terveyden ja hyvinvoinnin ongelmiin saadaan apua ajoissa. Lasten, nuorten ja perheiden toimivat palvelut ovat tärkeässä roolissa mahdollisuuksien tasa-arvon toteuttamisessa.

Haluamme siirtää painopistettä raskaista ja korjaavista palveluista ennaltaehkäisyyn. Haluamme vahvistaa neuvoloiden, varhaiskasvatuksen ja koulujen roolia lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena.

Haluamme varmistaa yhteiskunnan tuen tilanteissa, joissa sitä eniten tarvitaan. Esimerkiksi mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen on oltava tarjolla matalalla kynnyksellä riippumatta siitä, tarvitseeko apua lapsi tai nuori tai hänen vanhempansa. Haluamme suojella lapsia päihteiden aiheuttamilta haitoilta jo ennen syntymää.

Mitä ehdotamme?

- **Vahvistetaan lasten, nuorten ja perheiden oikea-aikaista tukea.** Siirretään painopistettä pois viimesijaisesta ja korjaavista palveluista ennaltaehkäisyyn.
- **Nostetaan neuvolan käyttöastetta.** Asetetaan neuvolakäynnit lapsilisän saamisen ehdoksi lasten, nuorten ja perheiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Neuvola on keskeinen osa Suomen ennaltaehkäisevää ja terveyttä edistävää terveydenhuoltoa.
- **Otetaan käyttöön digineuvola.** Kehitetään kaikkien perheiden käyttöön neuvolakäyntejä täydentävä digineuvola, josta saa apua esimerkiksi imetykseen, lapsen ravintoon ja uneen, vanhemmuuteen, parisuhteen ristiriitoihin tai kasvatukseen liittyviin huoliin juuri silloin, kun avun tarve on suurin.
- **Vahvistetaan lasten ja nuorten hyvinvointia kouluissa ja oppilaitoksissa.** Varmistetaan, että koulujen terveydenhoitajat, kuraattorit ja psykologit voivat tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria sekä koko kouluyhteisöä. Vahvistetaan myös kouluissa tehtävää nuorisotyötä.
- **Varmistetaan jokaiselle lapselle mahdollisuus harrastaa.** Mahdollistetaan koulupäivän yhteydessä harrastaminen jokaiselle alle 18-vuotiaalle.
- **Huolehditaan neurokirjon lasten hyvinvoinnista.** Vahvistetaan varhaiskasvatuksessa ja kouluissa henkilöstön neurokirjo-osaamista sekä varmistetaan riittävät tukitoimet, jotta jokainen lapsi voi oppia, osallistua ja onnistua omista lähtökohdistaan.
- **Vahvistetaan lasten ja nuorten mielenterveyttä.** Tarjotaan matalan kynnyksen apua ja tukea mielenterveyden haasteissa. Varmistetaan sujuva ja nopea pääsy terapiaan lasten ja nuorten terapiatakuulla kaikilla hyvinvointialueilla.
- **Torjutaan nuorten huumeiden käyttöä ja huumekuolemia.** Panostetaan alaikäisten päihde- ja riippuvuuspalveluiden sekä nuorten psykiatrisen erikoissairaanhoidon toimivuuteen. Varmistetaan, että nuoret eivät putoa sosiaali- ja terveyspalveluiden väliin. Vahvistetaan huumeisiin liittyvää terveys- ja turvallisuusneuvontaa.
- **Suojellaan lapsia ja nuoria peliriippuvuudelta.** Arvioidaan rahapelijärjestelmän vaikutuksia lapsiin ja lapsiperheisiin. Suojellaan lapsia rahapelaamiselta ja sen haitoilta. Myös videopelaaminen voi muodostua toimeentuloa, terveyttä ja hyvinvointia haittaavaksi ongelmaksi.
- **Kielletään kasvot peittävien asusteiden käyttö kouluissa ja oppilaitoksissa.** Lasten on saatava olla lapsia ja elää vapaina suomalaisessa yhteiskunnassa. Kasvot peittävät asusteet, kuten burkat ja niqabit, eivät kuulu kouluihin. Suojellaan lapsia ja naisia alistavilta uskonnollisilta kulttuureilta. Huolehditaan, ettei kenenkään tarvitse Suomessa peittää kasvojaan.
- **Vahvistetaan nuorten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia.** Kuullaan ja huomioidaan lasten ja nuorten näkemyksiä kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksenteossa sekä lainsäädännön valmistelussa valtioneuvostossa ja eduskunnassa.

Turvataan lasten ja nuorten kasvurauha

Lasten ja nuorten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja aitoon kasvurauhaan ovat perusta mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumiselle. Yhteiskunnan on kyettävä suojelemaan lapsia väkivallalta, ero- ja huoltoriitojen vaikutuksilta, köyhyydeltä ja kaltoinkohtelulta. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään lapsuuteen ja huolenpitoon.

Kokoomus haluaa asettaa lasten edun kaikissa tilanteissa etusijalle. Lastensuojelun tavoitteena on oltava lapsiperheiden tukeminen niin, ettei lapsia tarvitsisi sijoittaa kodin ulkopuolelle ollenkaan. Joidenkin lasten kohdalla on kuitenkin arvioita myös adoptiota tai pysyvää sijoitusta lapsen arjen turvan ja pysyvyyden varmistamiseksi. Lastensuojelussa on korostettava ennen kaikkea lasten ja nuorten oikeutta vakaaseen elämään, turvalliseen kasvuympäristöön ja pysyviin ihmissuhteisiin.

Mitä ehdotamme?

- **Parannetaan lasten asemaa perheiden ja parisuhteiden kriiseissä.** Vahvistetaan kasvatus- ja perheneuvolapalveluita sekä lastenvalvojien palveluita.
- **Vahvistetaan lasten asemaa vaikeissa erotilanteissa.** Vahvistetaan sovittelun roolia huoltajuuskiistoissa ja ehkäistään huoltajuuskiistojen pitkittymistä tuomioistuimissa. Otetaan Lapsen hyvä tilanne - neuvonpito laajasti käyttöön hyvinvointialueilla. Määrätään lapselle edunvalvoja vakavissa huoltoriidoissa.
- **Vahvistetaan vanhempien yhdenvertaista asemaa erotilanteissa.** Huolehditaan siitä, että lasten huoltajuus- ja tapaamispäätökset perustuvat johdonmukaisesti lapsen etuun ja vanhempien tosiasialliseen kykyyn huolehtia lapsesta ilman sukupuoleen liittyviä oletuksia.
- **Huomioidaan lasten vuoroasuminen palveluissa ja sosiaaliturvassa.** Parannetaan tasa-arvoisen vanhemmuuden edellytyksiä. Mahdollistetaan lapsille osoite samanaikaisesti molempien vanhempien luokse ja lapsilisien jakaminen vanhempien välillä.
- **Kriminalisoidaan lapsen vieraannuttaminen vanhemmastaan.** Ehkäistään tilanteita, joissa toinen vanhempi pyrkii vaikeuttamaan lapsen suhdetta toiseen vanhempaan tai isovanhempaan esimerkiksi estämällä tapaamisia.
- **Jatketaan lastensuojelun uudistamista.** Lisätään lastensuojeluviranomaisten mahdollisuuksia puuttua toistuvasti oireilevan nuoren käytökseen muun muassa lisäämällä nuoren liikkumiseen liittyviä rajoituksia.
- **Uudistetaan adoptiolaki osana lastensuojelun uudistamista.** Asetetaan lapsen etu aina etusijalle. Lapsen edun mukaista on, että vanhemmilla on mahdollisimman vakaa elämäntilanne ja riittävästi voimavaroja huolehtia lapsesta.
- **Tehdään adoptiosta aito vaihtoehto pitkäaikaiselle sijaishuollolle.** Lisätään adoptio lastensuojelulakiin pitkäaikaisen sijoituksen vaihtoehtoksi ja turvallisten perhesuhteiden vahvistamiseksi. Adoptio voi usein olla sekä inhimillisesti että taloudellisesti kestävämpi vaihtoehto kuin sijaishuolto.
- **Mahdollistetaan myös lasten pysyvä sijoitus.** Lapsella on oltava oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja pysyviin ihmissuhteisiin. Adoption ohella myös pysyvän sijoituksen on oltava vaihtoehto, jos lapsen etu sitä edellyttää.

Suojellaan lapsia, nuoria ja perheitä väkivallalta

Kokoomus haluaa varmistaa lapsille ja nuorille turvallisen lapsuuden ja nuoruuden. Yhteiskunnan on tehtävä kaikki voitava väkivallan ennaltaehkäisemiseksi sekä väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneiden auttamiseksi. Myös rikoslainsäädännön on osoitettava, että väkivalta on kaikissa tilanteissa väärin.

Kodin on oltava lasten ja vanhempien turvasatama. Valitettavasti monelle suomalaiselle koti on kuitenkin paikka, jossa joutuu elämään väkivallan uhan alla. Perhe- ja parisuhdeväkivalta on Suomessa vakava ongelma. Lähisuhdeväkivalta ei näy työpaikoilla, koulujen pihoilla tai kassajonoissa.

Koulukiusaaminen, perhe- ja parisuhdeväkivalta sekä lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta ovat vakavia ongelmia, joihin on puututtava määrätietoisesti. Myös lasten ja nuorten oma väkivaltainen käytös vaatii varhaista ja johdonmukaista puuttumista.

Mitä ehdotamme?

- **Turvataan lasten oikeus väkivallattomaan lapsuuteen.** Liian moni lapsi kokee tai todistaa väkivaltaa, millä voi olla erittäin vakavia seurauksia lapsen kasvulle ja kehitykselle. Jatketaan määrätietoista ja kunnianhimoista työtä väkivallattoman lapsuuden turvaamiseksi.
- **Puututaan määrätietoisesti kiusaamiseen ja kouluväkivaltaan.** Puhutaan asioista niiden oikeilla nimillä: kouluissa tapahtuva väkivalta on kouluväkivaltaa, ei vain kiusaamista.
- **Rajoitetaan sosiaalisen median käyttöä alle 15-vuotiailta.** Suojellaan lapsia ja nuoria digitaalisissa ympäristöissä tapahtuvalta väkivallalta.
- **Torjutaan perhe- ja parisuhdeväkivaltaa.** Kehitetään terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja koulutuksen ammattilaisten kykyä havaita lähisuhdeväkivaltaa.
- **Varmistetaan turvakotipalveluiden saatavuus.** Varmistetaan, että perheväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneet eivät jää ilman tarvitsemaansa apua.
- **Torjutaan kulttuuriin liittyviä väkivallan muotoja.** Varmistetaan, että viranomaisilla on kyky tunnistaa ja reagoida esimerkiksi kunniaväkivaltaan, pakkoavioliittoihin, silpomiseen ja muihin kulttuurisen väkivallan muotoihin. Kiristetään kunniaväkivaltaan liittyvien rikosten rangaistuksia.
- **Säädetään Suomeen lapsirauharikos.** Kriminalisoidaan lapsen altistaminen lähisuhdeväkivallan tai seksuaalirikoksen todistajaksi.
- **Kriminalisoidaan pakottava kontrolli.** Rikoslaisissa on tunnistettava nykyistä paremmin lapsen, puolison tai muun läheisen itsemääräämisoikeutta rajoittava kontrolli ja eristäminen, sekä kontrolliin liittyvä pitkäkestoinen henkinen väkivalta, uhkailu, painostaminen ja fyysinen väkivalta.
- **Kriminalisoidaan törkeä puolisonrauhan rikkominen.** Tällöin parisuhteessa ilmenevä toistuva fyysinen tai psyykkinen väkivalta, vallankäyttö ja henkinen kontrollointi voitaisiin käsitellä yhtenä rikosoikeudellisina kokonaisuutena ja esitutkinnan aikana olisi mahdollista kohdistaa epäiltyyn oikea-aikaisia ja -tasoisia pakkokeinoja.
- **Vahvistetaan lasten itsemääräämisoikeutta.** Kielletään poikien ei-lääketieteellisesti välttämättömät ympärileikkaukset sekä intersukupuolisten lasten ei-lääketieteellisesti välttämättömät leikkaukset.
- **Tehdään lähisuhdeväkivallasta rikoksen koventamisperuste.** Varmistetaan, että lähisuhdeväkivaltaan liittyvät rikokset tulevat tehokkaasti tuomioistuimissa ratkaistuiksi, muun muassa rajaamalla asianomistajan oikeutta kieltäytyä todistamasta ja hyödyntämällä nykyistä laajemmin esitutkinta- ja lääkärintodistusaineistoja.
- **Suojellaan lähisuhdeväkivallan uhreja.** Parannetaan lähestymiskiellon noudattamisen valvontaa ja kovennetaan sen rikkomisesta annettavia rangaistuksia. Selvitetään lainsäädännön muutostarpeet, jotta lähisuhdeväkivallan uhrilla on halutessaan tehokkaita ja toimivia keinoja vaihtaa nimeä ja asuinpaikkaa.

5. Hyvinvointi ja terveys

Kokoomuksen visiona on, että 2040-luvulla suomalainen sote-järjestelmä on maailman laadukkain ja se nojaa osaaviin ammattilaisiin sekä parhaisiin innovaatioihin ja teknologisiin ratkaisuihin. Toimintakykyinen ihminen on uusien keksintöjen, kasvun ja vientituotteiden keskiössä. Siksi koko kansan terveyttä ja hyvinvointia on vahvistettava pitkäjänteisellä ja kokonaisvaltaisella sosiaali- ja terveyspolitiikalla.

Haluamme varmistaa sen, että nyt ja tulevaisuudessa Suomessa saa sujuvasti hoitoa, inhimillistä hoivaa ja muita tarvittavia palveluja. Siksi ajamme voimakkaasti muutosta, jossa Suomessa siirrytään omalääkärimalliin. Tämä edellyttää, että sosiaali- ja terveyspalvelujen rahoitus, ohjaus ja hallinnolliset rakenteet toimivat tehokkaasti ja selkeästi, ja että palvelut pystytään järjestämään laadukkaasti ja kustannustehokkaasti myös poikkeustilanteissa.

Ikäihmisten määrän kasvaessa käytettävissä olevat resurssit on hyödynnettävä aiempaa tehokkaammin laadusta tinkimättä. Turhaa työtä aiheuttava sääntely pitää purkaa ja uusia teknologioita on valjastettava käyttöön, jotta ammattilaiset voivat käyttää aikaa ihmisten kohtaamiseen palveluissa. Hyvin valmistellut digitalisaatioon tukeutuvat uudet toimintatavat tukevat palveluiden saatavuutta ja laatua, henkilöstön työhyvinvointia sekä mahdollistavat joustavan reagoinnin kriiseissä.

Kokoomus korostaa valinnanvapauden ja yksilön näkökulman merkitystä. Palvelujärjestelmän kokonaisuutta on kehitettävä siten, että asiakkaiden tarpeet ja elämäntilanteet kohtaavat palveluiden tarjonnan saumattomasti.

Ennaltaehkäisevä työ ja terveyden edistäminen perustuvat sekä yksilön omiin valintoihin että yhteiskunnan luomiin terveyttä edistäviin olosuhteisiin. Terveellisten ja kestävien valintojen tekeminen on oltava ihmisille helppoa ja luonnollista, ja päätöksenteossa on huomioitava väestön terveys kokonaisuutena. Yhteiskunnassa, jossa jokaisen oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet ovat tasapainossa, voidaan olettaa yksilön kantavan myös nykyistä enemmän vastuuta omasta terveydestään. Näin voimme ennaltaehkäistä sairauksia, tukea toimintakykyä ja vahvistaa yhteiskunnan kestävyttä.

Jokaisella on oikeus osallistua, saada tarvitsemansa tuki ja tehdä itse valintoja elämästään ilman syrjintää iän, sukupuolen, taustan tai terveydentilan perusteella. Tämä periaate ulottuu myös työelämään, lapsiperheisiin ja kaikille yhteiskunnan osa-alueille, sillä kestävä hyvinvointi rakentuu ihmisten oikeudenmukaisen kohtelun ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien varaan.

Lisätään terveydenhuollon valinnanvapautta ja hoidon jatkuvuutta

Kokoomuksen mielestä perusterveydenhuollossa on muutettava ajattelutapaa perustavanlaatuisesti, jotta hoidon saatavuuden ja jatkuvuuden ongelmiin pystytään vastaamaan. Kokoomus kannattaa perusterveydenhuollon valinnanvapautta, jossa raha seuraa asiakasta, ja jossa hoidon jatkuvuus ja saatavuus on ratkaistu omalääkärimallilla. Omalääkärimalli palvelee erityisesti ikääntyneitä ja monisairaita. Samalla hoidon jatkuvuutta on tärkeää edistää osana työterveyshuoltoa ja teknologisilla ratkaisuilla.

Omalääkärimallissa ammatinharjoittajana toimivat lääkärit ovat keskeinen osa uutta palvelujärjestelmää, mutta osa omalääkäreistä voi jatkossakin työskennellä suoraan hyvinvointialueiden palveluksessa. Omalääkärimalliin siirtyminen tarkoittaa perusterveydenhuollon osalta suomalaisesta terveystalokujasta luopumista.

Jatkossa emme tarvitse laaja-alaisia terveystalokuja, vaan kontaktipiste terveydenhuoltoon on ensisijaisesti omalääkäri-omahoitaja-työpari. Omalääkärimalliin voidaan yhdistää myös fysioterapian palveluita. Nykyisen terveystalokujan palveluvalikoimasta diagnostiikka, erikoislääkäripalvelut, digitaaliset keskitetyt palvelut, suun terveydenhuolto, terapiapalvelut ja sosiaalihuollon palvelut voisivat jatkossakin olla järjestettynä keskitetysti.

Omalääkärimalliin siirtyminen tarkoittaa myös perusterveydenhuollon keskitetystä hoidontarpeen arvioinnista luopumista. Jatkossa portinvartija ei ole terveystalokujan puhelinvaihe, vaan omalääkäri tai -hoitajan vastaanotolle pääsee suoraan ottamalla yhteyttä. Keskeinen osa omalääkärimallia on valinnanvapaus. Jos hoitosuhde omalääkäriin kanssa ei toimi, omalääkäriä voi vaihtaa halutessaan.

Omalääkärimalli parantaa hoidon jatkuvuutta, kun oma lääkäri on tuttu, eikä jokaisella hoitokerralla tarvitse aloittaa alusta. Hoidon saatavuus paranee, kun perusterveydenhuollon portinvartijoista luovutaan. Hoidon jatkuvuuden parantaminen tutkitusti nostaa terveystalokujan laatua, vähentää erikoissairaanhoidon palvelutarvetta ja jopa kuolleisuutta.

Mitä ehdotamme?

- **Siirrytään perusterveydenhuollossa omalääkärimalliin koko Suomessa.** Omalääkäri toimii lähtökohtaisesti työparina omahoitajan kanssa.
- **Luovutaan perusterveydenhuollon hoidon tarpeen arvioinnista tarpeettomana väliportaana.** Jatkossa omalääkäriin ja omahoitajan vastaanotolle pääsyn on oltava sujuvaa ja kynnyksetöntä. Kun ihminen pääsee suoraan tutun ammattilaisen vastaanotolle, hoito alkaa ajoissa ja palvelu toimii vaikuttavammin.
- **Ihmisten valinnanvapaus on olennainen osa omalääkärimallia.** Jos hoitosuhde omalääkäriin kanssa ei toimi, on ihmisellä aina oltava mahdollisuus valita toinen omalääkäri.
- **Kehitetään Kela-korvauksia.** Vakinaistetaan 65 vuotta täyttäneiden valinnanvapauskokeilu. Hyödynnetään valinnanvapauskokeilusta tuttua mallia myös muiden Kela-korvausten kehittämisessä. Varmistetaan korvausten kohdentuminen asiakkaille hintakatolla ja kohtuullisilla omavastuuosuuksilla. Hyödynnetään Kela-korvauksia erityisesti niissä palveluissa, joita julkinen tarjoaa liian vähän, kuten hedelmöityshoidoissa, gynekologikäynneissä, suun terveydenhuollossa, fysioterapiassa ja kuntoutuksessa.
- **Vahvistetaan valinnanvapautta.** Laajennetaan palvelusetelin käyttöä sekä vahvistetaan hyvinvointialueiden, yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden keskinäistä yhteistyötä.

Rakennetaan Suomeen maailman paras erikoissairaanhoito

Niukkojen resurssien maailmassa terveydenhuollon pitää olla vaikuttavaa ja kustannustehokasta. Hoidon ja palvelujen vaikuttavuudesta sekä saavutetusta terveys- ja hyvinvointihyödystä saadun tiedon on ohjattava yhä vahvemmin hoidon ja palveluiden järjestämistä. Tulevaisuudessa sote-ammattilaisten aika käytetään ensisijaisesti potilas- ja asiakastyöhön, ei raskaaseen hallintoon tai tietojärjestelmien kanssa taistelemiseen.

Talouden realiteetit edellyttävät palveluvalikoiman selkeämpää priorisointia siten, että palveluiden yhdenvertaisuus, saatavuus, laatu ja taloudellinen kestävyys turvataan koko maassa. Painopistettä siirretään raskaista palveluista varhaisen vaiheen tukeen ja ennaltaehkäisyyn, jolloin nopea apu ja varhainen puuttuminen ehkäisevät ongelmien kasautumista ja kalliimpien palveluiden tarvetta myöhemmin.

Erikoissairaanhoidossa on pystyttävä vahvistamaan suomalaisten luottamusta palveluiden laatuun ja saatavuuteen. Korkeiden verojen vastineeksi tulee saada maailman parasta sairaanhoitoa. Suomen pitää pystyä nousemaan takaisin hoitotulosten kärkeen esimerkiksi syöpähoidoissa ja otettava käyttöön nykyistä nopeammin kehittyneimmät lääkehoidot.

Mitä ehdotamme?

- **Vahvistetaan erikoissairaanhoidon laatua, vaikuttavuutta ja potilasturvallisuutta.** Turvataan akuutit päivystyspalvelut koko maassa. Kehitetään sairaaloiden työnjakoa sekä yliopistosairaaloiden että keskussairaaloiden kesken. Kootaan suurempiin yksiköihin sellaisia tutkimuksia, toimenpiteitä ja hoitoa, jotka edellyttävät esimerkiksi poikkeuksellista erityisosaamista, riittävän suurta potilasmäärää tai merkittäviä investointeja laitteistoihin ja välineisiin.
- **Puretaan monituottajuuden esteitä.** Lisätään hyvinvointialueiden mahdollisuuksia järjestää palveluita laadukkaalla, vaikuttavalla ja kustannustehokkaalla tavalla.
- **Otetaan käyttöön kustannusvaikuttavimmat tavat tuottaa palvelut.** Hyödynnetään palveluiden tuotantotapojen vertailussa ja kustannusvaikuttavuuden arvioinnissa yksikkökustannusten laskentaa sekä toiminta- ja tuottavuustietoja (DRG). Varmistetaan, että tietoja voidaan käyttää nykyistä vahvemmin myös hyvinvointialueiden ohjauksen välineenä. Hyvinvointialueiden yksikkökustannusten on oltava lähtökohtaisesti julkisia, jotta kustannusvertailu on mahdollista.
- **Luodaan valtakunnallinen erikoissairaanhoidon jonoportaali.** Tuetaan ihmisten hoitoon pääsyä ja hoitopaikan valintaa luomalla valtakunnallinen jonoportaali, jossa asiakas voi seurata eri toimenpiteiden jonotilannetta eri puolilla maata.
- **Parannetaan kivun hoitoa.** Varmistetaan kivun varhainen tunnistaminen, riittävä kivunlievitys sekä sujuvat hoito- ja kuntoutuspolut, jotta kipu ei pitkittyessään johda toimintakyvyn alenemiseen, työkyvyttömyyteen tai inhimilliseen kärsimykseen.
- **Perustetaan valtakunnallinen palveluvalikoimaviranomainen.** Kootaan sen tehtäviksi lääkehoitoihin kuulumattomien terveydenhuollon menetelmien arviointitoiminta (HTA), vaikuttavuuden edistäminen sekä terveydenhuollon valtakunnallisesta palveluvalikoimasta päättäminen. Arvioidaan sekä uusia että käytössä olevia hoitomuotoja ja luovutaan vähähyötyisistä hoidoista, jotta jokainen käytetty euro ja tehty työ tukee aidosti ihmisten terveyttä.
- **Keskitetään lääkehoitojen arviointitoiminta ja päätöksenteko yhdelle viranomaiselle.** Annetaan sen tehtäväksi lääkkeiden arviointi sekä päätöksenteko käyttöönotosta ja korvattavuudesta sekä hyvinvointialueiden sairaalalääkkeiden että Kelan korvaamien avohoidon lääkkeiden osalta.
- **Ehkäistään lääkehoitojen osaoptimointia.** Uudistetaan lääkehoitojen rahoitusta niin, että sekä avohoidon lääkkeissä että sairaalalääkkeissä vastuu jakautuu neutraalisti hyvinvointialueiden ja Kelan sairausvakuutusjärjestelmän kesken. Ehkäistään näin lääkehoitojen osaoptimointia, jossa lääkehoidon valintaan vaikuttaa potilaan edun sijaan lääkehoidon rahoitusvastuun jakautuminen.
- **Vahvistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden itsemääräämisoikeutta.** Saatetaan loppuun itsemääräämisoikeuden vahvistamista koskeva lakihanke (IMO-hanke) viimeistään vaalikaudella 2027–2031.

Lisätään palvelujen vaikuttavuutta tutkimuksella, tiedolla ja teknologialla

Lääketieteellinen tutkimus, tieto ja teknologia luovat Suomelle mahdollisuuden kehittää uusia tuotteita, lääkkeitä ja hoitomuotoja, jotka parantavat palveluiden kustannusvaikuttavuutta. Samalla ne luovat Suomelle mahdollisuuksia kasvuun ja vientiin.

Etävastaanotot, kotiin tuotavat ja liikkuvat palvelut sekä älylaitteet mahdollistavat sujuvamman ja yksilöllisemmän hoidon, kun tieto liikkuu luotettavasti ja reaaliaikaisesti. Samalla ammattilaisten aika vapautuu ihmisille, ei kirjaamiseen. Palveluiden on kuitenkin oltava saavutettavia myös niille, joille digitaaliset ratkaisut eivät ole mahdollisia.

Suomessa on erinomaista sosiaali- ja terveystietoa. Julkinen sektori käyttää satoja miljoonia tietojärjestelmiin ja niiden kehittämiseen. Tällä hetkellä tietoa hyödynnetään palveluiden suunnittelussa, ohjauksessa sekä tutkimuksessa ja arkistokäytössä. Tulevaisuudessa tämä tietopääoma pitää saada tuottamaan nykyistä enemmän terveyshyötyä asiakkaille.

Kokoomus haluaa rakentaa Suomeen paremmat edellytykset hyödyntää sosiaali- ja terveystietoa lääketieteellisessä tutkimuksessa, kehittämis- ja innovaatio toiminnassa ja opetuksessa tietoturva ja tiedon anonymisoinnista tinkimättä. Lääketieteellinen tutkimus mahdollistaa uusia tutkimustuloksia, innovaatioita ja hoitomuotoja, sekä niiden soveltamisen suomalaisessa terveydenhuollossa.

Sosiaali- ja terveystietoa pitäisi tulevaisuudessa hyödyntää myös ennakkolisessa terveydenhuollossa eli yksilön terveysuhkien tunnistamisessa ja hoitotarpeen arvioimisessa. Ennakollisuuden kehittämisessä on iso potentiaali asiakkaiden terveyden parantamiseksi, samalla kun erikoissairaanhoidon kuluja voidaan hillitä.

Mitä ehdotamme?

- **Edistetään sosiaali- ja terveystietojen sujuvaa liikkumista.** Varmistetaan potilas- ja asiakastietojen siirtyminen turvallisesti ja reaaliaikaisesti eri organisaatioiden välillä, jotta hoito ei katkea. Hyödynnetään tietoa vastuullisesti myös tutkimuksessa ja uusien palvelujen kehittämisessä.
- **Vahvistetaan sosiaali- ja terveystietojen tiedonhallintaa.** Harmonisoidaan tietomäärittelyt, tietorakenteet ja kirjaamisohjeet niin, että tiedot voidaan kertakirjata sujuvasti. Varmistetaan, että kerätty tieto on sujuvasti käytettävissä eri toimijoiden välillä ja että tietoa voidaan hyödyntää myös palvelutarpeen ennakointiin sekä varhaiseen puuttumiseen.
- **Laajennetaan terveydenhuollon kansallisia laaturekistereitä.** Parannetaan hoidon ja palvelujen laatua ja vaikuttavuutta kaikkialla Suomessa hyödyntämällä kansallisten laaturekisterien tarjoamaa tietoa.
- **Hyödynnetään entistä enemmän työtä tehostavia ja helpottavia teknologioita.** Kehitetään palveluiden laatua ja turvallisuutta hyödyntämällä digitaalisia välineitä, kuten älymattoja, liikkeentunnistimia, liikkumisen ja kommunikaation apuvälineitä, lääkerobotteja tai mobiiliraportointivälineitä.
- **Mahdollistetaan tekoälyn hyödyntäminen sosiaali- ja terveystietojen palveluissa.** Hyödynnetään tekoälyä tuottavuuden ja laadun parantamisessa sekä ammattilaisten ajankäytön suuntaamisessa potilastyöhön.
- **Otetaan käyttöön automatisoitu hoidon tarpeen arviointi.** Nopeutetaan ja yhdenmukaistetaan arviointia ja vapautetaan samalla ammattilaisten aikaa varsinaiseen potilastyöhön. Ehkäistään samalla jonotusta ja tunnistetaan kiireellisimmät tapaukset nopeasti.
- **Uudistetaan asiakas- ja potilastietoja koskevaa lainsäädäntöä.** Edistetään tietosuojalainsäädännön kehittämistä siten, että tietojen luovutuksen suostusmenettelystä luovutaan, eli henkilön pitää erikseen kieltää hoitavan sote-henkilöstön pääsy omiin tietoihin sen sijaan, että siihen pitää antaa erikseen lupa. Vahvistetaan ihmisten oikeutta ja mahdollisuuksia omien tietojensa hallintaan ja hyödyntämiseen.

Vahvistetaan mahdollisuuksien tasa-arvoa sosiaalipalveluilla

Jokaisella suomalaisella on synnynnäisistä ominaisuuksistaan riippumatta oikeus hyvään elämään. Kun joku tarvitsee apua, on sitä oltava saatavilla. Sosiaalipalveluiden tehtävä on tukea hyvää arkea niissä tilanteissa, joissa omat, perheen tai lähiyhteisön voimavarat eivät kannu. Julkisen, yksityisen ja järjestösektorin yhteistyö on sosiaalipalveluissa keskeistä.

Kokoomuksen mielestä sosiaalipalveluissa ja hoivassa on korostettava itsemääräämisoikeuden toteutumista ja inhimillistä kohtaamista. Jokaisen ihmisen ja perheen tilanne on erilainen. Riittävää apua ja tukea on siksi mahdotonta tyhjentävästi kuvata asetuksin tai ohjein. Onnistuneen avun ja tuen keskeinen tekijä onkin osaava ja työhönsä sitoutunut sosiaalihuollon ammattilainen.

Kokoomuksen mielestä on aika vapauttaa ammattilaisten työaika hallinnollisesta työstä ihmisten auttamiseen. Sosiaalihuollon sääntelyä on kevennettävä kauttaaltaan. Kaikkein vaativin sosiaalihoito kannattaa koota tarpeeksi suuriin yksiköihin. Samaan aikaan painopistettä on siirrettävä raskaimmista sosiaalipalveluista sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen.

Mitä ehdotamme?

- **Vahvistetaan omaishoitajien yhdenvertaisuutta ja jaksamista.** Varmistetaan omaishoitajille riittävä toimeentulo, vapaat ja palvelut. Omaishoitajat ovat yhteiskunnan tärkeä voimavara.
- **Varmistetaan työttömille räätälöidyt sosiaali- ja terveystalvet.** Kehitetään terveystarkastuksia ja kuntoutuspalveluja työttömien terveyden, hyvinvoinnin ja työkyvyn edistämiseksi. Varmistetaan kuntouttavan työtoiminnan ja muiden työllistymistä edistävien palveluiden saatavuus.
- **Kehitetään päihde- ja riippuvuuspalveluita kokonaisvaltaisesti.** Varmistetaan päihdeongelmista kärsiville terveys- ja sosiaali-neuvonta, kuntoutus- ja asumispalvelut, päihdehoito sekä mielenterveyspalvelut. Kehitetään yhdenvertaisia riippuvuuspalveluita myös peliongelmissa kärsiville.
- **Torjutaan huumeiden käyttöä pehmeillä ja kovilla keinoilla.** Varmistetaan matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalvelut ilman pelkoa leimautumisesta. Kehitetään katkaisuhoidon pääsyä. Torjutaan huumeiden saatavuutta ja huumeikauppaan kytkeytyvää järjestäytyntä rikollisuutta. Tuomitaan huumeiden viihdekäyttö ja huumemyönteisiä asenteita esimerkiksi päihdekasvatuksella. Panostetaan ehkäisevään päihdetyöhön, syrjäytymisen ja asunnottomuuden ehkäisemiseen sekä mielenterveyspalveluihin.
- **Otetaan käyttöön vapaaehtoisuuteen perustuva tahdonvastainen päihdehoito.** Vapaaehtoisesta tahdonvastaisesta päihdehoidosta olisi apua esimerkiksi päihteitä käyttävät raskaana olevat naiset sekä lapsiperheet, joissa on päihderiippuvainen vanhempi.
- **Edistetään mielenterveyspalveluissa ihmisen kokonaisvaltaista terveyttä ja elämänhallintaa.** Kokonaisvaltainen tuki vahvistaa toipumista, ehkäisee ongelmien pitkittymistä ja parantaa palvelujen vaikuttavuutta.
- **Varmistetaan riittävät palvelut seksuaaliväkivaltaa kohdanneille.** Kehitetään Seri-tukikeskuksia, jotka tarjoavat seksuaaliväkivaltaa kokeneille oikeuslääketieteellistä tutkimusta, lääketieteellistä hoitoa, traumatukea ja psykologista neuvontaa sekä tukea oikeusprosessin käynnistämiseen.

Turvataan ikäihmisten hyvinvointi, terveys ja toimintakyky

Yhä useampi kansalainen on terve ja toimintakykyinen vuosikymmeniä eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Hyväkuntoisten ja aktiivisten senioreiden joukon kasvaessa on pohdittava, miten ikääntyneiden osallistumista voidaan tukea. Seniorit ovat myös merkittävä voimavara kolmannella sektorilla ja omaishoidossa.

Ikääntyvä väestömme tarvitsee yhä enemmän palveluita tulevana vuosina, minkä vuoksi kaikki esteet sote-palvelujen tuottavuuden ja kustannusvaikuttavuuden kehittämisen tieltä on purettava. Samalla on huolehdittava siitä, että pienenevistä ikäluokista nykyistä useampi nuori koulutautuu, kiinnittyy työelämään ja voi rakentaa omannäköisen, mielekkään elämän.

Hyvinvointialueen on toteutettava iäkkään henkilön arvokasta elämää tukeva pitkäaikainen hoito ja huolenpito ensisijaisesti hänen kotiinsa annettavilla ja muilla sosiaali- ja terveydenhuollon avopalveluilla. Palvelut on sovitettava kunkin ikäihmisen yksilöllisiin tarpeisiin. Hoiva ja huolenpito on toteutettava kullekin ikäihmiselle sopivalla tavalla terveys, toimintakyky ja perhesuhteet huomioiden.

Pitkäaikaista hoitoa ja huolenpitoa turvaavat sosiaali- ja terveyspalvelut on toteutettava tavalla, joka saa ikäihmisen tuntemaan elämänsä turvalliseksi, merkitykselliseksi ja arvokkaaksi. Ikäihmisen on voitava ylläpitää perhesuhteitaan ja sosiaalista vuorovaikutusta. Ikäihmisillä on myös oikeus osallistua hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävään toimintaan. Iäkkäille avio- ja avopuolisoille on järjestettävä mahdollisuus asua yhdessä.

Mitä ehdotamme?

- **Turvataan ikäihmisten elämän turvallisuus, merkityksellisyys ja arvokkuus.** Varmistetaan, että ikäihmiset voivat ylläpitää sosiaalisia suhteitaan sekä osallistua mielekkääseen hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävään toimintaan. Taataan avio- ja avopuolisoille oikeus asua yhdessä.
- **Kehitetään ikäihmisten palveluita kokonaisuutena.** Varmistetaan, että palvelut kykenevät vastaamaan elämäntilanteissa olevien ihmisten tarpeisiin.
- **Annetaan mahdollisuus asua kotona mahdollisimman pitkään.** Kehitetään ikäihmisten arvokasta elämää tukevia sosiaali- ja terveyspalveluita, jotta kotona asuminen on mahdollista mahdollisimman pitkään. Sovitetaan palvelut ikäihmisen palvelutarpeiden mukaan. Kehitetään asiakkaiden kotiin ja lähiympäristöön vietäviä sekä liikkuvia palveluja. Turvataan ja edistetään perhehoidon käyttöä yhtenä hoivamuotona.
- **Varmistetaan pääsy ympärivuorokautiseen hoivaan.** Jos kotona asuminen ei ole mahdollista heikentyneen terveyden tai toimintakyvyn takia, ikäihmisen on päästävä viipymättä asuinpaikasta riippumatta laadukkaaseen hoivaan, jossa on riittävästi moniammatillista henkilökuntaa. Parannetaan vapautta valita hoitopaikka ja turvataan oikeus hoitoon lähellä omaisia.
- **Tuodaan teknologia apuun ikäihmisten hoivassa.** Huolehditaan, että käytettävä teknologia on tutkimukseen ja näyttöihin perustuvaa ja vapauttaa aikaa ihmisen kohtaamiseen.
- **Parannetaan ikäihmisten kotitalousvähennystä.** Edistetään kotona asumista, arkea helpottavien palvelujen hankkimista ja työllisyyttä.

Rakennetaan esteetöntä ja yhdenvertaista yhteiskuntaa

Kokoomukselle yhdenvertainen Suomi tarkoittaa, että jokaisella on todellinen mahdollisuus elää ihmisarvoista elämää, tehdä työtä, opiskella, asua turvallisesti ja osallistua yhteiskuntaan vammasta tai sairaudesta riippumatta.

Esteettömyys ja saavutettavuus ovat tärkeitä edellytyksiä sille, että vammaiset henkilöt voivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla. Esteetön rakennettu ympäristö, saavutettavat digitaaliset palvelut sekä mahdollisuus vaikuttaa itseä koskeviin päätöksiin vahvistavat osallisuutta. Esteettömyyden toteuttamisessa on kyse ajattelutavasta ja asenteesta, ei erityisjärjestelyistä.

Vammaisilla ihmisillä on oikeus yhdenvertaisuuteen, syrjimättömyyteen, osallisuuteen, itsemääräämisoikeuteen ja itsenäiseen elämään. Yhteiskunnan on turvattava näiden toteutumiseksi tarvittavat yksilölliset palvelut ja muu tuki. Sadat tuhannet suomalaiset elävät vamman tai vaikean toimintarajoitteen kanssa. Kyse on Suomen ja maailman suurimmasta vähemmistöstä, jonka oikeus yhdenvertaiseen ja yksilölliseen kohteluun on turvattava kaikessa päätöksenteossa.

Vammaisen henkilön jättäminen työelämän ulkopuolelle on paitsi inhimillisesti väärin myös kansantaloudellisesti kestäväntöntä. Työ tuo taloudellista turvaa, mutta myös merkityksellisyyttä, osallisuuden kokemusta ja mahdollisuuden olla osa työyhteisöä.

Vammaispalveluissa on siirryttävä järjestelmälähtöisyydestä ihmislähtöisyyteen. Oikeudenmukaisuutta ei ole se, että vammaisen henkilö tai hänen perheensä joutuu taistelemaan perusoikeuksistaan byrokratian rattaissa. Toimivat asumisratkaisut ja apuvälineet, itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja oikea-aikaiset palvelut tukevat itsenäistä ja aktiivista elämää. Koulutuksessa on varmistettava riittävä tuki varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja korkeakoulutukseen.

Mitä ehdotamme?

- **Varmistetaan digitaalisten palveluiden saavutettavuus.** Varmistetaan, että verkkosivut ovat luettavissa erilaisilla apuvälineillä, kuten ruudunlukuohjelmalla. Huomioidaan vammaisuuden monimuotoisuus ja kiinnitetään huomiota myös verkkosivujen selkokielisyyteen.
- **Varmistetaan rakennetun ympäristön esteettömyys.** Rakennetaan esteettömiä julkisia rakennuksia. Varmistetaan myös katu ympäristön ja joukkoliikenteen esteettömyys. Priorisoidaan jalkakäytävien ja muiden kävelyväylien talvikunnossapitoa.
- **Edistetään aktiivisesti vammaisten osallistumista päätöksentekoon.** Poliittisessa päätöksenteossa otetaan järjestelmällisesti huomioon muun muassa liikunta-, kuulo- ja näkörajoitteet sekä kehitysvammat.
- **Varmistetaan vammaisten nuorten sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen.** Parannetaan vammaisten nuorten mahdollisuuksia suorittaa toisen asteen tutkinto ja päästä korkeakouluopintoihin. Panostetaan esteettömiin oppimisympäristöihin, yksilöllisiin tarpeisiin vastaamiseen ja saavutettaviin tukipalveluihin.
- **Turvataan vammaisille ihmisille aidot mahdollisuudet osallistua työelämään.** Vahvistetaan myös yrittäjyyden edellytyksiä keinona varmistaa toimeentulo. Vähennetään työmarkkinoilla tapahtuvaa syrjintää purkamalla rakenteellisia esteitä, vaikuttamalla asenteisiin ja madaltamalla rekrytointikynnystä esimerkiksi anonyymilla rekrytoinnilla.
- **Edistetään vammaisten henkilöiden mielekästä vapaa-aikaa.** Mahdollisuus harrastaa on olennainen osa hyvää elämää. Vahvistetaan vammaisten henkilöiden osallisuutta kulttuurin, liikunnan, järjestötoiminnan ja muun sosiaalisen toiminnan kautta.
- **Jatketaan vammaispalvelujen kehittämistä.** Varmistetaan, että palvelut aidosti poistavat esteitä yksilön täysimääräisen osallistumisen tieltä. Hyödynnetään palvelujen tuottamisessa henkilökohtaista budjetointia ja palveluseteleitä.

6. Ympäristö, energia ja luonnonvarat

Ilmastonmuutoksen torjumiseen, luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen ja ympäristön suojelemiseen liittyvän vastuun kantaminen on tärkein mitta, jolla tekojemme arvo määräytyy tulevien sukupolvien silmissä. Luonnonvarojen kestävä käyttö, elinympäristöistä huolehtiminen ja eläinten hyvä kohtelu ovat sivistyneen yhteiskunnan tunnusmerkkejä. Vastuu ympäristöstä, ilmastosta ja eläimistä kuuluu meille kaikille.

Kokoomus haluaa, että Suomi saavuttaa tilan, jossa päästöjen määrä ilmakehään ei enää kasva. Tavoitteleamme kunnianhimoisten ilmastotavoitteiden saavuttamista samalla, kun luomme kasvua ja uusia innovaatioita Suomeen. Olemme sitoutuneet Suomen hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseen vuoteen 2035 mennessä.

Kokoomus haluaa rakentaa Suomesta entistä vahvempaa puhtaan energian suurvaltaa, joka houkuttelee uusia investointeja sekä puhtaaseen energiaan että sitä hyödyntävään teollisuuteen. Kilpailuedun säilyttäminen vihreän siirtymän investoinneissa edellyttää jatkossakin johdonmukaista, ennustettavaa ja kunnianhimoista ilmasto- ja energiapolitiikkaa. Globaalissa päästöjen vähentämisessä Suomella voi olla huomattavasti kokoaan suurempi kädenjälki nimenomaan puhtaan energian ja siihen perustuvan teollisuuden kautta.

Ilmastonmuutosta ei ratkaista yksin Suomen tai Euroopan toimilla. Suomen on jatkossakin edistettävä kunnianhimoista ilmastotyötä sekä EU:ssa että muilla kansainvälisillä foorumeilla. Lisäkunnianhimoa ilmastotoimissa tarvitaan niin Euroopassa kuin maailmallakin. Onneksi positiivisiakin merkkejä on. Esimerkiksi globaalisti merkittävän saastuttajan Kiinan ilmastopäästöt ovat kääntymässä laskuun.

Kokoomuslaisen ilmastopolitiikan keskiössä on niin sanottu saastuttaja maksaa -periaate. Päästökauppa, muut markkinamekanismit perustuvat ratkaisut sekä haittaverot ovat paras tapa kohdentaa päästövähennyksiä sinne, missä niiden tekeminen on järkevintä ja kustannustehokkainta.

Markkinoiden voima ohjaa jo nyt yrityksiä toimimaan vastuullisesti, vähentämään tuotannon päästöjä, lisäämään materiaalitehokkuutta ja kuluttamaan vähemmän energiaa. Kiertotalous markkinatalouteen nojaavana toimintamallina on edellytys sekä ilmastonmuutoksen hillinnälle että luontokadon torjumiselle. Tulevaisuudessa kiertotalouden rooli kasvaa.

Ilmastonmuutoksen ratkomisen rinnalla Suomen tulee ratkoa luontokatoon ja luonnon monimuotoisuuteen liittyviä ongelmia. Kukaan muu ei suojele Suomen ainutlaatuista luontoa kuin me suomalaiset itse. Haluamme jättää luonnon tuleville sukupolville paremmassa kunnossa kuin se tällä hetkellä on. Suojelun lisäksi luonnonvaroja on voitava hyödyntämään vastuullisesti. Suomen mineraalitalouden merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Se on avainasemassa koko Euroopan strategisen kilpailukyyn turvaamisessa.

Suomalainen teollisuus on pääsääntöisesti puhdasta ja resurssitehokasta. Meillä sähkö tuotetaan jo lähes päästöttömästi ja raaka-aineita hyödynnetään vastuullisesti. Luotamme siihen, että Suomella on kaikki avaimet ratkoa osaltaan ilmastonmuutokseen ja luontokatoon liittyvät haasteet ja samalla luoda uusia työpaikkoja ja vaurautta.

Torjutaan ilmastonmuutosta markkinaehtoisesti

Suomi ja muut Pohjoismaat ovat osoittaneet, että talouskasvu ja päästöjen vähentäminen eivät sulje toisiaan pois. Harvemmin muistetaan, että Suomi oli ensimmäinen maa, joka otti käyttöön hiiliveron vuonna 1990 ja nykyisin kivihiilen poltto Suomessa on loppunut. Suomen bruttokansantuote asukasta kohden on noin puolitoistakertaistunut ja hiilidioksidipäästöt vähentyneet.

Päästökaupan kaltaiset markkinaehtoiset ratkaisut ovat tehokkain tapa toteuttaa päästövähennyksiä. Ilmastopolitiikan on oltava johdonmukaista ja ennustettavaa, jotta yritykset uskaltavat investoida päästöttömiin teknologioihin. Panostamalla samaan aikaan tutkimukseen ja tuotekehitykseen Suomi voi olla kokoaan suurempi ilmastonmuutoksen hillinnässä.

Hiilidioksidin talteenotto avaa suomalaisille yrityksille aivan uusia markkinoita niin puhtaiden polttoaineiden, kemikaalien kuin vetytalouden ratkaisuisissa. Investoinnit synnyttävät arvoketjuja, jotka lisäävät työpaikkoja ja talouskasvua. Yritykset saavat myös kilpailuedun teknologioissa, joiden kysyntä kasvaa nopeasti, kun päästövähennyksiä on tehtävä maailmanlaajuisesti yhä enemmän. Suomella on erinomaiset mahdollisuudet olla tässä maailman kärkeä, koska meillä edullista ja puhdasta sähköä sekä vahvaa osaamista metsäteollisuudesta.

Mitä ehdotamme?

- **Vähennetään päästöjä markkinamekanismia hyödyntäen.** Edistetään Euroopassa ja Euroopan ulkopuolella hiilen hinnoittelua, jolloin investoinnit ohjautuvat puhtaisiin ratkaisuihin. Esimerkiksi Euroopan laajuinen päästökauppa on markkinaehtoinen, kustannustehokas ja teknologianeutraali tapa vähentää päästöjä.
- **Vauhditetaan Pariisin ilmastopimuksen toteutumista.** Huolehditaan, että Suomen lisäksi myös EU ja muu maailma vähentää päästöjä sovitusti.
- **Kasvatetaan luonnollisia hiilinieluja sekä hiilivarastoja.** Toteutetaan hakkuita valtion metsissä kestäväällä tasolla. Metsitetään ja ennallistetaan turvemaita. Lopetetaan uusien turvemaiden ojittaminen ja raivaaminen turvetuotantoon. Vähennetään puun polttamista ja ainespuun energiakäyttöä.
- **Panostetaan hiilidioksidin talteenottoon ja teknisiin nieluihin.** Edistetään investointeja alkuvaiheessa valtion tukemana. Sisällytetään hiilidioksidin talteenotto, varastointi ja biogeenisen hiilidioksidin uudelleenkäyttö EU:n päästökauppaan, koska teknisten nielujen yleistyminen edellyttää toimivaa markkinaa talteen otetulle hiilidioksidille.
- **Uudistetaan energiaverotusta.** Energiaverotuksen tulee ohjata tehokkaasti vähäpäästöisiin ratkaisuihin ja vahvistaa markkinaehtoista siirtymää pois saastuttavista energialähteistä.
- **Jatketaan liikenteen päästöjen vähentämistä.** Vähennetään päästöjä sekä yksittäisten ajoneuvojen että koko liikennejärjestelmän energiatehokkuutta parantamalla. Ohjataan verotuksella autokannan uusiutumiseen ja päästöjen vähentämiseen. Edistetään vaihtoehtoisten käyttövoimien julkisen jakeluinfran syntymistä ja kannustetaan taloyhtiöitä latausinfraan rakentamiseen. Pidetään kiinni uusiutuvien polttoaineiden jakeluvuoroista.
- **Vähennetään rakennetun ympäristön päästöjä.** Kannustetaan kaupunkiseutuja yhdyskuntarakenteen tiivistämiseen. Ohjataan uudisrakentamista joukkoliikenneyhteyksien varteen. Kannustetaan kotitalouksia korvaamaan öljylämmitystä kestävämmillä lämmitysmuodoilla. Vähennetään myös rakentamisen päästöjä.
- **Varaudutaan ilmastonmuutoksen ympäristövaikutuksiin.** Lievennetään ilmaston lämpenemisestä aiheutuvia haittoja ja hyödynnetään sen tuomia mahdollisuuksia.

Tehdään Suomesta puhtaan energian suurvalta

Kokoomuksen tavoitteena on varmistaa edullinen, puhdas ja toimitusvarma sähkö suomalaisille kotitalouksille ja yrityksille. Tuuli- ja aurinkovoiman osuuden kasvu on tehnyt Suomessa käytetystä sähköstä entistä puhtaampaa ja edullisempaa, mutta samaan aikaan sähkön hinnan vaihtelu on kasvanut. Hintojen vaihtelua voidaan hillitä energian varastoinnilla, kulutusjoustoilla ja toimivilla siirtoyhteyksillä Suomen sisällä sekä Suomesta erityisesti Ruotsiin ja Norjaan.

Sähkön osuus energian kokonaiskulutuksesta kasvaa jatkuvasti. Sähköistymisen seurauksena sähkön hinta määrittelee tulevaisuudessa myös liikenteen ja lämmityksen kustannuksia. Sähkömarkkinoita on kehitettävä suuntaan, joka tarjoaa mahdollisuuden säästä riippumattoman perus- ja säätövoiman kannattavalle lisärakentamiselle. Näin kohtuuhintaista sähköä riittää myös tuulettomina pakkasjaksoina.

Suomen kilpailuetu nojaa edullisen, puhtaan ja toimitusvarman sähkön lisäksi toimivaan sähkönsiirtoverkkoon. Sähkön käytön kasvu edellyttää investointeja verkkoihin, jotta puhtaan energian suurvaltavisio voi toteutua. Samalla siirtomaksujen on pysyttävä kotitalouksille ja yrityksille kohtuullisina.

Mitä ehdotamme?

- **Edistetään ydinvoiman lisärakentamista.** Sitoudutaan antamaan kaikille lupaehdot täyttävälle ydinvoimahankkeille myönteinen periaatepäätös. Puretaan pienydinvoiman rakentamisen esteitä. Varmistetaan, että ydinvoima luokitellaan EU:ssa pysyvästi puhtaaksi energialähteeksi.
- **Hyödynnetään vesivoimaa.** Arvioidaan vesivoiman lisärakentamista sellaisiin vesistöihin, jotka on jo valjastettu sähköntuotantoon, kalatalousvelvoitteista kuten kalateistä huolehtien. Puretaan vähämerkityksellisiä vesivoimaloita ja palautetaan vesistöjä luonnontilaan. Edistetään pumppuvoimaloiden rakentamista.
- **Edistetään tuulivoiman lisärakentamista maalla ja merellä.** Varmistetaan, ettei sääntely estä tuulivoiman rakentamista. Säännellään tuulivoiman etäisyyttä asutuksesta kaavoituksella yksityiskohtaisen lainsäädännön sijaan. Mahdollistetaan tuulivoimarakentaminen myös itäisessä ja eteläisessä Suomessa kuitenkin huomioiden maanpuolustuksen tarpeet.
- **Edistetään aurinkovoiman lisärakentamista.** Korotetaan aurinkovoiman kaavarajaa. Ohjataan aurinkovoiman rakentamista ensisijaisesti rakennettuun ympäristöön, turvetuotannosta vapautuneille alueille ja joutomaille esimerkiksi peltojen ja talousmetsien sijaan.
- **Tunnistetaan kaukolämmön merkitys osana energiajärjestelmää.** Kaukolämpöjärjestelmä on tehokas tapa hyödyntää teollisuuden ja esimerkiksi datakeskusten hukkalämpöä ja varastoida energiaa. Pidetään kaukolämmön ja kiinteistökohtaisten energiaratkaisujen välinen kilpailuasetelma neutraalina.
- **Vahvistetaan kantaverkkoa koko Suomessa.** Varmistetaan samanhintainen sähkö koko maahan kattavalla ja laadukkaalla kantaverkolla. Tavoitellaan Suomeen Euroopan tehokkainta sähköverkkoa. Kehitetään verkkoa tukemaan erityisesti vihreän siirtymän energiahankkeita ja suuria investointeja.
- **Parannetaan energian siirtoyhteyksiä Pohjoismaissa.** Vahvat siirtoyhteydet mahdollistavat Pohjoismaihin ja Baltiaan toimivat energiamarkkinat.
- **Edistetään säätövoiman lisärakentamista sekä sähkön ja lämmön varastointia.** Varmistetaan, että säätövoimaa syntyy sähkömarkkinoille tasaamaan hintapiikkejä. Sujuvoitetaan varastointihankkeiden luvitusta ja rakentamista.
- **Varmistetaan kotimaisen puhtaan energian saatavuus.** Vahvistetaan investointeja nestemäisiin vähäpäästöisiin polttoaineisiin lentoliikenteessä. Varmistetaan riittävä huoltovarmuus myös vaihtoehtoisille nestemäisille polttoaineille.
- **Edistetään sähkön kulutusjoustojen yleistymistä.** Kannustetaan kotitalouksia ja yrityksiä käyttämään kulutusjoustoja, jotka madaltavat sähkölaskua. Kulutuksen siirtäminen korkean kysynnän tunneilta matalan kysynnän tunteihin alentaa sähkön hintaa ja voi ehkäisee sähkön loppumista sähköpölyssä.
- **Järjestetään riittävät resurssit uskottavaan sähkömarkkinoiden valvontaan.** Parannetaan markkinoiden läpinäkyvyyttä ja avoimuutta.

Edistetään kiertotaloutta ja mineraalien kestävä hyödyntämistä

Kiertotalous näkyy ihmisten arjessa konkreettisina ja helposti tunnistettavina tekoina. Se tarkoittaa tavaroiden korjaamista ja huoltamista, käytettyjen tavaroiden ostamista ja myymistä sekä harkittuja kulutusvalintoja, joissa painotetaan tuotteiden kestävyyttä ja pitkäikäisyyttä. Kiertotalouteen kuuluu myös toimiva jätteiden lajittelu ja kierrätys, joiden ansiosta materiaalit saadaan takaisin talouden käyttöön uusina tuotteina ja raaka-aineina.

Toimivat markkinat, investointeihin kannustava toimintaympäristö sekä tarkoituksenmukaiset ohjauskeinot ovat kiertotalouden edellytyksiä. Kiertotalous on edellytys sekä ilmastonmuutoksen että luontokadon torjumiselle. Samalla se on keino vahvistaa Suomen kilpailukykyä, huoltovarmuutta ja kestävä talouskasvua.

Kokoomuksen tavoitteena on nostaa Suomen kiertotalousaste 25 prosenttiin 2030-luvulla ja tehdä Suomesta kiertotalouden edelläkävijä, jossa kotimaiset kierrätysraaka-aineet tukevat innovatiivista, kilpailukykyistä ja kestävä teollisuutta. Nopeasti muuttuva toimintaympäristö, geopolitiikka ja materiaaliniiukkuus edellyttävät, että Suomi vähentää riippuvuuttaan neitseellisistä ja tuontiraaka-aineista vahvistamalla kiertotaloutta ja kierrätysraaka-aineiden hyödyntämistä.

Kaivosteollisuus ja sen ympärille rakentuvat arvoketjut ovat Suomelle merkittävä työn, investointien ja kansallisen vaurauden lähde. Ala luo hyvinvointia suoraan ja välillisesti eri puolille maata sekä vahvistaa Suomen teollista pohjaa ja vientipotentiaalia. Elinvoimainen kaivosteollisuus myös vähentää osaltaan Suomen riippuvuutta ulkomaisista raaka-aineista. Kiristynyt kansainvälinen turvallisuustilanne ja globaalien toimitusketjujen haavoittuvuus ovat nostaneet esiin Euroopan tarpeen lisätä omavaraisuutta erityisesti kriittisten raaka-aineiden osalta.

Euroopan unionin tavoitteet vahvistaa strategista kilpailukykyä luovat Suomelle huomattavan mahdollisuuden, sillä maamme kallioperä on poikkeuksellisen rikas monien tärkeiden mineraalien osalta. Suomalaisia luonnonvaroja pitää voida hyödyntää vastuullisesti.

Mitä ehdotamme?

- **Laitetaan krääsätalous kuriin.** Torjutaan EU:n ulkopuolisten halpaverkkokauppojen tuotteiden aiheuttamat ongelmat kuluttajien terveydelle ja turvallisuudelle sekä ympäristölle ja reilulle kilpailulle.
- **Tehdään Suomesta kiertotalouden edelläkävijä.** Varmistetaan, että kotimaiset kierrätysraaka-aineet tukevat kilpailukykyistä, innovatiivista ja kestävä teollisuutta.
- **Uudistetaan kiertotalouteen liittyvää lainsäädäntöä.** Varmistetaan, että lainsäädäntö mahdollistaa kiertotalouden uusien innovaatioiden sujuvan markkinoille pääsyn.
- **Laajennetaan jätevero koskemaan useampia kaatopaikattavia jätteitä.** Toteutetaan siirtymä ennustettavasti, jotta toimialat ehtivät valmistautua muutokseen.
- **Laajennetaan Ei enää jätettä -määritelmiä uusille tuotteille.** Siten aiemmin jätteenksi luokiteltu materiaali voidaan hyödyntää uudelleen esimerkiksi uuden tuotteen raaka-aineena.
- **Varmistetaan kiertotalouden reilu kilpailu.** Varmistetaan, etteivät kuntaomisteiset yhtiöt vie epäreilulla kilpailulla yksityisen jätealan toimintaedellytyksiä.
- **Vahvistetaan EU:n strategista kilpailukykyä mineraaleissa.** Varmistetaan luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen erityisesti kriittisten alojen kohdalla.
- **Hyödynnetään Suomen mineraalivarantoja kestävästi.** Sujuvoitetaan kaivostoiminnan lupamenettelyjä. Luvan saamisen edellytysten tulee olla selvät ja luvilla tulee olla käsittelyaikatakuut.
- **Minimoidaan kaivostoiminnan ympäristövaikutukset.** Huolehditaan erityisesti, että kaivostoiminnan kuormitus vesistöihin pysyy kaikissa oloissa raja-arvojen sisällä.

Suojellaan Suomen ainutlaatuista luontoa

Kukaan muu ei suojele Suomen ainutlaatuista luontoa kuin me suomalaiset itse. Suomessa on tehty määrätietoista työtä luonnon suojelemiseksi, ja monessa suhteessa olemme luonnonsuojelussa kansainvälisesti edistyskellinen maa. Tätä työtä on syytä jatkaa. Kokoomukselle suomalaisen luonnon suojeleminen on isänmaallista ja merkki sivistyksestä. Luonnolla ja eläimillä on ihmisen tarpeista riippumaton arvo itsessään. Haluamme vaalia luonnon monimuotoisuutta ja torjua luontokatoa.

Hyvinvoiva luonto tarjoaa virkistytymismahdollisuuksia, jotka puolestaan luovat mahdollisuuksia yritystoiminnalle. Luonnossa liikkumisella ja luontokosketuksella on myös terveyttä edistävä vaikutus. Monimuotoinen ja kestävä luonto on vähemmän herkkä ilmastonmuutoksen myötä yhä todennäköisemmiksi käyville tuhoille, kuten myrsky- ja hyönteistuhooille. Luonnonsuojelua voi hyödyntää myös maanpuolustuksen tarpeisiin esimerkiksi ennallistamalla itärajan suoluontoa.

Suomen ainutlaatuisen luonnon suojelemiseksi tarvitaan panostuksia valtiolta, kunnilta, kansalaisilta ja yrityksiltä. Luonnonarvomarkkinat ja ekologinen kompensaatio ovat markkinaehtoinen ja tehokas keino luonnonsuojelun ja ennallistamisen rahoittamiseksi ja myös maanomistajalle tulojen saamiseksi. Julkisen vallan on luotava selkeät pelisäännöt luonnonarvomarkkinoiden toiminnalle. Toimivan markkinan synnyttäminen edellyttää vahvaa tieteellistä pohjaa ja ymmärrystä eri alueiden luontoarvoista.

Luonnonarvomarkkinoiden on kannustettava erityisesti harvinaisimpien ja arvokkaimpien luontotyyppien ennallistamiseen ja suojelemaan. Luonnonarvomarkkinoiden avulla ei tulisi lähtökohtaisesti suojella talousmetsää. Vaatimus lieventämishierarkiasta on sisällytettävä lainsäädäntöön myös jatkossa.

Mitä ehdotamme?

- **Luodaan Suomeen toimivat luonnonarvomarkkinat.** Luodaan selkeät pelisäännöt luonnonarvomarkkinoiden toiminnalle. Ohjataan luonnonarvomarkkinoilla harvinaisimpien ja arvokkaimpien luontotyyppien ennallistamiseen ja suojelemaan. Ulotetaan markkinat koskemaan myös vesialueita.
- **Jatketaan Metso-metsiensuojeluohjelmaa ja valtion vanhojen metsien suojeleminen.** Kannustetaan metsänomistajia suojelemaan luonnonarvoiltaan monipuolisia ja eliölajien elinympäristöinä erityisen arvokkaita metsiä. Kasvatetaan Metso-ohjelman rahoitusta ja laajuutta.
- **Jatketaan Helmi-elinympäristöohjelmaa.** Vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta ja parannetaan elinympäristön tilaa suojelemalla, ennallistamalla, kunnostamalla ja hoitamalla soita, lintuvesiä, perinnebiotooppeja, metsäisiä elinympäristöjä, pienvesiä ja rantaluontoa. Kasvatetaan ohjelman rahoitusta ja laajuutta.
- **Uusitaan Luontolahja-kampanja.** Kannustetaan maanomistajia antamaan lahja luonnolle ja perustamaan yksityisiä luonnonsuojelualueita. Kaksinkertaistetaan suojeltu hehtaarimäärä suojelemalla sama määrä Metsähallituksen luontoarvoiltaan monimuotoisia alueita. Laajennetaan ohjelma kattamaan myös meriluontoa.
- **Rakennetaan Suomen itärajalle vihreä muuri.** Hyödynnetään luonnon suojeleminen ja ennallistamista osana maanpuolustusta ja rajaturvallisuutta. Ennallistetaan esimerkiksi soita, entisiä turvetuotantoalueita ja järjestään korjaamatta myrskytuhoja, jotta maastoon syntyy luonnollisia etenemisesteitä. Edistetään samalla luontokadon pysäyttämistä ja luonnon elpymistä.
- **Suojellaan Suomen alkuperäislajistoa torjumalla vieraslajeja.** Tarjotaan kiinteistöjen omistajille selkeät ohjeet, neuvontaa ja tarvittaessa taloudellisia kannustimia torjunnan toteuttamiseen. Huolehditaan, etteivät valtio ja kunnat omilla toimillaan levitä vieraslajeja.
- **Edistetään kaupunkiluonnon monimuotoisuutta.** Turvataan kaupunkimetsien ja lähiluonnon säilyminen. Edistetään niittyjen, viherkattojen ja kaupunkiviljelyn yleistymistä. Varaudutaan ilmaston lämpenemiseen lisäämällä katutilaa varjostavien puiden määrää kaupunkiympäristöissä.

Pelastetaan Itämeri ja Suomen vesistöt

Luonnon suojeleminen ja ympäristön kunnioittaminen ovat kokoomuslaisuuden ytimessä. Valitettavasti suomalainen luonto ei voi kaikilta osin hyvin. Erityisen huono tilanne on Itämerellä, Saaristomerellä ja muilla vesialueilla. Kokoomus panostaisikin erityisesti vesiemme tilan parantamiseen.

Merkittävä osa merialueista on yksityisomistuksessa. Suomessa tarvitaan nykyistä enemmän vapaaehtoiseen yksityiseen suojeluun perustuvia ratkaisuja julkisten suojeluhankkeiden rinnalle. Suojelun on perustuttava ennen kaikkea vapaaehtoisuuteen, mutta vapaaehtoinenkin suojelu tarvitsee toimivat lainsäädännölliset keihäät.

Suomi tunnetaan tuhansien järvien maana. Meillä on merenrantaa lähes 50 000 kilometriä. Itämeri, järvet, lammet, joet ja purot muodostavat merkittävän osan ainutlaatuisesta luonnostamme. Siksi haluamme, että meremme ja vesistömme voivat hyvin.

Mitä ehdotamme?

- **Jatketaan vesien ja meren tilan parantamiseen tähtäävää Ahti-ohjelmaa.** Panostetaan haavoittuvan Saaristomeren suojeluun jatkamalla erityistä Saaristomeri-ohjelmaa.
- **Vahvistetaan Itämeren meriluonnon suojelua ja tutkimusta.** Perustetaan Suomeen ensimmäinen merellinen luonnonpuisto. Ennallistetaan Itämeren vedenalaisia elinympäristöjä.
- **Käynnistetään meriluonnon vapaaehtoisen suojelun ohjelma.** Luodaan Metso-ohjelman kaltainen suojeluohjelma yksityisessä omistuksessa olevan meriluonnon arvoalueiden suojelemiseksi.
- **Vähennetään meriliikenteen päästökuormaa.** Tarkistetaan rahtisatamien ympäristöluvut ja tehostetaan niiden valvontaa. Parannetaan alusperäisten jätteiden, kuten ruuman- ja tankinpesuvesien ja rikkipesurien jätteiden, vastaanottolaitteistoja satamissa.
- **Vähennetään vesistöjen ravinnekuormaa.** Vähennetään rehevöitymistä sitomalla fosforia maaperään ja kehittämällä lannalle vaihtoehtoisia käyttötapoja esimerkiksi biokaasuksi ja kiertoravinteiksi. Edistetään ravinnevalumia ehkäiseviä toimia, kuten kipsi-, rakennekalkki- ja kuituratkaisuja, yhteistyössä maatalousyrittäjien kanssa. Luovutaan EU:n fosforiasetuksen lantapoikkeuksesta.
- **Vähennetään jo olemassa olevien ravinteiden määrää vesistöissä.** Edistetään muun muassa kestävästä poistokalastuksesta sekä järviruovikoiden niittoa. Lisätään kotimaisen luonnonkalan käyttöä julkisissa ateriapalveluissa.
- **Vahvistetaan luonnon monimuotoisuuden kannalta keskeisten pienvesien suojelua.** Lisätään purot, lähteiköt ja kalkkilammet suojelluiksi luontotyypeiksi.
- **Uudistetaan ojituksiin liittyvä lainsäädäntö.** Suomessa tehdään paljon turhia ojituksia, jotka eivät juurikaan paranna metsien kasvua, mutta kuljettavat ravinteita vesistöihin ja lisäävät maaperäpäästöjä.
- **Jatketaan Nousu-vaelluskalaohjelmaa.** Vapautetaan ja kunnostetaan virtavesiä. Edistetään kalateiden, ohitusuomien ja alasvaellusrakenteiden rakentamista. Vahvistetaan luontaisia kalakantoja. Räätelöidään kalastusrajoituksia kalojen lisääntymisalueiden suojelemiseksi. Parannetaan vaelluskalojen lisääntymisen seuranta. Huolehtimalla vesiluonnon tilasta edistämme myös kalastukseen liittyviä harrastuksia ja elinkeinoja. Kiinnitetään erityistä huomiota Suomen isojen vapaavirtaavien jokien Tornio-Muoniojoen ja Simojoen lohikantojen vahvistamiseen.

Kohdellaan eläimiä kunnioittaen

Sivistys mitataan siinä, miten kohtelemme eläimiä ja kannamme vastuun luonnosta. Eläimillä ja luonnolla on ihmisen tarpeista riippumaton arvo itsessään. Tämä arvo velvoittaa meitä rakentamaan yhteiskuntaa, jossa eläimiä kohdellaan kunnioittaen. Yhteiskunnan moraalinen taso mitataan siinä, miten se suojelee puolustuskyvyttömiä.

Useiden eläinlajien olemassaolo riippuu niiden elinympäristöjen tilasta. Siksi eläinten suojelu edellyttää esimerkiksi erilaisten metsien, soiden, vesistöjen ja Itämeren monipuolista suojelua. Luonnon monimuotoisuus on edellytys monimuotoiselle eläinkunnalle. Luonnonvaraisten eläinten suojelun lisäksi haluamme, että myös tuotanto- ja lemmikkieläimiä kohdellaan Suomessa hyvin ja kunnioittaen.

Mitä ehdotamme?

- **Vahvistetaan eläinsuojelulainsäädännön toimeenpanoa.** Yhdenmukaistetaan valvontakäytännöt ja varmistetaan viranomaisten riittävät resurssit ja toimivaltuudet. Nopeutetaan vakavien eläinsuojelurikosten käsittelyä. Säädetään esitutkintaviranomaiselle velvollisuus eläinsuojelusäädösten vastaisten tekojen yhteydessä tutkia, onko eläintenpitokiellon määräämiseen edellytykset olemassa.
- **Tehostetaan eläintenpitokiellon valvontaa.** Puututaan tehokkaasti kiellon laiminlyönteihin ja ehkäistään tehokkaasti eläinten kaltoinkohtelun toistuminen esimerkiksi rangaistuksia koventamalla.
- **Suojellaan saimaannorppaa ja turvataan lajin elinvoimaisuus.** Tavoitellaan saimaannorpan kannan kasvua 700 yksilöön vuoteen 2030 mennessä. Rajoitetaan saimaannorpalle vaarallisia kalanpyydyksiä lajin koko levinneisyysalueella. Turvataan saimaannorpan pesimä- ja karvanvaihtorauha.
- **Pelastetaan jokihelmisimpukat eli raakut.** Kartoitetaan raakkujokien taimenpopulaatiot. Perustetaan raakun laitospesäpaikkoja raakkukantojen elvyttämiseksi.
- **Parannetaan tuotantoeläinten hyvinvointia.** Edistetään tuotantoeläinten mahdollisuuksia lajityypilliseen käyttäytymiseen. Tuetaan tiloja siirtymässä parempiin olosuhteisiin kannustimilla ja investointituilla. Kielletään porsitus- ja tiineytyshäkkien käyttö ja ylläpito sikatiloilla EU-tasolla. Turvataan tuotantoeläinten jatkuva vedensaanti poikkeuksetta. Luovutaan lopuistakin häkkikanaloista.
- **Parannetaan koirien, kissojen ja muiden lemmikkieläinten hyvinvointia.** Vahvistetaan lemmikkien kasvatuksen vastuullisuutta. Torjutaan pentutehtailua ja laitonta eläinkauppaa. Edistetään eläinlääkäripalveluiden kohtuuhintaisuutta edistämällä kilpailua.
- **Turvataan pölyttäjien elinolosuhteet.** Vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta kaupungeissa ja maaseudulla. Kannustetaan maanomistajia esimerkiksi niittyjen, monimuotoisten pientareiden ja kukkivien peltojen kasvattamiseen.
- **Torjutaan tehokkaasti haitallisia vieraslajeja.** Suojellaan Suomen alkuperäistä lajistoa ja luontotyyppejä.
- **Edistetään aktiivisesti eläinten hyvinvointia parantavia muutoksia EU-tasolla.** Luovutaan koko EU:n tasolla kukkotipujen murskaamisesta ja asetetaan häkkikasvatuskielto. Vaikutetaan sen puolesta, että EU-tasolla porsaiden saporoiden katkaiseminen lopetetaan ja voimassa olevaa kieltoa noudatetaan, kuten Suomessa.
- **Sovelletaan samoja kriteerejä EU:n ulkopuolelta tuleviin eläinperäisiin tuotteisiin.**

Hyödynnetään metsiä kestävästi

Kokoomus haluaa, että metsäsektorilla on mahdollisuus menestyä Suomessa. Uudistuvaan, kotimaiseen raaka-aineeseen perustuvaa teollisuutta tarvitaan, kun siirrymme kohti vähähiilisempää yhteiskuntaa.

Yli 600 000 suomalaista omistaa metsää. Metsiin liittyvän päätöksenteon on säilyttävä kansallisissa käsissä. Metsäpolitiikassa on jatkossakin turvattava maanomistajien oikeudet. Metsänomistajilla on keskeinen rooli myös Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Perinteisen puukaupan rinnalle voi tulevaisuudessa syntyä uusia tulonlähteitä esimerkiksi luonnonarvo- ja hiilivuokramarkkinoilta, mikä edellyttää valtiovallalta selkeää, ennakoitavaa ja toimivaa lainsäädäntökehystä.

Suomen ilmastotavoitteiden kannalta keskeinen haaste liittyy maankäyttösektorin muuttuneeseen tilannekuvaan. Ilmaston lämmitessä maaperäpäästöt ovat kasvaneet, ja lisätoimia tarvitaan. Maankäyttösektori on huomioitava päästölaskennassa, mutta poliittisten päätösten tueksi tilannekuvaa on tarkennettava aiempaa luotettavamman tiedon pohjalta. Tilannekuvan täsmentyessä ilmastotoimia on otettava käyttöön siten, että Suomi saavuttaa maankäyttösektorille asetetut tavoitteet ilman kohtuuttomia kokonaistaloudellisia vaikutuksia.

Kokoomus edistää ratkaisuja, joilla maankäyttösektori vahvistuu riittäväksi nieluksi heikentämättä metsäteollisuuden toimintaedellytyksiä tai lisäämättä metsänomistajien hallinnollista taakkaa. Suomessa on potentiaalia lisätä metsien määrää entisestään. Metsän lisääminen onkin tärkeää niin puuraaka-aineen saatavuuden kuin hiilensidonnan kannalta. Ilmaston lämmitessä metsiä uhkaavat myös erilaiset sään ääri-ilmiöt, joihin varautumiseen täytyy panostaa.

Mitä ehdotamme?

- **Kehitetään maankäyttösektorin päästö- ja nielulaskentaa koko EU:n tasolla.** Varmistetaan eri jäsenmaiden ilmastopolitiikan vertailukelpoisuus ja nielulaskennan luotettavuus
- **Ei rajoiteta hakkuita luomalla kiintiöitä lainsäädäntöön.** Hakkuiden keinotekoinen rajoittaminen Suomessa johtaa helposti hakkuiden lisääntymiseen muualla maailmassa. Nopeutetaan metsien kasvua ja kasvatetaan metsien pinta-alaa.
- **Parannetaan metsien kasvua.** Luodaan erilaisia kannustimia, jotka pidentävät metsien kiertoaikaa ja parantavat kasvua sekä tehostavat hiilensidontaa.
- **Ratkaistaan kuolinpesien metsänomistukseen liittyvät haasteet.** Kuolinpesien omistamat metsät ovat usein huonommalla hoidolla. Ongelman ratkaiseminen lisäisi myös puuraaka-aineen saatavuutta. Otetaan mallia Ruotsista, jossa kuolinpesät on purettava neljän vuoden kuluessa.
- **Huolehditaan metsätalouden kannalta olennaisen tieverkon kunnosta.** Metsien kestävä talouskäytön sekä alueiden elinvoiman kannalta meidän on välttämätöntä huolehtia tieverkon kunnosta.
- **Parannetaan varautumista laajamittaisiin metsätuhoihin.** Kehitetään menetelmiä, joilla metsätuhoja voidaan havaita ja niihin reagoida.
- **Kannustetaan maanomistajia metsittämiseen.** Tavoitellaan esimerkiksi tuottamattomien peltojen, joutoalueiden ja turvepeltojen metsitystä. Metsittäminen vahvistaa hiilinieluja, ylläpitää hiilivarastoja ja vähentää maaperän kasvihuonekaasupäästöjä.
- **Otetaan käyttöön maltillinen maankäytön muutosmaksu.** Maksu muodostaisi raivaukselle lisäkustannuksen, joka kannustaisi metsänraivausta vähentäviin vaihtoehtoihin silloin, kun niitä on tarjolla. Ohjausvaikutus olisi merkittävämpi pellonraivauksesta aiheutuvan metsäkadon hillitsemisessä kuin rakentamisesta aiheutuvan metsäkadon hillitsemisessä.

Parannetaan maatalouden kilpailukykyä

Kokoomuksen tavoitteena on korkeaan osaamiseen perustuva kilpailukykyinen maatalous. Elinvoimaiset tilat, toimivat markkinat ja uudistuva tukipolitiikka luovat parhaat edellytykset kannattavalle suomalaiselle maatalousyrittäjyydelle ja vain kannattava maatalousyrittäjyys turvaa laadukkaan, lähellä tuotetun ruuan. Suomalaisessa maataloudessa tulee hyödyntää tuottavuuden kehitys, uusi teknologia sekä pohjoisten olosuhteiden tarjoamat vahvuudet.

Puhtaalle ja laadukkaalle suomalaiselle ruoalle on kasvavaa kysyntää myös kansainvälisillä markkinoilla. Siksi elintarvikevientiin panostaminen on keskeistä koko alan kannattavuudelle. Kokoomus haluaa tehdä määrätietoista työtä suomalaisen elintarvikeviennin kasvattamiseksi.

Kilpailukykyisen maatalouden perusta ovat vahvat, elinvoimaiset tilat ja osaavat yrittäjät. Sukupolvenvaihdoksia ja tilusjärjestelyjä on edistettävä määrätietoisesti, jotta tilat voivat kehittyä elinkelpoisina yrityksinä. Sekä kansallisten että EU-tukien tulee kohdistua ensisijaisesti aktiiviseen viljelyyn ja tuotantoa kehittäviin investointeihin. Maatalouspolitiikan on kannustettava erityisesti uusia ja kasvuhakuisia yrittäjiä sekä niitä tiloja, jotka sitoutuvat pitkäjänteisesti toiminnan kehittämiseen, tuottavuuden parantamiseen ja markkinalähtöiseen toimintaan.

Suomella on erinomaiset edellytykset nousta kestävä ja korkean lisäarvon maatalouden edelläkävijäksi. Puhtaat vesivarat, valoisat kesät ja nurmeen perustuva kotieläintuotanto ovat vahvuuksia, joiden varaan voidaan rakentaa sekä kilpailukykyä että vastuullisuutta. Luomuviljely, korkea laatu ja jäljitettävät tuotantoketjut tarjoavat Suomelle mahdollisuuden profiloitua kansainvälisesti arvostettuna maatalousmaana.

Mitä ehdotamme?

- **Sidotaan maataloustuet aktiiviseen viljelyyn ja myyntiin.** Kohdistetaan maataloustuet ensisijaisesti aktiivisiin pellon kasvukuntoa parantaviin toimenpiteisiin. Suomen tulee maksimoida EU:n maataloustukien saanto luonnonhaittaperusteella.
- **Edistetään kestävien tilarakenteiden syntymistä.** Myönnetään investointitukia tilarakenteen kehittämiseen maatalouden kannattavuuden parantamiseksi. Investointituen myöntämisessä on huomioitava alan kasvavat osaamisvaatimukset nykyistä paremmin. Tukipäätösten on perustuttava huolelliseen arviointiin maatilayrityksen liiketoimintaedellytyksistä.
- **Karsitaan epäterveellisten sekä ympäristöä ja ilmastoa kuormittavien tuotteiden tukemista.** Uudistetaan maataloustukia sekä kansallisesti että EU-tasolla. Asetetaan kasviproteiinien viljely reilulle pelikentälle suhteessa eläinperäisen ruoan tuotantoon.
- **Vahvistetaan alkutuottajien neuvotteluasemaa elintarvikeketjussa.** Vahvistetaan määrävän markkina-aseman väärinkäytön valvontaa.
- **Toteutetaan lomituspalvelujen kokonaisuudistus.** Kohdennetaan lomituspalvelut paremmin niitä aidosti tarvitseville tiloille. Siirretään lomituksen järjestäminen valtakunnalliselle viranomaiselle ja kilpailutetaan lomituspalveluiden tuotanto. Vahvistetaan lomituspalvelumaksujen kustannusvastaavuutta. Selvitetään lomitusta koskevan lainsäädännön siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriöstä maa- ja metsätalousministeriöön.
- **Vahvistetaan maatalousyrittäjien osaamista.** Lisätään liiketoiminta- ja yrittäjyyskoulutuksen painoarvoa sekä maatalousalan ammatillisissa tutkinnoissa että korkeakoulututkinnoissa. Nykyaikainen maanviljely edellyttää vahvaa liiketoimintaosaamista, markkinoiden ymmärrystä ja pääomien hallintaa.
- **Ehkäistään satovahinkoja.** Poistetaan valkopeskivanhien tarpeettomat metsästysrajoitukset.
- **Karsitaan maatalouden byrokratiaa.** Vähennetään viljelijöiden työaika vievää tarpeetonta sääntelyä.
- **Vahvistetaan ruoantuotannon huoltovarmuutta.** Huolehditaan myös ruoantuotannon, lannoitetuotannon ja elintarvikeketjun logistisesta huoltovarmuudesta. Huolehditaan kasvu- ja kuiviketurpeen tuottamisesta kotieläin- ja puutarhataloudelle.
- **Vaalitaan suomalaista metsästäys- ja kalastuskulttuuria.** Varmistetaan metsästyksen ja kalastuksen edellytykset. Edistetään kotimaisen kalan tuotantoa ja kulutusta.

7. Asuminen, liikenne ja viestintä

Suomi menestyy, kun arki toimii. Asuminen, liikkuminen ja toimivat digitaaliset yhteydet ovat perusrakenteita, joihin nojaavat ihmisten sujuva arki, yritysten kasvu, julkisten palveluiden toimivuus ja yhteiskunnan turvallisuus. Kokoomuksen tavoitteena on Suomi, jossa jokaisella on mahdollisuus rakentaa omaa elämäänsä toimivassa, turvallisessa ja avoimessa yhteiskunnassa asuinpaikasta riippumatta.

Kaupungit ja kaupunkiseudut ovat yhä useammin työn, palveluiden ja investointien solmukohtia. Siksi asumisen ja liikkumisen pullonkaulojen ratkaiseminen korostuu juuri kaupungeissa: riittävä ja monipuolinen asuntotuotanto, elävät keskusta-alueet, sujuvat matkaketjut ja arjen palveluiden saavutettavuus. Samalla maakunnissa toimivat yhteydet, logistiikka ja digitaalinen saavutettavuus ovat tärkeitä elinvoiman ja huoltovarmuuden kannalta.

Toimivat asuntomarkkinat ja sujuvat kaavoitusprosessit ovat kasvun käytännön edellytys. Tarvitaan ripeämpiä ja selkeämpiä prosesseja, normien järkevöittämistä ja kustannustietoista sääntelyä, jotta rakentaminen vastaa kysyntään ja asumisen hinta on kohtuullinen. Laatu ja viihtyisyys eivät synny ylisääntelystä, vaan siitä, että keskitytään olennaiseen: hyvään kaupunkisuunnitteluun, toimiviin asuinalueisiin, lähiluontoon ja turvalliseen arkiympäristöön. Kaupunkikeskustojen elinvoimaa vahvistetaan sekoittuneella kaupunkirakenteella, täydennysrakentamisella ja palvelutalouden edellytyksillä. Parhaat ratkaisut tehdään paikallisesti, alueiden omat vahvuudet tunnistaen.

Suomen pitkät etäisyydet ja vientivetoinen talous edellyttävät toimivaa ja kustannustehokasta liikennejärjestelmää. Perusväylänpito, vaikuttavimmat investoinnit ja sujuvat yhteydet satamiin, rautateille, teille ja lentoliikenteeseen ovat logistisen kilpailukyvyn ja huoltovarmuuden ydintä. Arjen liikkumisessa tarvitaan kaikkia liikennemuotoja: kaupunkiseuduilla korostuvat joukkoliikenne, matkaketjut ja palvelutaso, kun taas harvemmin asutuilla alueilla keskeistä on liikennepalvelujen saatavuus, joustavuus ja kustannustehokkuus. Rahoituksen ja sääntelyn on tuettava molempia. Kokoomus haluaa pitää koko Suomen turvallisena ja hyvänä paikkana elää, asua ja työskennellä.

Myös digitaaliset viestintäverkot, moniarvoinen media ja kyberturvallisuus ovat arjen ja turvallisuuden perusrakenteita. Nopeat ja toimintavarmat yhteydet mahdollistavat työnteon, yritystoiminnan ja palvelut sekä kaupungeissa että maakunnissa. Samalla on turvattava sananvapaus, reilu kilpailu digitaalisilla markkinoilla ja kotimaisen journalistisen median toimintaedellytykset. Kyberturvallisuus ja häiriönsietokyky on huomioitava osana kokonaisturvallisuutta, jotta yhteiskunnan kriittiset järjestelmät ja luotettava tiedonvälitys kestävät myös poikkeusoloissa. On tiedostettava vihamielisten, yleensä valtiollisten toimijoiden vaikuttamisyritykset muiden valtioiden kansalaisiin digitaalisilla viestintävälineillä.

Rakennetaan viihtyisiä asuinalueita ja eläviä kaupunkikeskustoja

Kokoomus edistää ihmisten mahdollisuuksia löytää toiveitaan vastaava asumisen muoto riippumatta siitä, haluaako asua suuressa kaupungissa, maaseudulla tai jossain siltä väliltä. Asuntokaavoituksen tavoitteena on viihtyisät asuinalueet, jotka vastaavat ihmisten asuntotarpeisiin ja kysyntään markkinoilla.

Kehitämme vehreitä, turvallisia ja arkiliikuntaan kannustavia kerrostalo- ja pientaloalueita. Hyvältä asuinalueelta löytyy niin koulu, päiväkotiki kuin yksityiset lähipalvelut, kuten lähikauppa. Suunnittelemme omaleimaisia asuinalueita, joilla voidaan vastata erilaisiin asumisen tarpeisiin.

Tutkitusti suuri osa suomalaisista haaveilee pientaloasumisesta. Olemme se puolue, joka määrätietoisimmin edistää ihmisten pientaloasumisen unelmien toteutumista niin eduskunnassa kuin jokaisessa kunnassa esimerkiksi riittävällä ja monipuolisella pientalokaavoituksella.

Viihtyisän elinympäristön takana on hyvä ja laadukas arkkitehtuuri. Tunnistamme hyvän arkkitehtuurin ja kaupunkisuunnittelun voiman ja vaadimme rakennushankkeilta kustannustehokkuuden lisäksi myös laatua.

Kaupunkien keskustat ovat toimivan arjen ydintä sekä kaupunkien näyteikkuna ulospäin. Jokaisen kaupunkikeskuksen kohtalo ratkaistaan paikallisesti. Hyvää elinympäristöä keskustoihin syntyy, kun kaupalliset palvelut, asuminen ja työpaikat kohtaavat toisensa. Keskustojen elinvoima edellyttää sekoittuneen kaupunkirakenteen luomista, jossa kaupungin kerroksellisuus ja täydennysrakentaminen kohtaavat ja myös pienille palvelotalouden yrityksille on sijaa.

Toteutamme kaupunkien kasvua viihtyisyyteen panostaen. Lähiluontoa ja kaupunkivihreää pitää olla jokaisella asuinalueella. Kaupunkikehitystä ja luonnonsuojelua on mahdollista toteuttaa samanaikaisesti.

Mitä ehdotamme?

- **Pysäytetään kaupunkikeskustojen näivettyminen.** Keskitytään sekoittuneen kaupunkirakenteen kaavoittamiseen kaupunkien keskustoihin. Lisätään keskustojen asukastiheyttä kerroksellisella täydennysrakentamisella. Panostetaan erityisesti keskustojen käveltävyyteen, kaupallisten palveluiden toimivuuteen ja palvelualan pienyritysten toimintaedellytyksiin.
- **Vaaditaan rakennushankkeilta riittävää laatutasoa.** Laadun vaatiminen ja norminpurku ovat hyvin yhdistettävissä, kun keskitymme kaavoituksessa olennaiseen: kerrostalon rappukäytävän valoisuuden yksityiskohtaisen sääntelyn sijaan katse kannattaa kääntää siihen, miltä rakennus näyttää ulospäin.
- **Vauhditetaan monipuolista pientalorakentamista myös suurimmissa kaupungeissa.** Etenkin lapsiperheitä kiinnostavien omakotitalojen lisäksi huomioidaan myös muut pientaloasumisen muodot. Vauhditetaan rivitalojen ja tiivistä ja matalaa kaupunkirakentamista edistävien kaupunkipientalojen rakentamista ja huolehditaan, että tarjontaa on myös yksin asuvia ja pariskuntia kiinnostavista pienemmistä pientaloasunnoista.
- **Puututaan tiukasti kaupunginosien segregatiokehitykseen.** Kaikkien kaupunginosien pitää olla turvallisia asuinalueita, joihin eri elämänvaiheissa olevat ihmiset voivat huoletta muuttaa. Estetään tuetun vuokra-asumisen keskittymien muodostumisen. Huolehditaan, että päiväkodit, koulut ja muut kaupungin palvelut ovat yhtä hyviä eri kaupunginosissa. Torjutaan segregatiota monialaisilla kaupunkiuudistusohjelmilla.
- **Kehitetään kaupunginosista omaleimaisia ja myönteisesti toisistaan erottuvia.** Haetaan kaupunkisuunnitteluun aktiivisesti uusia tuulia kansainvälisistä esimerkeistä.

Sujuvoitetaan kaavoitusta ja rakentamista

Kokoomuksen tavoitteena on ja ennakoitava kaavoitus ja luvitus. Näitä asioita edistetään niin lainsäädännössä kuin kunnissa kautta maan. Kokoomuslaisessa kunnassa yhteistyö kunnan ja rakentajien välillä on sujuvaa ja ratkaisukeskeistä. Toteuttamiskelpoisimmat kaavat syntyvät vuorovaikutuksessa maanomistajan, rakentajan ja asukkaiden kanssa. Rakennusvalvontojen tulee toimia ripeästi ja tasapuolisesti.

Täydennysrakentamiseen, käyttötarkoituksen muutoksiin ja kaupunkirakenteen tiivistämiseen suhtaudutaan lähtökohtaisesti myönteisesti. Pienet muutokset onnistuvat pienellä byrokratialla.

Tunnistamme, että samaan aikaan kun lainsäädäntö on kehittynyt kokoomuksen johdolla merkittävästi joustavammaksi, moni kunta kulkee vastakkaiseen suuntaan. Rakennusvalvontojen yhteinen TOP10-ryhmä ja kaupunkikuvatoimikunnat tuovat lisäsääntelyä ohi poliittisen päätöksenteon.

Mitä ehdotamme?

- **Nopeutetaan kaavoitus- ja lupaprosesseja ja lisätään niiden ennakoitavuutta.** Karsitaan turhat ja aiheettomat valitukset, joita tehdään vain kiusaamis- tai viivyttämistarkoituksessa. Luodaan pienille alle 1000 m² asemakaavamuutoksille uusi kevytkaava helpottamaan esimerkiksi pientalojen kaavoitusta.
- **Vähennetään rakentamisen ylisääntelyä lainsäädännössä sekä kunnissa.** Karsitaan kaavojen, tontinluovutusehtojen sekä maankäyttö sopimusten turhaa yksityiskohtaisuutta. Keskitytään viihtyisään, toimivan ja turvallisen rakennetun ympäristön kannalta oleellisimpiin asioihin.
- **Arvioidaan sääntelyn kustannukset niin lainsäädännössä kuin kaavoituksessa ja keskitymme kustannustehokkaisiin toimiin.** Jatketaan rakentamisen norminpurkua. Ylisääntelyn kustannukset asuntorakentamisessa maksaa lopulta asukas.
- **Edistetään vähäpäästöistä rakentamista ja rakentamisen kiertotaloutta teknologianeutraalisti.** Jatketaan rakentamisen hiilijalanjäljen raja-arvojen asteittaista kiristymistä. Toteutamme ekologista kompensatiota rakentamisen aiheuttaessa luontohaittoja.
- **Vauhditetaan investointeja kaavoituksella.** Varmistetaan riittävä yritystonttien tarjonta. Sujuvoitetaan edelleen kaava- ja lupaprosesseja. Edistetään puhtaan energian ja puhtaan teollisuuden investointeja sujuvalla kaavoituksella.

Mahdollistetaan jokaiselle oma koti

Toimivat asuntomarkkinat ovat edellytys kansalaisten asumisen toiveisiin ja tarpeisiin vastaamiselle, työvoiman liikkuvuudelle ja talouskasvulle. Paras tapa edistää monipuolista asuntotarjontaa ja edullisempaa vuokra- ja omistusasumista on riittävä kaavoitus ja rakentaminen sekä toimivien asuntomarkkinoiden edistäminen.

Kokoomuslaisessa asuntopolitiikassa markkinaehtoinen asuntotuotanto on pääsääntö. Valtion tukemaa asuntotuotantoa voidaan käyttää vaikean suhdanteen tasaajana sekä pienituloisten ja erityisryhmien asumistarpeisiin vastaamisessa. Tunnistamme, että elämän eri vaiheissa tarvetta on erityyppiselle asumiselle. Edistämme eri kokoisten ja hintaisten asuntojen rakentamista.

Kiinnitämme huomiota erityisesti ensiasunnon ostajiin, jotta nuoret pääsisivät halutessaan omistusasumiseen kiinni aikaisemmin. Tunnistamme asuntosijoittamisen hyvänä tapana kerryttää omaa varallisuutta ja samalla vahvistaa vuokra-asuntojen tarjontaa. Asuntomarkkinat ovat yhä eriytyneempiä maan eri osissa. Talouskasvua ja investointeja edistävä kokoomuslainen politiikka on paras tae asuntojen arvojen säilymiselle myös kasvukaupunkien ulkopuolella.

Mitä ehdotamme?

- **Parannetaan omistusasumisen mahdollisuuksia ihmisten asumisen unelmien toteutumiseksi.** Niin edistetään kansankapitalismia ja taloudellista vakautta.
- **Kohdennetaan yhteiskunnan tukema asuntorakentaminen lähinnä erityisryhmille.** Huolehditaan, ettei tuettu asuntorakentaminen ei syrjäytä markkinaehtoista rakentamista. Tuetaan pienituloisten asumista ensisijaisesti asumistuella, joka on yhteiskunnan tukemaa asuntorakentamista oikeudenmukaisempi ja läpinäkyvämpi tukea asumista.
- **Vähennetään tuettuun asuntotuotantoon liittyviä yhteiskunnan riskejä ja kustannuksia.** Lisäämme läpinäkyvyyttä asumisen tukipolitiikassa. Tuettuun asuntorakentamiseen kohdennettu tontti tuottaa kunnalle lähtökohtaisesti tulonmenetyksiä vapaarahoitteiseen asuntorakentamiseen verrattuna.
- **Tiukennetaan valtion tukemien asuntojen asukasvalinnan sääntelyä.** Varmistetaan, että yhteiskunnan tuki kohdentuu aina sitä eniten tarvitseville. Uudistamme valtion tukeman asuntorakentamisen lainsäädäntöä muun muassa valtion riskien vähentämiseksi.
- **Jatketaan maankäytön, asumisen ja liikenteen MAL-sopimuksia.** Keskitytään sopimuksissa liikennehankkeisiin, jotka tehokkaasti edistävät riittävää asuntotuotantoa. Luovutetaan osana sopimuksia valtion maaomaisuutta kaupungeille kaupunkikehityksen ja erityisesti asuntotuotannon tarpeisiin. Asetetaan MAL-sopimuksissa asuntotuotannon tavoitteita, mutta ei veloiteta kaupungeja valtion tukemaan vuokra-asuntojen rakentamiseen.
- **Muodostetaan Suomeen rakennetun ympäristön ministeriö lisäämättä ministeriöiden määrää.** Keskitetään ministeriöön maankäyttöä, rakentamista, asumista, liikennettä sekä muuta rakennettua ympäristöä koskevat asiat.
- **Poistetaan pitkäaikaisasunnottomuus Suomesta.** Tehdään määrätietoista työtä asunnottomuuden poistamiseksi kuntien, hyvinvointialueiden ja valtion yhteistyönä. Suunnataan asumisen tukemisen voimavaroja varmistamaan, että jokaisella on oma koti ja tarvittaessa asumista tukevia palveluita.
- **Tiukennetaan lainsäädäntöä asumishäiriöihin puuttumiseksi.** Koti on ihmisen elämän tärkein paikka, jossa on oikeus elää rauhassa ja turvallisesti.
- **Edistetään monipuolisia ratkaisuja senioreiden esteettömään asumiseen.** Käänteisen asuntolainan houkuttelevuutta parantamalla on mahdollista jatkaa asumista omassa kodissa, mutta vapauttaa kertynyttä varallisuutta käyttöön.

Kehitetään liikenneyhteyksiä koko Suomessa

Toimiva ja kustannustehokas liikennejärjestelmä on edellytys suomalaisten sujuvalle arjelle, yritysten kilpailukyvyille ja työvoiman liikkuvuudelle. Haluamme sujuvoittaa liikkumista riippumatta kulkumuodosta. Tunnistamme Suomen alueelliset erot ja luotamme ihmisten vapautteen valita itselleen tarkoituksenmukaisin tapa liikkua. Haluamme, etteivät liikkumisen kustannukset estä työssäkäyntiä kaupungeissa tai maaseudulla.

Suomen pitkät etäisyydet ja vientivetoinen talous korostavat logistisen kilpailukyvyn merkitystä. Liikenneyhteyksiä on kehitettävä koko Suomen kasvun ja kilpailukyvyn vahvistamiseksi. Järkevästi kohdennetuilla liikenneinvestoinneilla tavoittelemme kasvua, investointeja ja työllisyyttä.

Kokoomus haluaa huolehtia sekä tulevaisuuden väyläverkon kehittämisestä että olemassa olevan väyläverkon korjausvelan kasvun pysäyttämisestä. Hyväkuntoinen tie- ja rataverkko on suomalaisten arjen, yritysten kuljetusten ja alueellisen elinvoiman perusedellytys.

Liikkuminen on lähtökohtaisesti hyödyllistä. Ihmiset liikkuvat, koska ihmisillä on erilaisia tarpeita liikkua: töihin, kouluun tai vapaa-ajalla. Liikkuminen ei siis ole ongelma, vaan liikenteen päästöt ovat ongelma. Haluamme vähentää päästöjä, emme liikennettä. Siksi puhtailla energiamuodoilla toimiva liikenne on jatkossa edullisempaa. Siksi tarvitsemme enemmän ja edullisempaa puhdasta energiaa.

Mitä ehdotamme?

- **Laitetaan liikenneinvestoinnit tärkeysjärjestykseen.** Edistetään ensisijaisesti sellaisia liikenneinvestointeja, jotka tukevat sekä ihmisten että yritysten tavaroiden ja palveluiden liikkumista. Kohdistetaan väyläverkon investoinnit erityisesti liikenteen pääväylille sekä teollisten investointien mahdollistamiseen.
- **Parannetaan joukkoliikenteen kilpailukykyä.** Nostetaan raideliikenteen nopeus, tehokkuus ja houkuttelevuus sellaiselle tasolle, jolla se näyttäytyy parhaana liikkumismuotona suurten kaupunkien välillä. Parannetaan pääradan välityskykyä koko sen pituudella ja toteuttamalla Lentorata, joka parantaa koko raideverkon välityskykyä. Edistetään junien tietoliikenneyhteyksiä. Kehitetään yöjunaliikennettä koko Suomessa.
- **Lisätään raideliikenteen tosiasiallista kilpailua.** Yhtiöitetään VR:n koko kalusto erilliseen kalustoyhtiöön, joka vuokraa kalustoa markkinaehtoisesti kaikille yhtiöille, jotka haluavat liikennöidä Suomen raiteilla. Säilytetään Open Access markkinamalli.
- **Nostetaan maltillisesti maanteiden nopeusrajoituksia siellä, missä teiden kunto sen mahdollistaa.**
- **Kasvatetaan joukkoliikenteen, pyöräilyn ja kävelyn määrää kaupunkien sisäisessä liikenteessä.** Kannustetaan kaupunkiseutuja tiivistämään yhdyskuntarakennetta ja ohjataan täydennysrakentamista joukkoliikenteen pääreittien varteen. Lyhennetään yksityisautolla kuljettavia osuuksia työmatkoista varaamalla riittävästi tilaa liityntäpysäköinnille raideyhteyksien varrella.
- **Mahdollistetaan toimiva arki myös ilman omaa autoa.** Edistetään markkinaehtoisten yhteiskäyttöautojen, itseohjautuvien autojen ja kaupunkipyörien käyttöönottoa. Rakennetaan käveltäviä kaupunkikeskustoja ja asuinalueita, joissa kävely ja pyöräily ovat helpoin kulkumuoto päiväkot-, koulu- ja arkiasiointimatkoilla. Lisätään pyöräilyn ja kävelyn houkuttelevuutta panostamalla laatureitteihin, baanoihin ja pyöräpysäköintiin.
- **Uudistetaan taksialaa kuluttajien ehdoilla.** Huolehditaan, ettei tarpeeton sääntely nosta taksiliikenteen hintatasoa. Lisätään taksien turvallisuutta kustannustehokkain keinoin. Luovutaan taksimittareista sovellustakseista. Säännellään tiukemmin kadulta ja taksitolpilta otettavia kyytejä kuin ennakkoon esimerkiksi sovelluksen kautta tilattuja kyytejä Hollannin mallin tapaan.
- **Mahdollistetaan liikenteen tulevaisuus.** Mahdollistetaan autonominen liikenne ja robottitaksitoiminta Suomessa. Luodaan Suomesta drooniliikenteen edelläkävijä joustavalla ja turvallisella sääntelyllä.

Vahvistetaan Suomen kansainvälistä saavutettavuutta

Suomi on maantieteellisesti eristyksissä muusta Euroopasta. Siksi Suomen on erityisen voimakkaasti vahvistettava kansainvälisiä liikenneyhteyksiä muualle Eurooppaan ja maailmalle. Ne tukevat Suomen vientiä, matkailua, investointeja ja työpaikkoja. Ne ovat myös keskeinen osa huoltovarmuutta ja turvallisuutta maailmassa, jossa toimitusketjut ja geopolitiittinen tilanne voivat muuttua nopeasti.

Suomen on oltava saavutettava maa-, meri- ja ilmateitse. Suomesta on tulevaisuudessa päästävä raiteita pitkin Baltiaan, muihin Pohjoismaihin ja Keski-Eurooppaan. Kilpailukykyinen lentoliikenne varmistaa nopeat yhteydet kansainvälisille markkinoille ja tekee Suomesta houkuttelevan kohteen matkailijoille, osaajille ja yrityksille.

Yhteydet eivät saa muodostua kasvun esteeksi. Suomen matkailupotentiaali on pystyttävä hyödyntämään täysimääräisesti. Kansainvälisesti saavutettava Suomi on turvallisempi, vauraampi ja vahvempi. Suomen on onnistuttava selvittämään, suunnittelemaan ja toteuttamaan rajat ylittäviä liikenneyhteyksiä, jotka mahdollistavat rahoituksen myös Euroopan unionista.

Suomi on sidottava vahvasti osaksi eurooppalaista liikenneverkkoa. Kyse on Suomen logistisesta saavutettavuudesta ja kilpailukyvyistä sekä turvallisuudesta ja huoltovarmuudesta.

Mitä ehdotamme?

- **Vahvistetaan Suomen liikenneyhteyksiä muualle Eurooppaan.** Edistetään rajat ylittäviä raidehankkeita Suomesta etelään ja länteen. Hyödynnetään hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa EU-rahoitus.
- **Maksimoidaan EU-rahoitus Suomen liikenneinvestointeihin.** Nostetaan TEN-T-verkon kehittämishankkeiden suunnitteluastetta, jotta Suomella on valmiita päätöskypsiä hankkeita, joille hakea EU-rahoitusta. Haetaan EU-rahoitusta myös sotilaallisen liikkuvuuden hankkeisiin.
- **Kehitetään Helsinki-Vantaan lentokentän kansainvälistä kilpailukykyä.** Muodostetaan ostopalveluliikenteen lentoasemista erillinen Finavian liiketoimintayksikkö, tytäryhtiö tai osakkuusyritys, jonka rahoitukseen voisivat osallistua myös esimerkiksi kunnat, alueet ja valtio. Näin turvataan Finavian investointikyky ja kohtuulliset lentokenttämaksut markkinaehtoisille lentokentille.
- **Turvataan lentoyhteydet koko Suomeen.** Kehitetään maakuntakenttiä ottaen huomioon matkustajaliikenteen, logistiikan, lentokoulutuksen ja puolustusvoimien tarpeet. Turvataan maakuntalennot.
- **Ylläpidetään Finavian ulkopuolisia lentokenttiä tarvittaessa valtion ja kuntien tuella.** Pienemmät lentokentät hyötyvät kustannustehokkaammasta ja joustavammasta operointimallista, jossa omistajalla on korkeampi prioriteetti markkinoida kyseisen lentokentän palveluita.
- **Edistetään kansainvälisten suorien lentoyhteyksien toteutumista.** Vahvistetaan Visit Finlandin, alueellisten matkailuorganisaatioiden ja Finavian välistä yhteistyötä ja yhteistä markkinointia.
- **Hyödynnetään Pohjois-Suomen matkailun koko potentiaali.** Investoidaan Pohjois-Suomen lentokenttiin matkailun kysynnän kasvuun vastaamiseksi. Varmistetaan, ettei Pohjois-Suomen matkailupotentiaali jää hyödyntämättä puutteellisten liikenneyhteyksien tai lentoasemien puutteellisen kapasiteetin takia.
- **Tehdään Suomeen ja Suomessa matkustamisesta mahdollisimman helppoa.** Vahvistetaan yhtenäisten matkaketjujen digitaalista löydettävyyttä ja ostettavuutta.

Turvataan toimivat viestintäyhteydet ja median toimintaedellytykset

Luotettavat viestintäverkot, moniarvoinen ja elinvoimainen media sekä vahva kyberturvallisuus ovat modernin demokratian, talouskasvun ja kokonaisturvallisuuden perusta. Ne turvaavat sananvapauden, tiedonsaannin, kriisinkestävyyden ja huoltovarmuuden sekä mahdollistavat avoimen ja toimivan yhteiskunnan kaikissa olosuhteissa. Digitaalinen infrastruktuuri on nyky-yhteiskunnassa yhtä kriittistä kuin fyysinen infrastruktuuri, ja sen toimintavarmuus on keskeinen osa kansallista turvallisuutta.

Digitalisaatio, datatalous ja teknologinen kehitys luovat merkittäviä mahdollisuuksia uudelle kasvulle, paremmille julkisille palveluille ja tuottavuuden parantamiselle. Samalla ne lisäävät riippuvuutta toimivista tietoliikennedyhteyksistä, turvallisista järjestelmistä ja luotettavasta tiedonvälityksestä. Kilpailu huomiosta, mainostuloista ja yleisöistä käydään yhä useammin globaalien alustajättien ehdoilla, mikä asettaa erityisiä haasteita kotimaiselle journalistiselle medialle ja kansalliselle sääntelylle.

Suomen on oltava houkutteleva investointiympäristö datatalouden, digitaalisten palveluiden, media-alan ja uuden teknologian kehittämiseksi. Tämä edellyttää koko maan kattavia, nopeita ja toimintavarmoja viestintäverkkoja, ennakoitavaa ja kasvua tukevaa sääntelyä sekä reilua kilpailua mediakentällä ja digitaalisessa mainonnassa. Sääntelyn on tunnistettava kansainvälisten alustajättien vahva markkina-asema ja varmistettava, ettei kotimaisia toimijoita aseteta epäedulliseen asemaan.

Samalla on huolehdittava yhteiskunnan kriittisten tietovarantojen ja viestintäjärjestelmien turvallisuudesta. Kyberturvallisuuden, tekijänoikeuksien ja luotettavan tiedon puolustaminen ovat keskeisiä edellytyksiä sille, että digitalisaatio vahvistaa demokratiaa ja taloutta sen sijaan, että se rapauttaisi niitä. Suomi vaikuttaa aktiivisesti myös EU-tasolla, jotta sääntely tukee sananvapautta, vastuullista mediaa ja toimivia digitaalisia markkinoita.

Mitä ehdotamme?

- **Puolustetaan perinteisen median asemaa.** Varmistetaan kotimaisen kaupallisen journalistisen median elinkelpoisuus. Annetaan liikenne- ja viestintäministeriölle koordinoiva vastuu journalistisen median toimintaedellytysten edistämisestä, jotta uuden sääntelyn vaikutukset mediaan arvioidaan systemaattisesti ja ennakoita.
- **Turvataan Yleisradion ydintoiminta.** Tunnistetaan Ylen julkisen tiedonvälityksen rooli keskeisenä osana kansanvallan, sananvapauden, kulttuurin, monikielisen palveluntuotannon ja poikkeusolojen tiedottamista. Arvioidaan jatkuvasti Ylen toimintaa kilpailussa mediakentässä. Huolehditaan, ettei Yle toiminnallaan syrjäytä kaupallisten medioiden markkinaehtoista sisältöä.
- **Suojataan suomalaista yhteiskuntaa informaatiovaikuttamiselta.** Vahvistetaan perinteisen median roolia luotettavan tiedon välittäjänä. Lisätään EU-lainsäädännöllä sosiaalisen median yhtiöiden vastuuta informaatiovaikuttamisen torjunnassa.
- **Edistetään mediakentällä ja digitaalisessa mainonnassa reilua kilpailua.** Tunnistetaan kansainvälisten alustajättien vahva markkina-asema eikä aseteta sääntelyllä kotimaisia toimijoita epäedulliseen asemaan. Ei aseteta mainonnan sääntelyyn enää uusia rajoituksia, vaan korjataan olemassa olevaa sääntelyä siltä osin kuin se suosii kansainvälisiä alustajättejä.
- **Vahvistetaan suomalaisten medialukutaitoa.** Lisätään kykyä kriittiseen ajatteluun kaikilla koulutusasteilla. Huomioidaan medialukutaidon kehittämisessä myös tekoälyn tuomat muutokset.
- **Turvataan nopeat ja toimintavarmat viestintäverkot koko maassa.** Sujuvoitetaan viestintäverkkojen rakentamisen lupaprosesseja. Kevennetään lupakäytäntöjä, digitalisoidaan prosesseja ja kehitetään palvelua yhden luukun periaatteella.

8. Teknologia, tieto ja tekoäly

Tekoäly, digitalisaatio ja data muokkaavat työtä ja palveluja nopeammin kuin koskaan, ja samalla globaali teknologiakilpailu kiristyy. Suomen ei pidä jäädä sivustakatsojaksi, vaan tavoitella paikkaa teknologisen kehityksen kärjessä.

Tekoäly ja uudet teknologiat ovat Suomelle ennen kaikkea mahdollisuus. Ne mahdollistavat paremmat julkiset palvelut sekä valtavan tuottavuusloikan, joka vapauttaa yritysten resursseja investointeihin. Suomen tulee Viron tavoin tavoitella tuottavuuden kaksinkertaistamista tekoälyn avulla.

Murros onnistuu vain, jos ihmiset pysyvät mukana. Tekoälyn vastuullisesta hyödyntämisestä on tultava uusi kansalaistaito. Vahvat perustaidot, yleissivistys ja korkea koulutustaso ovat jatkossakin paras turva työelämän muutoksissa. Jokaisella on oltava mahdollisuus päivittää osaamistaan työuran eri vaiheissa. Kokoomus haluaa tehdä Suomesta maan, jossa uuden oppiminen on mahdollista läpi elämän.

Suomella on Euroopan vahvimmat lähtökohdat nousta tekoälymurroksen voittajaksi: korkea osaamistaso, luotettava yhteiskunta, ainutlaatuiset tietovarannot, puhdas ja edullinen energia sekä vakaa toimintaympäristö. Näiden vahvuuksien varaan voidaan rakentaa uusia työpaikkoja ja työtehtäviä, parempia palveluja ja nopeaa talouskasvua.

Digitaalisen Suomen on oltava turvallinen ja luotettava. Kun yhä useammat yhteiskunnan toiminnot ovat verkossa, myös häiriöt näkyvät nopeasti ihmisten arjessa, yritysten toiminnassa ja viranomaisten kyvyssä turvata maa. Siksi kyberturvallisuus, kriittisten verkkojen suojaaminen ja keskeisten teknologioiden hallinta ovat osa Suomen kokonaisturvallisuutta.

Ihmislähtöiset ja modernit julkiset palvelut

Teknologinen kehitys ja tekoäly tarjoavat valtavia mahdollisuuksia julkisten palveluiden ja julkisen sektorin rakenteiden uudistamiseen. Kokoomukselle uudistamisen päämäärä on inhimillisemmät ja tehokkaat palvelut. Haluamme, että Suomen julkiset palvelut ovat maailman eturintamassa hyödyntämässä kehittyntä teknologiaa ja tekoälyä. Pyrimme etsimään ratkaisuja, joissa julkisen sektorin toimintaa voidaan tehostaa tekoälyn avulla niin, että kustannukset laskevat ja samanaikaisesti palvelutaso jopa nousee. Tavoitteemme on julkinen sektori, joka toimii älykkäästi, ennakoivasti ja on ihmistä varten koko elämän ajan.

Monesti hallintoa kuvaillaan byrokraattiseksi ja lähes vastakohtaksi ihmislähtöisyydelle. Hyvässä hallinnossa päätöksiä, sääntöjä ja menettelyjä tarvitaan jatkossakin, mutta tekoälyn avulla palveluista voidaan tehdä aidosti ihmislähtöisiä. Tavoitteena on, ettei ihminen joudu selviytymään byrokratiasta yksin, vaan tekoäly auttaa sen hoitamisessa taustalla.

Haluamme mahdollistaa automaattisen päätöksenteon tapauksissa, jotka ovat ihmisen kannalta myönteisiä ja selviä. Erityisen vaativiin tai kielteisiin päätöksiin on syytä toistaiseksi käyttää ihmistyötä. Jokaisella tulee myös aina olla oikeus saada asiansa ihmisen käsiteltäväksi. Automaattisen päätöksenteon hyödyntämisellä voidaan purkaa jonoja, nopeuttaa päätöksentekoa ja vapauttaa ihmisten aikaa rutiinomaisista töistä sinne, missä ihmistyöllä ja osaamisella on eniten merkitystä.

Haluamme, että tieto liikkuu ihmisen ja yritysten tarpeiden mukaisesti kuitenkin tietosuojasta huolehtien. Tietosuoja on hyvä renki, mutta huono isäntä. Se ei saa estää hyödyllisten ja järkevien asioiden tekemistä. Haluamme uudistaa tietosuojalainsäädäntöä siten, että se ei muodosta tarpeettomia pullonkauloja teknologian järkevälle hyödyntämiselle.

Mitä ehdotamme?

- **Mahdollistetaan automaattinen päätöksenteko myönteisissä viranomaispäätöksissä.** Vaaditaan ihminen päätöksentekijänä vain kielteisiin päätöksiin.
- **Siirrytään myös kunnissa ja hyvinvointialueilla digitaalisuuden ensisijaisuuteen.** Varmistetaan, että jatkossa asiakkailta ei vaadita paperisten lomakkeiden toimittamista, vaan asiointi on hoidettavissa sähköisesti.
- **Säädetään Suomeen tekoälyvastuulaki.** Selkeytetään laissa järjestelmän kehittäjän, käyttöönottavan organisaation ja viranomaisen vastuunjako. Selkeällä vastuusääntelyllä ja tutkimuspohjaista tietoa vahvistamalla luodaan edellytykset tekoälyn rohkeammalle hyödyntämiselle julkisissa palveluissa ja päätöksenteossa. Käyttöönottoa tuetaan käytännössä esimerkiksi julkisen sektorin testiympäristöillä.
- **Hyödynnetään tekoälyagentteja ihmislähtöisten julkisten palveluiden luomisen ja julkisen sektorin modernisoimisen välineenä.** AI-agentilla tarkoitetaan tekoälyä, joka saa päämäärän ja hoitaa tehtävän itsenäisesti alusta loppuun.
- **Helpotetaan elämänmuutoksiin liittyvää viranomaisasiointia.** Kun ihmisen elämässä tapahtuu suuri muutos, kuten lapsen syntymä, läheisen kuolema tai muutto, palvelut löytyvät yhdestä paikasta, jotta ihmisen tarvitse itse selvittää, mihin palveluun ottaa yhteyttä ja missä järjestyksessä.
- **Luodaan kansallinen dataomaisuuden hallintamalli.** Määritellään julkisen datan omistajuus, laadunhallinta ja datatuotteiden kehittämisen periaatteet. Selkeä hallintamalli tekee datasta hyödynnettävää raaka-ainetta palveluille, tutkimukselle ja tekoälysovelluksille.
- **Mahdollistetaan henkilökohtainen digikaksonen.** Kootaan ihmisen keskeiset julkiset tiedot ja valtuudet yhteen paikkaan niin sanotuksi digikaksoseksi, joka mahdollistaa sujuvan asioinnin ja palvelujen ennakoivan tarjoamisen läpinäkyvästi ja ihmisen omilla suostumuksilla. Digikaksonen voi toimia ihmisen antamien valtuuksien puitteissa automaattisena agenttina, joka voi seurata määräaikoja, hakea etuuksia, uusia asiakirjoja ja valmistella asiointia ympäri vuorokauden.
- **Käynnistetään tekoälyagenttien käyttöönotto viiden kansallisen muutoshankkeen kautta.** Ensimmäiset muutoshankkeet ovat sosiaaliturva, verotus, oikeusapu, terveydenhuolto ja koulutus.

Datatalous ja digitalisaatio yritysten kasvun ajureina

Markkinatalous ja yrittäjyyden vapaus ovat Kokoomuksen politiikan perusta. Uskomme, että talouskasvu syntyy yrityksissä, jotka kilpailevat avoimilla ja reiluilla markkinoilla. Digitalisaatio, tekoäly ja datatalous avaavat suomalaisille yrityksille historiallisen mahdollisuuden kasvaa, kansainvälistyä ja luoda uusia liiketoimintamalleja ja samalla vahvistaa koko Suomen taloutta.

Teknologinen murros madaltaa nopeamman kasvun esteitä. Yhä useampi yritys voi hyödyntää tekoälyä, tuotteistaa osaamistaan ja tavoittaa globaalit markkinat riippumatta yrityksen koosta. Kokoomus haluaa tehdä politiikkaa, joka antaa jokaiselle suomalaiselle yritykselle pienestä suureen paremmat edellytykset tarttua näihin mahdollisuuksiin.

Datatalous on seuraava suuri kasvun lähde. Teollinen ja julkinen data voidaan valjastaa tehokkuuden, uusien palvelujen ja kestäväen kilpailukyvyyn rakentamiseen. Haluamme rakentaa Suomea, jossa teknologia vauhdittaa yrittäjyyttä, työn tekemistä ja vaurastumista sekä vahvistaa koko maan talouskasvua.

Mitä ehdotamme?

- **Rakennetaan Suomesta reaaliaikatalouden edelläkävijä.** Julkishallinto, yritykset ja rahoitusjärjestelmä siirtyvät tapahtumapohjaiseen malliin, jossa palkka-, laskutus-, hankinta-, vero- ja tukitiedot päivittyvät reaaliajassa. Tämä vähentää byrokratiaa, nopeuttaa päätöksentekoa ja luo pohjan älykkäälle yksilöiden ja yritysten talousohjaukselle.
- **Painotetaan julkisia TKI-panostuksia tekoälyyn ja muihin kriittisiin teknologioihin.** Vauhditetaan niiden käyttöönottoa käynnistämällä strategisia tuotteistamis- ja kaupallistamisohjelmia.
- **Kohdennetaan kasvukannusteita digitalisaatiota ja tekoälyä tuotteistaville vientiyrityksille.** Uudistetaan Team Finland -vienninedistämistoimintaa siten, että se tukee yritysten kiinnittymistä kansainvälisiin dataekosysteemeihin. Vienti on Suomen talouden selkäranka ja digiosaaminen on vientivaltti, jota on hyödynnettävä täysimääräisesti.
- **Tuetaan Pk-yritysten digitalisoitumista ja tekoälyn hyödyntämistä.** PK-sektori on kasvun moottori, mutta tarvitsee konkreettista tukea digiloikassa, esimerkiksi perusliiketoiminnassa räätälöidyillä rahoitusohjelmilla, EU-rahoitteisilla innovaatiohubeilla ja käytännönläheisellä sparrauksella sekä AI Finlandin yritysverkostoa hyödyntäen.
- **Edistetään digitaalisen identiteettilompakon käyttöönottoa.** Laajennetaan sen käyttöalaa oikeushenkilöiden välisiin transaktioihin. Varmistetaan, että viranomaiset laajasti tarjoavat ja hyväksyvät digitaalisia lupia, todistuksia ja rekisteriotteita sekä että organisaatiolompakot hyväksytään myös yritysten ja viranomaisten väliseen asiointiin.
- **Kehitetään sääntelyn hiekkalaatikoita uuden teknologian kokeiluun.** Kokeiluympäristöt nopeuttavat innovaatioiden markkinoille pääsyä mahdollistamalla testauksen hallituissa olosuhteissa.
- **Ajetaan EU:ssa sisämarkkinoiden syventämistä.** Varmistetaan, että kasvuyritykset voivat toimia koko EU:n alueella yksillä säännöillä ilman maakohtaisia erityisvaatimuksia. Pirstoutunut sääntely ja markkina on eurooppalaisten yritysten merkittävin kilpailuhaitta globaaleja toimijoita vastaan.

Kriittiset teknologiat ja infra kasvun moottoriksi

Suomella on erinomaiset edellytykset nousta kriittisten digitaalisten teknologioiden ja infrastruktuurin suurvallaksi. Suomen kilpailuedut, kuten energian saatavuus, kylmä ilmasto, laadukas TKI-toiminta ja osaava työvoima tekevät maastamme houkuttelevan sijainnin datakeskusinvestoinneille, ja tekoäly lisää näiden etujen merkitystä entisestään.

Turvallisuusympäristön muutos korostaa digitaalisen infrastruktuurin strategista merkitystä. Kriittinen data ja pilvipalvelut ovat huoltovarmuuden ydintä, eikä Suomi voi olla niissä täysin riippuvainen ulkomaisista toimijoista. Kvanttilaskennan kehitys uhkaa nykyisiä salausten menetelmiä niin, että tänään talteen kerätty salattu tieto voidaan tulevaisuudessa purkaa. Siksi kvanttiturvalliisiin salausratkaisuihin on siirryttävä ajoissa. Samalla Euroopan omavaraisuuteen tehtävät panostukset luovat edellytyksiä merkittäväälle kasvulle.

Suomi rakentaa johtoasemaa useilla kriittisillä teknologia-alueilla: esimerkiksi Oulun 6G-verkko-osaaminen, Kajaanin Lumi-supertietokone, Tampereen sirukyvykkyudet ja Otaniemen kvanttietokone ja avaruusratkaisut osoittavat, että strategiset panostukset tuottavat osaamista ja taloudellista arvoa.

Datakeskusinvestoinnit, puhtaasti energian tuotanto ja älykkäät sähköverkot voivat muodostaa itseään vahvistavan kierteen. Kasvava laskentakapasiteetti luo kysyntäpohjan energiainvestoinneille, ja älykkäät verkot mahdollistavat huipputehon hallinnan. Kokoomuksen tavoitteena on Suomi, joka on vuonna 2035 Euroopan houkuttelevin ympäristö digitaalisille investoinneille ja jossa digitaalinen suvereniteetti on turvattu kaikissa olosuhteissa. Suomalaisille tämä tarkoittaa toimivia yhteyksiä, jotka mahdollistavat etätöiden ja sujuvan asioinnin kaikkialla maassa, sekä uusia työpaikkoja ja turvallisempaa arkea.

Mitä ehdotamme?

- **Vankistetaan Suomen vahvuuksia kriittisissä teknologioissa.** Suomi rakentaa johtoasemaansa useilla kriittisen teknologian alueilla, kuten 6G-verkoissa, suurteholaskennassa, puolijohderatkaisuissa, kyberturvallisuudessa sekä kvantti- ja avaruusteknologioissa.
- **Houkutellaan miljardiluokan datakeskusinvestointeja.** Hyödynnetään Suomen puhdasta energiaa, vakaata toimintaympäristöä ja kylmää ilmastoa. Rakennetaan Suomeen vahva kansallinen data-ekosysteemi käynnistämällä innovaatio-ohjelma kestävien datakeskusratkaisujen kehittämiseksi ja viennin kasvattamiseksi. Investoinnit ja innovaatiot luovat työpaikkoja, vahvistavat digitaalista ekosysteemiä ja tuovat Suomeen osaamista. Edellytetään datakeskuksilta pitkiä sähkön hankintasopimuksia ja selvitetään datakeskusten mahdollisuuksia osallistua uuden perusvoiman tuottamiseen.
- **Varmistetaan Suomen osallisuus EU:n AI Factories ja AI Gigafactories -hankkeissa.** Hyödynnetään LUMI-ekosysteemiä täysimääräisesti. Yhteiseurooppalainen laskentakapasiteetti tukee suomalaista TKI-toimintaa ja avaa ovia kansainväliseen yhteistyöhön.
- **Mahdollistetaan kotimaisten tietoturva- ja salausratkaisujen pääsy vientimarkkinoille.** Hankitaan EU:n tietoturvahyväksyntöjä myöntävän sekä Naton salausratkaisuja tuottavan maan asemat. Vahvistetaan lisäksi Traficomien salaustuotteiden hyväksyntätoiminnon ja ulkoministeriön vientivalvonnan resursseja.
- **Turvataan vahva salaus digitaalisessa viestinnässä.** Luottamuksellinen viestintä on perusoikeus ja liiketoiminnan edellytys. Viranomaisten pääsy digitaaliseen tietoon laillisesti toteutetaan tavoilla, jotka eivät vaaranna Suomen asemaa korkean digitaalisen luottamuksen maana.

9. Hallinto, kunnat ja hyvinvointialueet

Kokoomuksen tavoitteena on mahdollisimman tehokas julkinen hallinto valtion keskus- ja aluehallinnosta kaupunkeihin ja kuntiin. Julkisen hallinnon tehtävä on palvella ihmisiä ja yrityksiä tehokkaasti, oikeudenmukaisesti ja luotettavasti. Kun arjen asiat hoituvat sujuvasti, ihmisille jää enemmän aikaa elämiseen ja yrityksille kasvun rakentamiseen.

Kokoomuksen mielestä kunnat ja kaupungit ovat paras tapa järjestää lähidemokratia ja paikallishallinto. Ihmiset tuntevat kuntansa, ja kunnan asioihin on helppo vaikuttaa. Osallistumisen vahvistaminen ja paikallinen vaikuttaminen ovat demokratian ydin. Kunnat ovat monialaisia toimijoita, jotka pystyvät vastaamaan laajasti ihmisten palveluista sekä vahvistamaan alueensa elinvoimaa.

Kokoomus kannattaa valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien välisessä työnjaossa läheisyysperiaatetta. Palveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta pitäisi päättää mahdollisimman lähellä ihmistä. Siksi kokoomus kannattaa sitä, että tarkoituksenmukaisia tehtäviä siirrettäisiin tulevaisuudessa valtiolta ja hyvinvointialueilta nykyistä vahvemmille kunnille.

Esimerkiksi hyvinvointialueiden työllistymistä edistävät sosiaalipalvelut sekä oppilas- ja opiskelijahuolto voisivat siirtyä hyvinvointialueilta takaisin kuntien järjestämisvastuulle. Kunnat voisivat tulevaisuudessa ottaa hoitaakseen myös esimerkiksi valtion elinvoimakeskusten tehtäviä, jotka liittyvät yritystoiminnan ja työllisyyden edistämiseen, maaseudun kehittämiseen ja maahanmuuttajien kotoutumiseen.

Vahvistetaan kaupunkien ja kuntien roolia

Haluamme Suomeen nykyistä vahvemmat kunnat, jotta tarvetta kuntayhtymille ja muille ylimääräisille hallintorakenteille olisi vähemmän. Jotta päätöksenteko olisi aidosti demokraattista, pitäisi hallinnossa pyrkiä mahdollisimman yksinkertaisiin ja helposti ymmärrettäviin rakenteisiin. Mielestämme kuntien välinen yhteistyö on tehokkainta hoitaa vastuukuntamallilla, jossa esimerkiksi kaupunkiseudun keskuskaupunki ottaa tietyistä palveluista järjestämävastuun, mutta päätökset tehdään yhdessä kuntien kesken sopien.

Suomen kuntakenttä on nykyisellään liian hajanainen. Osa kunnista ei kykene hoitamaan järjestämävastuullaan olevia palveluja. Osassa palvelutarve vähenee väestömuutoksen ja kaupungistumisen vuoksi. Jotta kuntien roolia voidaan vahvistaa, kuntarakenteen on kehityttävä joko kuntien yhdistymisen ja määrän vähenemisen kautta tai eriyttämällä tehtäviä kuntien välillä. Kokoomuksen mielestä molempia on edistettävä rinnakkain. Erilaistuminen on sallittava. Kaikki kunnat eivät voi, eikä niiden pidä tehdä samoja asioita.

Tehtävien eriyttäminen tarkoittaisi sitä, että kuntalaki ja muu kuntia koskeva lainsäädäntö tunnistaisivat kaksi erilaista kuntatyyppiä: ydinkunnat ja lähikunnat. Kunnat saisivat itse valita kuntatyyppien väliltä. Ydinkunnilla olisi enemmän lakisääteisiä tehtäviä ja laajempi järjestämävastuu palveluista kuin lähikunnilla. Ydinkuntina voisivat toimia esimerkiksi Suomen suurimmat kaupungit, maakuntakeskukset ja vahvimmat seutukaupungit. Muut kunnat voisivat jatkaa lähikuntina kevyemmillä tehtävillä ja järjestämävastuilla.

Nykykuntien tärkeimmät tehtävät liittyvät varhaiskasvatukseen ja koulutukseen. Suomen alhainen syntyvyys on johtanut tilanteeseen, jossa yli 100 kunnassa syntyy alle koululuokallinen lapsia. Noin kolmanneksessa kuntia koulun aloittaa alle 20 lasta vuonna 2029. Maan sisäinen muuttoliike tai maahanmuutto ei ratkaise tilannetta. Vahvemmat kunnat turvaisivat yhdenvertaisemman varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen – sivistyksellisten oikeuksien – toteutumisen.

Kokoomus haluaa kannustaa kuntia vapaaehtoisin ja järkeviin kuntaliitoksiin. Vahvemmat kunnat pystyvät tarjoamaan parempia palveluita, turvaamaan koulutuksen ja rakentamaan elinvoimaista arkea ihmisille. Vahvempia kuntia tarvitaan myös siksi, että osassa kunnista veroaste on karannut liian korkeaksi.

Mitä ehdotamme?

- **Uudistetaan kuntia koskeva lainsäädäntö tunnistamaan kaksi kuntatyyppiä.** Kunnat voisivat itse valita, toimivatko ne ydinkuntina vai lähikuntina. Ydinkunnilla olisi laajempi järjestämävastuu erilaisista palveluista. Lähikunnilla vastuut olisivat rajatummalla ja paremmin niiden kantokykyyn sopivat.
- **Tavoitellaan Suomeen mahdollisimman vahvoja kuntia.** Kun Suomeen on rakennettu riittävän vahvat peruskunnat, voidaan erillisestä jaosta ydinkuntiin ja lähikuntiin luopua.
- **Kannustetaan kuntia vapaaehtoisin ja järkeviin kuntaliitoksiin.** Mitä vahvempia kunnat ovat, sitä vähemmän on tarvetta ylimääräisille hallintorakenteille palveluiden järjestämiseksi.
- **Luodaan kannustinjärjestelmä vapaaehtoisille kuntaliitoksille.** Järjestelmässä yhdistymisavustuksen suuruus kasvaa portaittain muodostuvan kunnan väestöpohjan mukaan.
- **Kiristetään kriisikuntamenettelyn kriteereitä.** Talouden tunnuslukujen raja-arvojen täyttymisen osalta riittäisi jatkossa, että kolme neljästä nykyisestä kriteeristä täyttyy. Käynnistetään arviointimenettely ja kuntajakoselvitys aina kriteerien täytyessä.
- **Kasvatetaan kuntien omien verotulojen roolia.** Kun kunta saa mahdollisimman suuren osan kunnan alueella syntyvistä verotuloista, kunnalla on vahvat kannustimet luoda edellytyksiä yritystoiminnalle ja ihmisten työllistymiselle.
- **Vahvistetaan kuntien taloudellista kestävyyttä ja mahdollisuuksia kehittyä.** Kasvatetaan kuntien jako-osuutta yhteisöverotuotosta.
- **Huolehditaan kuntien riittävästä rahoituksesta.** Kun kuntien rahoitusjärjestelmää uudistetaan, valtionosuuksiin tehtävät muutokset on tasapainotettava veroratkaisuilla, jotka vahvistavat kuntien omia tuloja.

Uudistetaan hyvinvointialueiden rakenne ja rahoitus

Suomen sosiaali- ja terveyspalvelut ovat murroskohdassa. Väestö ikääntyy, hoivan tarve kasvaa ja samaan aikaan työikäisten määrä vähenee. Siksi tarvitsemme rohkeita uudistuksia nyt. Nykyinen hyvinvointialuerakenne on poliittisten päättäjien tekemä kompromissi, ei paras ratkaisu ihmisten palveluiden kannalta. Alueita on liikaa, hallinto on raskasta ja rahaa kuluu byrokraatiaan hoidon sijaan. Kun resurssit ovat rajalliset, jokainen euro on käytettävä ihmisten hoitoon ja hoivaan.

Vahva hyvinvointialue tarkoittaa ihmiselle varmuutta siitä, että palvelut toimivat myös tulevaisuudessa. Taloudellisesti kestävä alue pystyy hoitamaan lakisääteiset tehtävänsä, kehittämään palveluja ja panostamaan hoidon laatuun. Suurempia yksiköitä hyödynnetään siellä, missä niistä on aidosti hyötyä, esimerkiksi vaativassa erikoissairaanhoidossa.

Ihmisen arjen palveluiden on oltava ihmistä lähellä. Perusterveydenhuollossa, mielenterveyspalveluissa ja ikäihmisten hoidossa tärkeintä on nopea apu, tuttu hoitosuhde ja inhimillinen kohtaaminen. Kokoomus ei puolusta järjestelmää, vaan ihmistä. Rakennamme tulevaisuuden sotea, jossa hoitoon pääsee ajoissa, palvelut toimivat sujuvasti ja jokainen saa tarvitsemansa avun elämän eri vaiheissa.

Hyvinvointialueiden rahoituksen on oltava alueille ennakoitavaa, hillittävä kustannusten hallitsematonta kasvua ja kannustettava järjestämään palvelut vaikuttavasti ja tehokkaasti. Samalla sen on turvattava lakisääteisten palvelujen toteutuminen kaikkialla Suomessa. Yhteistä rahaa ei ole rajattomasti, ja jokainen euro on käytettävä viisaasti.

Nykyinen rahoitusmalli nojaa liikaa epävarmaan ja alueittain vaihtelevaan diagnoositietoon. Tämä heikentää rahoituksen ennakoitavuutta ja rapauttaa luottamusta koko järjestelmään. Rahoituksen on perustuttava tietoon, johon voidaan luottaa. Rahoituksen painopiste on siirrettävä nykyistä vahvemmin väestörakenteeseen perustuviin tekijöihin, kuten asukasmäärään, väestön ikärakenteeseen, sosioekonomisiin tekijöihin ja alueen ominaispiirteisiin, jotka kuvaavat palvelutarvetta luotettavasti. Samalla rahoitusta on ohjattava niin, että kasvavilla alueilla on mahdollisuus varautua tulevaan palvelutarpeeseen.

Lisäksi hyvinvointia ja terveyttä edistävää työtä on vahvistettava rahoituksessa. Ennaltaehkäisy, varhainen tuki ja toimivat peruspalvelut säästävät inhimillistä kärsimystä ja yhteisiä varoja, ja pitävät ihmiset pidempään terveinä ja toimintakykyisinä. Tavoitteena on rahoitusmalli, joka on ymmärrettävä, oikeudenmukainen ja kestävä. Malli, joka turvaa palvelut ihmisille nyt ja varmistaa, että ne ovat olemassa myös huomenna.

Mitä ehdotamme?

- **Rakennetaan Suomeen nykyistä vahvemmat hyvinvointialueet.** Uudistetaan hyvinvointialueita, jotta niillä on paremmat edellytykset järjestää suomalaisille sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluita.
- **Uudistetaan hyvinvointialueiden rahoitus.** Uudistetaan hyvinvointialueiden rahoitusmalli ennakoitavammaksi ja vaikuttavammaksi. Siirretään rahoituksen painopistettä väestörakenteeseen perustuviin tekijöihin, kuten asukasmäärään, sosioekonomisiin tekijöihin ja väestön ikärakenteeseen. Vahvistetaan ennaltaehkäisevän sekä hyvinvointia ja terveyttä edistävän työn painoarvoa hyvinvointialueiden rahoituksessa.

Päivitetään valtionhallinto 2030-luvulle

Kokoomus edistää valtionhallinnon digitalisaatiota ja tuottavuustoimia määrätietoisesti. Tekoälyä ja automaattista päätöksentekoa hyödynnetään laajasti niissä tehtävissä, joissa se on tarkoituksenmukaista, turvallista ja ihmisten oikeusturvan turvaavaa.

Tavoitteemme on nopeammat palvelut, vähemmän byrokratiaa, parempi asiakaskokemus ja fiksumpi resurssien käyttö. Teknologialla vapautamme virkailijoiden aikaa siihen, missä ihmistä todella tarvitaan: neuvontaan, päätöksentekoon ja inhimilliseen kohtaamiseen.

Samalla tarkastelemme ministeriörakennetta ja joustavoitamme ministeriörajat ylittävää johtamista. Moni yhteiskunnan iso haaste, kuten työllisyys, turvallisuus, hyvinvointi ja ilmasto, eivät mahdu yhden ministeriön lokeroon. Tarvitsemme sujuvampaa yhteistyötä ja selkeämpää johtamista.

Orpon hallitus uudisti valtion aluehallinnon elinvoimakeskuksiin sekä lupa- ja valvontaviraston alueellisiin toimipisteisiin. Uudistuksen tavoitteena on ollut selkeyttää rakenteita, vähentää byrokratiaa, nopeuttaa päätöksentekoa ja tuoda palvelut lähemmäs ihmisiä ja yrityksiä. Pidämme järkevänä seurata uudistuksen vaikutuksia ennen tarkempia jatkotoimia.

Hallinnon tehtävä on tukea kasvua, ei hidastaa sitä. Kun palvelut ovat sujuvia, lupa-asiat etenevät ajoissa ja viranomaisyhteistyö toimii, koko Suomi menestyy. Yritysten investoinnit, uudet työpaikat ja alueiden kehittäminen tarvitsevat sujuvaa viranomaisyhteistyötä ja ennakoitavaa lupaprosessia.

Mitä ehdotamme?

- **Edistetään valtionhallinnon digitalisaatiota.** Hyödynnetään tekoälyä ja automaattista päätöksentekoa tarkoituksenmukaisissa ja turvallisissa tehtävissä.
- **Vahvistetaan julkisen hallinnon tuottavuutta.** Vähennetään byrokratiaa ja hallinnollista työtä. Kohdennetaan henkilöstöresursseja neuvontaan, päätöksentekoon ja ihmisten kohtaamiseen.
- **Varmistetaan sujuvat ja ennakoitavat lupaprosessit.** Hyödynnetään valtakunnallisia toimintamalleja ja lisätään asiakaslähtöistä palveluasennetta.
- **Nopeutetaan lupa- ja viranomaispäätöksiä.** Hyödynnetään automaattista päätöksentekoa ja tekoälyavusteisia ohjelmistoja.
- **Uudistetaan valtioneuvoston johtamista.** Tarkastellaan ministeriörakennetta tarkoituksenmukaisimman valtion johtamisjärjestelmän luomiseksi. Joustavoitetaan ministeriörajat ylittävää johtamista.

10. Maahanmuutto ja kotoutuminen

Kokoomus suhtautuu maahanmuuttoon maltillisesti ja käytännönläheisesti. Nykyinen väestökehityksemme heikentää talouskasvun edellytyksiä ja kykyä rahoittaa nykyisenlaisen hyvinvointiyhteiskunnan palvelut. Tarvitsemme lisää erityisesti työikäisiä ihmisiä, jotta taloutemme kasvaa ja työntekijöitä riittää niin yrityksiin kuin julkisiin palveluihin.

Maahanmuutto ei ole mutkatonta, vaan siihen liittyy monenlaisia vaikutuksia yhteiskuntaamme. Osa niistä on myönteisiä ja osa kielteisiä. Meidän on otettava kaikki irti maahanmuuton myönteisistä vaikutuksista. Kansainvälisyys on Suomelle vahvuus. Huoltosuhteen haasteita voidaan korjata, kun Suomeen muuttaa työikäisiä, työkykyisiä ja työhaluisia maahanmuuttajia. Samaan aikaan meidän on rehellisesti tunnustettava maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvät ongelmat. Kielteiset vaikutukset, kuten integroitumisen ongelmat, negatiiviset julkisen talouden vaikutukset, rikollisuus tai länsimaisten arvojen haastaminen, pitää pystyä torjumaan.

Suomesta ja suomalaisuudesta on pystyttävä puhumaan ylpeästi. Olemme maailman paras maa, ainakin omasta mielestämme. Meille jakamattomia arvoja ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, sivistys, vapaus ja demokratia. Näiden arvojen omaksumista saamme odottaa Suomeen muuttavilta. Suomessa ei ole tilaa rinnakkaisyhteiskunnille, joissa kyseenalaistetaan sukupuolten tasa-arvo ja ihmisten yhdenvertaisuus. Olemme myös ylpeitä suomen ja ruotsin kielestä. Ne ovat omia kieliämme, joiden opetteluva voimme vaatia Suomessa asuvilta.

Suomessa on noudatettava lakeja. Hyvinvointiyhteiskunta koostuu velvollisuuksien ja oikeuksien tasapainosta. Täällä jokaisen kykenevän tehtävä on elättää itsensä ja perheensä työnteolla. Tasa-arvosta tai naisten oikeuksista emme tingi. Myöskään rasismia emme hyväksy. Suomen on oltava hyvä maa jokaiselle, joka haluaa rakentaa sitä.

Tarvitsemme työperäistä maahanmuuttoa, yhteiskuntamme uusia rakentajia, koska väestömme ikääntyy. Opiskelijat ovat tulevaisuuden työntekijöitä. Siksi suhtaudumme myös opiskeluperäiseen maahanmuuttoon myönteisesti. Kannamme myös kansainvälistä vastuuta kykymme mukaan. Tarjoamme kansainvälistä suojelua hädässä oleville ihmisille. Kiintiöpakolaisjärjestelmän kautta apu kohdentuu eniten tarvitseville. Autamme myös humanitaarisen avun ja kehitysavun kautta sodan jaloissa eläviä.

Maahanmuutto on mitoitettava niin, että jokaisella maahanmuuttajalla on aito mahdollisuus integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan. Meidän on huolehdittava myös julkisen talouden kestävydestä. Muu olisi karhunpalvelus niin Suomelle kuin maahanmuuttajalle itselleen. Tällä hetkellä kotoutuminen Suomeen ei toimi niin kuin sen pitäisi. Maahanmuuttajien työttömyysaste on merkittävästi kantaväestöä korkeampi ja monissa rikoslajeissa maahanmuuttajat ovat yliedustettuina. Kotoutuminen on kaksisuuntainen prosessi, joka vaatii vaivannäköä yksilöltä, mutta edellyttää tukea ja vastaanottokykyä myös suomalaiselta yhteiskunnalta ja työmarkkinoilta. Jos ei halua kotoutua, Suomeen ei myöskään tarvitse jäädä.

Suhtaudumme myönteisesti erilaisista taustoista tuleviin ihmisiin. Meille moninaisuus on vahvuus. Rakennamme yhteiskuntaa, jossa ihmisiä eivät määritä alkuperä ja lähtökohdat, vaan omat teot ja määränpää. Jokainen Suomen rakentaja on Suomeen tervetullut, mutta suomalaiseen yhteiskuntaan kuuluu oikeuksien lisäksi myös velvollisuuksia. Niistä tärkeimmät ovat työ, kieli ja kotoutuminen.

Toivotetaan tervetulleeksi töihin ja opiskelemaan

Suomen työikäinen väestö vähenee samaan aikaan, kun ikääntyneiden määrä kasvaa. Yhtälö haastaa hyvinvointimme perustaa. Pienenevän työikäisen joukon on kyettävä omalla työllään kannattelemaan hyvinvointiyhteiskuntaa. Jotta hyvinvointiyhteiskunnan palveluista voidaan huolehtia kestävästi ja suomalaisten verotus pitää kohtuullisena, tarvitsemme lisää työntekijöitä Suomeen.

Suomen on oltava houkutteleva ja kilpailukykyinen maa työn tai opiskelupaikan perässä muuttaville. Työ- ja opiskeluperäinen maahanmuutto on tulevaisuuden Suomessa yksi keskeinen edellytys työikäisen väestön määrän pitämiseksi riittävällä tasolla. Ilman työperäistä maahanmuuttoa Suomen huoltosuhde heikkenee ja hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohja murenee.

Työperäisen maahanmuuton esteitä on poistettava määrätietoisesti. Samaan aikaan on päättäväisesti torjuttava myös maahanmuuton lieveilmiöitä, etenkin työperäisten maahanmuuttajien hyväksikäyttöä työelämässä. Suomessa töitä tehdään suomalaisilla työehdoilla.

Mitä ehdotamme?

- **Asetetaan työperäiselle maahanmuutolle strategia ja selkeät tavoitteet.** Varmistetaan, että maahanmuutolla täytetään työvoimatarpeet ja kasvatetaan Suomen inhimillistä pääomaa.
- **Nopeutetaan työperusteisten oleskelulupien käsittelyä.** Käsitellään erityisasiantuntijoita koskevat oleskeluluvat alle viikossa ja muita koskevat luvat alle kuukaudessa.
- **Luovutaan työvoiman saatavuusharkinnasta.** Käytetään saatavuusharkinnan sijaan resursseja nykyistä enemmän hakijoiden taustan tarkistuksiin sekä työehtojen toteutumisen valvontaan.
- **Luodaan erityisohjelma huippuosaajien rekrytoimiseksi Suomeen.** Suomi tarvitsee menestyksen tekijöiksi parhaat huippuosaajat maailmalta.
- **Helpotetaan syntyperäisten Suomen kansalaisten jälkeläisten paluumuuttamista Suomeen.** Tehdään paluumuuttamisesta nykyistä nopeampaa, ennakoitavampaa ja byrokraltaan kevyempää.
- **Edistetään työnantajien mahdollisuuksia rekrytoida kansainvälisiä osaajia.** Edistetään työvoiman liikkuvuutta EU:n sisällä ja jatketaan kansainvälistä rekrytointia valituista kohdemaista (Intia, Brasilia, Vietnam ja Filippiinit). Pidetään painopisteenä korkeakoulutetut henkilöt sekä ammattitaitoiset työntekijät todennetuilla työvoimapula-aloilla.
- **Kehitetään ulkomaalaisia palkkaavien työnantajien sertifiointijärjestelmää.** Nopeutetaan moitteettomasti veloitteensa hoitaneiden yritysten työntekijöiden työlupien myöntämistä. Ennaltaehkäistään ongelmia jälkivalvontaa tehostamalla sekä rangaistuksia kiristämällä.
- **Helpotetaan maahanmuuttajien asettautumista Suomeen.** Sujuvoitetaan pankkitilien avaamista, huolehditaan englanninkielisten koulutuspaikkojen riittävydestä ja hoidetaan viranomaisprosessit asiakaslähtöisesti. Helpotetaan ulkomaisten tutkintojen tunnustamista. Lisätään kaksikielisiä tutkinto-ohjelmia työvoimapula-aloille.
- **Tarkastellaan yrittäjän oleskeluluvan kriteereitä.** Tehdään yritystoiminnan harjoittamisesta päätoimisesti tai palkkatyön ohessa Suomeen tuleville aiempaa helpompaa.
- **Parannetaan työttömäksi jäävän ulkomaalaisen edellytyksiä löytää uutta työtä.** Luovutaan niin sanotusta kolmen kuukauden säännöstä. Annetaan kuuden kuukauden suoja-aika työnhakuun ja mahdollistetaan siirtyminen alueellisesti määritellylle työvoimapula-alalle.
- **Laitetaan työmarkkinarikollisuudelle stoppi.** Puututaan nopeammin ja tehokkaammin työperäiseen hyväksikäyttöön. Vahvistetaan viranomaisten resursseja ja valvontaa. Kiristetään sanktioita ja rangaistuksia työehtoja polkeville toimijoille. Varmistetaan Rikosuhrapäivystyksen rahoitus ja ihmiskaupan uhrien riittävät tukipalvelut.
- **Kannustetaan korkeakouluista valmistuneita jäämään Suomeen.** Rakennetaan lukukausimaksujen ja opintolainan hyvitysmalli niille ulkomaalaisille opiskelijoille, jotka jäävät valmistumisensa jälkeen Suomeen töihin. Varmistetaan, että kielitaidon kehittäminen on kiinteä osa opintoja.

Kohdennetaan turvapaikat kaikista hädänalaisimmille

Kokoomuksen turvapaikkapolitiikka rakentuu ajatukselle avun kohdentamisesta aidosti hädänalaisimmille. Haluamme siirtyä kaikkein hädänalaisimpien valikointiin mahdollisimman lähellä lähtömaita ja mahdollisimman suurelta osin kiintiöpakolaisjärjestelmän kautta. Haluamme myös varmistaa, että turvapaikkapäätökset tehdään mahdollisimman nopeasti, sujuvasti ja laadukkaasti.

Nykymuotoinen turvapaikkajärjestelmä on rakennettu aikaan, jolloin kansainvälinen muuttoliike oli nykyistä vähäisempää. Mahdollisuutta hakea turvapaikkaa tarvitaan esimerkiksi mielipiteensä, uskontonsa tai henkilökohtaisen vainon vuoksi pakeneville, mutta laajamittaisena maahanmuuton väylänä se ei toimi. Kansainvälisen suojelun jatkumisen on edellytettävä sitä, että suojelun tarve on edelleen olemassa.

Kiintiöpakolaisjärjestelmällä apu saadaan kohdistettua aidosti suurimmassa avun tarpeessa oleville, eikä niille, jotka pystyvät matkustamaan Suomen tai EU:n ulkorajalle. Turvapaikan hakemisen edellytyksenä ei voi olla hengissä selviäminen vaarallisesta Välimeren ylityksestä ja Euroopan halki matkustamisesta. Suomen on hyvä noudattaa humanitaarisessa maahanmuutossa yleispohjoismaista linjaa. Meidän ei ole syytä olla muita Pohjoismaita houkuttelevampi kohdema.

Suomen humanitaarisen maahanmuuton painopiste on viime vuosina ollut Ukrainan sotaa paenneissa ukrainalaisissa. Tälle on suomalaisessa yhteiskunnassa laaja hyväksyntä. Lisäksi kannamme kansainvälistä vastuuta humanitaarisella avulla, kehitysyhteistyöllä ja kiintiöpakolaisjärjestelmän kautta.

Mitä ehdotamme?

- **Jatketaan Ukrainasta Suomeen paenneiden auttamista.** Edistetään tilapäistä suojelua saavien ukrainalaisten työllistymistä ja pääsyä osaksi suomalaista yhteiskuntaa.
- **Jatketaan turvapaikkapolitiikassa yleispohjoismaalaista linjaa.** Tuetaan EU:n turvapaikkasääntöjen tiukentamista ja tuodaan niiden mahdollistamat tiukennukset kansalliseen lainsäädäntöön. Säilytetään kansainvälinen suojelu väliaikaisena.
- **Varmistetaan kansainvälisen suojelun ohjautuminen sitä eniten tarvitseville.** Kohdennetaan kansainvälinen suojelu haavoittuvimmassa ja hädänalaisimmassa asemassa oleville. Priorisoidaan kansainvälisessä suojelussa naiset, lapset ja perheet.
- **Autetaan hädänalaisimpia humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön keinoin.** Autetaan hädänalaisia ensisijaisesti edistämällä ihmisoikeuksien toteutumista ja yhteiskunnallista kehitystä lähtömaissa.
- **Minimoidaan rajanylitykseen perustuva turvapaikanhaku.** Siirrytään kaikkein hädänalaisimpien valikointiin mahdollisimman läheltä lähtömaita ensisijaisesti kiintiöpakolaisjärjestelmän kautta.
- **Ehkäistään perusteettomien turvapaikkahakemusten uusintahakemuskierte.** Turvataan palautukset muutoksenhausta huolimatta.
- **Nopeutetaan turvapaikkaprosessia perusteettomien hakemusten käsittelyssä.** Keskitetään maahanmuuttoasiat yhteen hallinto-oikeuteen oikeusvarmuuden parantamiseksi.
- **Kiristetään uusintahakemuksen tekemisen edellytyksiä.** Hakemuksen uusiminen on oltava mahdollista vain hyvin poikkeuksellisissa tapauksissa erityisin perustein.
- **Tehostetaan maasta poistamista.** Palautetaan kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet mahdollisimman nopeasti lähtömaihin. Säilytetään mahdollisuus ottaa turvapaikanhakija säilöön maasta poistamisen varmistamiseksi. Asetetaan Suomen ja kohdemaan väliset palautussopimukset kehitysyhteistyön ehdoksi.

Hallitaan muuttoliikettä Eurooppaan

Maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvät ongelmat ovat yksi merkittävimmistä syistä poliittisen kentän sirpaloitumiseen, ääri liikkeiden vahvistumiseen ja sisäiseen epävakauteen Euroopassa. Siksi EU:n on löydettävä keinot uudistaa maahanmuuttopolitiikkaa ja ennen kaikkea turvapaikkajärjestelmää.

Tarvitsemme osaavia, ahkeria ja yritteliäitä ihmisiä Eurooppaan myös jatkossa, mutta maahanmuuton on tapahduttava hallitusti ja laillisia reittejä pitkin. Meidän on löydettävä Euroopan tasolla keinot ohjata kansainvälistä suojelua kiintiöpakolaisjärjestelmän ja ulkorajakeskusten kautta toteutettavaksi.

EU:n ja jäsenmaiden on hyödynnettävä keinovalikoimassa myös ulko-, kauppaa- ja kehityspolitiikkaa. Kaupankäynnin, kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun ehdoksi on asetettava palautussopimusten laatiminen. EU:n on tarjottava jäsenmailleen tukea tilanteissa, joissa lähtömaat eivät suostu ottamaan vastaan omia kansalaisiaan.

EU:lla on oltava yhteinen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka, jotta ihmisten vapaa liikkuvuus EU:n sisällä voidaan varmistaa. Eurooppa tarvitsee vahvaa ulkorajaa, tehokasta rajamenettelyä ja sujuvia palautuksia. Euroopan on myös yhdessä onnistuttava maahanmuuttajien integroimisessa eurooppalaiseen kulttuuriin, elämäntapaan, arvoihin ja periaatteisiin.

Mitä ehdotamme?

- **Siirrytään EU-tasolla kaikkein hädänalaisimpien auttamiseen.** Kuljetaan kohti järjestelmää, jossa kansainvälisen suojelun tarjoaminen siirtyy hädänalaisimpien noutamiseen kriisialueilta, pakolaisleireiltä ja turvallisista kolmansista maista.
- **Keskitetään turvapaikkahakemusten käsittely EU:n ulkorajakeskuksiin.** Turvapaikanhaku tapahtuisi koordinoitusti ihmisoikeuksia kunnioittavissa keskuksissa.
- **Vahvistetaan EU:n ulkorajaa.** Vahvistetaan EU:n rajavalvontavirasto Frontexia niin henkilöstömäärän, kaluston kuin toimivaltuuksien osalta yhteisen ulkorajan turvaamiseksi.
- **Siirretään turvapaikanhaku EU:n rajojen ulkopuolelle.** Mahdollisuus rajat ylittävään turvapaikanhakuun kannustaa käyttämään kalliita ja laittomia reittejä. Torjutaan ilmiötä siirtämällä turvapaikkaa tällä tavalla hakevat turvallisiin kolmansiin maihin odottamaan hakuprosessin lopputulosta. Tarjotaan suojaa turvapaikkaan oikeutetuille turvallisissa kolmansissa maissa.
- **Lisätään painetta palautussopimusten syntymiseen.** Käytetään neuvotteluissa vipuvartena ulko-, kauppaa- ja kehityspolitiikan keinoja.

Rakennetaan selkeä ja kannustava oleskelulupajärjestelmä

Maahanmuuttajien oleskelulupiin, kansalaisuuteen ja perheen yhdistämiseen liittyvien sääntöjen on oltava arkijärjellä ymmärrettäviä. Läpinäkyvät ja perustellut kriteerit ovat tärkeä osa maahanmuutto- ja kotoutumispolitiikan hyväksyttävyyttä. Kokoomus kannattaa porrastettua järjestelmää, jossa työn tekeminen, koulutus ja kielitaito voivat helpottaa oleskeluluvan tai kansalaisuuden saamista.

Suomalainen yhteiskunta perustuu oikeuksille, mahdollisuuksille ja velvollisuuksille. Suomessa oleskelu perustuu oleskelulupajärjestelmään, jossa oleskeluluvulle on erilaisia perusteita. Pysyvän oleskeluluvan saaminen perustuu työntekoon tai opiskeluun ja kielen oppimiseen. Suomen kansalaisuus tarkoittaa sitä, että on tullut suomalaiseksi. Se on siis seuraus onnistuneesta kotoutumisesta.

Maahanmuuttojärjestelmän legitimitetin kannalta on olennaista, että laittomasti maassa oleskelevat palautetaan mahdollisimman tehokkaasti lähtömaihin. Palautuksia on tehostettava, jotta voimme ehkäistä varjo-yhteiskuntien syntymistä. Järjestelmän on mahdollistettava rikoksiin syyllistyneiden oleskelulupien kumoaminen ja maasta karkottaminen viipymättä.

Perheen yhdistämisen kriteerien on oltava selvät ja sellaiset, että perhe pystyy lähtökohtaisesti tulemaan toimeen omalla työllään. Perheen yhdistäminen ei saa johtaa tilanteisiin, jossa elämän perusedellytykset täyttääkseen joutuu tekemään alipalkattua työtä tai turvautumaan leipäjonoihin. Selkeät kriteerit ehkäisevät järjestelmän väärinkäyttöä ja ovat myös perheiden etu.

Mitä ehdotamme?

- **Kehitetään oleskelulupajärjestelmää nykyisen portaittaisen järjestelmän pohjalta.** Edellytetään kaikilta pysyvän oleskeluluvan saajilta työhistoriaa ja kielitaitoa. Evätään oleskeluluvat henkilöiltä, jotka uhkaavat yhteiskunnan yleistä turvallisuutta ja järjestystä.
- **Pidetään kiinni pysyvän oleskeluluvan pikakaistoista.** Mahdollistetaan jatkossakin pysyvän oleskeluluvan saaminen normaalia nopeammin, jos hakijalla on riittävä tulotaso, Suomessa tunnustettu korkeakoulututkinto tai erityisen hyvä suomen tai ruotsin kielen taito. Ulotetaan mahdollisuus koskemaan myös alemman ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita.
- **Huolehditaan, että kansalaisuuden ja pysyvän oleskeluluvan ehdot ovat keskenään sopusoinnussa.** Pysyvä oleskelulupa tulee järjestyksessä ennen kansalaisuutta ja kansalaisuuden ehdot voivat luontevasti olla tiukemmat kuin pysyvän oleskeluluvan.
- **Kansalaisuus tarkoittaa sitä, että on tullut suomalaiseksi.** Edellytetään Suomen kansalaisuuden myöntämisen ehtona riittävää kielitaitoa, työllä turvattua toimeentuloa sekä nuhteettomuutta.
- **Korjataan opiskelijoiden perheen yhdistämiseen liittyvät ongelmat.** Opiskeluperäisen maahanmuuton ensisijainen motiivi pitää olla opiskelu, ei perheen saaminen Suomeen.
- **Kiristetään perheen yhdistämisen tulorajoja.** Perheenkokoajan tulee pystyä aidosti huolehtimaan perheen elatuksesta ilman sosiaaliturvaa. Lopetetaan sosiaaliturvan laskeminen perheenkokoajan tuloiksi lukuun ottamatta lapsilisää.
- **Perutaan oleskelulupa vakavaan rikokseen tuomituilta.** Lakkautetaan turvapaikka ja oleskelulupa sekä asetetaan maahantulokielto vakavista rikoksista tuomituille. Edistetään vapaaehtoisia paluita ja paluuneuvontaa. Mahdollistetaan palautukset turvallisiin kolmansiin maihin, jos lähtömaa ei ota vastaan kansalaistaan.
- **Torjutaan työperäistä hyväksikäyttöä ja ihmiskauppaa.** Kehitetään ratkaisuja työperäisen hyväksikäytön sekä lähisuhdeväkivallan uhrien oleskeluluvilla painostamisen estämiseen. Mahdollistetaan lähisuhdeväkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanaيسille oikeus itsenäiseen oleskelulupaan, jotta he voivat turvata oman sekä lastensa turvallisuuden ja hyvinvoinnin.
- **Vaikutetaan laitonta maassa oleskelua.** Kiristetään luvattoman ulkomaisen työvoiman käytön rangaistuksia hyväksikäyttävälle työnantajalle. Varmistetaan, että oleskeluluvan menettänyt menettää myös kotikuntansa sekä siihen liittyvät palvelut ja oikeudet Suomessa. Annetaan oppilaitoksille mahdollisuus erottaa opiskelija lainvoimaisen käännytys- ja karkotuspäätöksen perusteella.

Varmistetaan maahanmuuttajien integroituminen yhteiskuntaan

On välttämätöntä, että Suomeen oleskeluluvan saaneille tarjotaan edellytykset integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan. Kotoutumisen on perustuttava oikeuksien ja mahdollisuuksien lisäksi velvollisuuksiin. Suomeen tulevilla on oikeus tietää, mitä heiltä odotetaan suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä.

Kielen oppiminen, varhaiskasvatus, opiskelu ja työnteko ovat varhimmat keinot integroitua Suomeen. Kotoutumisessa on kuitenkin kyse muustakin kuin työstä. Kyse on halusta ja kyvystä kuulua ja osallistua suomalaiseen yhteiskuntaan. Ilman näitä syntyy segregaatiota ja varjoyhteiskuntia. Ensisijainen vastuu integroitumisesta on ihmisellä itsellään. Yhteiskunta voi kuitenkin myös tehdä paljon kotoutumisen tukemisessa. Kielikoulutuksen ja muiden työllistymistä edistävien palveluiden tarjoaminen on järkevää.

Suomi on enemmän kuin vain maantieteellinen alue, kieli ja säädöskokoelma. Meillä suomalaisilla on yhteinen historiamme, kulttuurimme ja perinteemme, jotka ilmenevät taiteessa, kirjallisuudessa, ruokapöydässä, tavoissa ja kielessä. Meillä on myös yhteisiä arvoja ja periaatteita, joiden varaan haluamme Suomea rakentaa.

Suomalainen identiteetti elää ajassa, mutta yhteiset tekijät luovat meille kokemuksen yhteenkuuluvuudesta. Tämä identiteetti symboleineen ja perinteineen on tärkeä Suomeen muuttaneelle, joka yrittää ja haluaa integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan. Jotta integraatio voi ylipäänsä onnistua, on oltava selvää, mihin Suomeen muuttaneiden odotetaan integroituvan.

Mitä ehdotamme?

- **Korostetaan maahanmuuttajan omaa velvollisuutta kotoutumisessa.** Tarjotaan Suomeen jääville hyvät mahdollisuudet integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan huolehtimalla kielikoulutuksen ja muun kotoutumisen riittävästä resursseista.
- **Parannetaan kielikoulutusta ja muita kotoutumispalveluita.** Tehdään kielikoulutuksesta velvoittavampaa ja tavoitteellisempaa. Järjestetään koulutusta myös iltaisin ja viikonloppuisin, jotta myös työssäkäyvillä maahanmuuttajilla on mahdollisuus osallistua siihen.
- **Velvoitetaan työnhakuun ja työpaikan vastaanottamiseen.** Työnhakua ja työn vastaanottamista koskevien velvoitteiden on astuttava voimaan heti oleskeluluvan saamisen jälkeen, eivätkä ne saa katketa kotoutumisjaksolla tarjottavien palveluiden ajaksi.
- **Uudistetaan maahanmuuttajien sosiaaliturvaa työhön ja kotoutumiseen kannustavaksi.** Asetetaan sosiaaliturvaan kotoutumiseen, asumisaikaan ja työssäkäyntiin liittyviä ehtoja. Torjutaan tehokkaasti sosiaaliturvan väärinkäytöksiä. Rajataan oikeus tulkkauspalveluun enintään kahteen vuoteen.
- **Vahvistetaan maahanmuuttajien työllisyyttä.** Edistetään erityisesti maahanmuuttajanaisten osallistumista työelämään ja lasten osallistumista varhaiskasvatukseen.
- **Torjutaan asumisen segregaatiota.** Väestöryhmien voimakas eriytyminen voi johtaa ongelmiin kaupunkien tasapainoisessa kehityksessä ja vaikeuttaa maahanmuuttajien integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

11. Oikeusvaltio ja sisäinen turvallisuus

Suomen erityinen vahvuus on kansalaisten korkea luottamus oikeusvaltioon, demokratiaan ja viranomaisiin. Luottamus on kuitenkin ansaittava aina uudelleen, kun uudet ilmiöt pyrkivät heikentämään järjestäytyneitä yhteiskuntia. Oikeusvaltiota ja sisäistä turvallisuutta ei voi pitää itsestäänselvyyksinä muuttuvassa maailmassa. Siksi niitä on vahvistettava ennakoivasti lainsäädännöllä, resursseilla ja rakenteellisilla uudistuksilla.

Suomen on 2030-luvulla oltava maa, jossa oikeus toteutuu viivytystä. Tuomioistuinten ja syyttäjälaitoksen on toimittava riippumattomasti ja tehokkaasti. Demokratian pelisääntöjen on oltava selkeitä. Luotettava tiedonvälitys edellyttää vapaata ja elinvoimaista mediaa. Samalla Suomessa on torjuttava määrätietoisesti informaatiovaikuttamista ja väärän tiedon levittämistä. Parhaan suojan informaatiovaikuttamista ja demokratian rapautumista vastaan antaa koulutettu ja sivistynyt kansa.

Kokoomukselle jokainen ihminen on yhtä arvokas. Lain edessä kaikki ovat samalla viivalla. Syrjintään, häirintään ja rakenteelliseen epätasa-arvoon on puututtava johdonmukaisesti. Yhteiskunnan vakaus ja luottamus syntyvät siitä, että ihmiset kokevat tulevansa kohdelluiksi oikeudenmukaisesti taustastaan riippumatta.

Oikeus ei toteudu, jos sitä joutuu odottamaan kohtuuttoman pitkään. Siksi Suomessa on varmistettava koko oikeudenhoidon ketjun riittävät resurssit ja huolehdittava siitä, ettei oikeudenkäyntien kuluriski nouse kohtuuttomaksi. Tuomioistuinten on voitava keskittyä ydintehtäviinsä.

Toimiva yhteiskunta edellyttää, että rikoksista seuraa oikeasuhtainen ja vaikuttava rangaistus. Uhrien asema on turvattava. Seuraamusjärjestelmän on oltava johdonmukainen: rangaistusten tulee vastata teon vakavuutta ja vahvistaa luottamusta oikeusjärjestelmään. Vankeuden on toimittava sekä seuraamuksena että mahdollisuutena katkaista rikoskierte koulutuksen, työn ja kuntoutuksen avulla.

Yhteiskunnan on torjuttava määrätietoisesti sekä perinteisiä että uusia rikollisuuden muotoja. Ulkomailta johdettu järjestäytynyt rikollisuus, katujengien huumekauppa ja verkkorikollisuus – kuten huijaukset ja lasten hyväksikäyttö sosiaalisessa mediassa – heikentävät turvallisuutta ja voivat kytkeytyä myös hybrdivaikuttamiseen. Muuttuva turvallisuusympäristö, mukaan lukien Venäjän hyökkäyssodan jälkiseuraukset, lisää riskiä rajat ylittävälle rikollisuudelle ja vaikuttamiselle, mikä edellyttää viranomaisilta vahvaa ennakoitua ja toimintakykyä.

Koko yhteiskunnan varautumista on vahvistettava seuraavina vuosikymmeninä. Pelastustoimi, ensihoito ja kriittisen infrastruktuurin suojaaminen on mitoitettava vastaamaan 2030-luvun riskejä ja turvaamaan ihmishenkiä, omaisuutta ja ympäristöä kaikissa tilanteissa arjen onnettomuuksista poikkeusoloihin.

Lujitetaan oikeusvaltion ja demokratian perustuksia

Vahva oikeusvaltio ja toimiva demokratia muodostavat yhteiskuntamme perustan. Ne turvaavat yksilön perusoikeudet, yhdenvertaisuuden lain edessä ja varmistavat, että julkisen vallan käyttö perustuu lakiin.

Autoritaarisuuden ihannoiti on maailmalla nousussa. Maailman väestöstä enemmistö elää autoritaarisissa maissa. Oikeusvaltiokehitys myös eräissä länsimaissa, kuten Unkarissa on ollut huolestuttavaa. Samanaikaisesti kuitenkin tiedetään, että oikeusvaltiossa ihmiset ovat onnellisempia ja vauraampia. Suomen tulee tukea demokratiakehitystä osaltaan myös ulkomailla, jotta esimerkiksi kehittyvät maat eivät luisu autoritaaristen valtioiden vaikutuspiiriin.

Suomi on yksi maailman vahvimmista oikeusvaltioista. Kokoomus haluaa vahvistaa edelleen suomalaista oikeusvaltiota, joka on turvallinen ja oikeudenmukainen kaikille. Kokoomus katsoo, että oikeusvaltion tulee toimia myös käytännössä. Oikeuteen pääsy on varmistettava. Suomen on lisäksi vahvistettava oikeusvaltion rakenteita entisestään hyvän sään aikana. Oikeusvaltiota vahvistamalla ehkäisemme korruptiota ja turvaamme kansalaisten luottamusta instituutioihin.

Kokoomukselle demokratia merkitsee ennen muuta kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa, osallisuuden ja vaikuttavuuden kokemusta sekä päätöksenteon läpinäkyvyyttä. Demokratia vaatii toimiakseen valveutuneita äänestäjiä, minkä vuoksi sivistyksen ja koulutuksen vaaliminen ovat demokratian ytimessä. Samalla sivistys ehkäisee yhteiskunnan polarisaatiota ja vihamielisten valtioiden keinoja horjuttaa suomalaisen yhteiskunnan yhtenäisyyttä. Toimiva oikeusvaltio tai demokratia eivät ole itsestäänselvyksiä, vaan ne vaativat jatkuvaa huolenpitoa, avoimuutta ja kansalaisten aktiivista osallistumista.

Suomalaisen yhteiskunnan arvokkaimpia piirteitä on luottamus kansalaisten välillä ja luottamus viranomaisiin. Tätä luottamusta on vaalittava ja turvattava, muun muassa parantamalla kansalaisten osallisuutta yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Mitä ehdotamme?

- **Varmistetaan pitkäjänteinen ja riittävä rahoitus koko oikeudenhoidon ketjulle**, poliisista rikosseuraamuslaitokseen, painopisteenä oikeudenkäyntien keston lyhentäminen ja prosessien keventäminen sekä riita-asioiden käsittelyn kustannusten alentaminen.
- **Luovutaan käräjäoikeuksien lautamiehistä**. Lautamiesjärjestelmä on historiallinen jäännös, jonka tarkoitus on ottaa paikallisen oikeustajun vivahteet huomioon lainkäytössä. Modernissa oikeusvaltiossa lainkäytön tulee kuitenkin olla paikallisista näkökulmista riippumaton ja ammattituomarien käsissä. Nykytilanteessa, kun puolueet nimeävät lautamiehet, liittyy järjestelmään myös oikeusvaltioperiaatteen kannalta ongelmallinen politiikan ja tuomiovallan kytkös.
- **Vahvistetaan perustuslain tasolla tuomioistuinten ja syyttäjälaitoksen riippumattomuutta**. Kirjataan tuomareiden eläkeikä ja korkeimpien oikeuksien tuomareiden lukumäärä perustuslakiin.
- **Vahvistetaan kansanvallan perustuksia**. Vahvistetaan kansalaisten, erityisesti nuorten, demokraattista osallistumista panostamalla medialukutaitoon ja yhteiskuntaoppiin, torjumalla informaatiovaikuttamista ja turvaamalla avoin keskustelu ja medianvapaus. Sivistyksen vaaliminen ja koulutustason parantaminen turvaavat toimivan demokratian jatkossakin.
- **Varmistetaan, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua politiikkaan**. Puututaan politiikkaan ja yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuviin kohdistettuun sosiaalisen median häirintään ja turvataan naisten tasavertaiset osallistumismahdollisuudet politiikkaan.
- **Kunnioitetaan yksilön täyttä oikeutta määrätä omaisuudestaan kuoleman jälkeenkään**. Annetaan mahdollisuus rajata testamentilla rintaperillisten lakiosat pois silloin, kun perillinen on täysi-ikäinen.

Rakennetaan tasa-arvoista ja yhdenvertaista yhteiskuntaa

Jokainen ihminen on yhtä arvokas riippumatta esimerkiksi synnynnäisistä ominaisuuksistaan. Jokaisen on voitava lähtökohdistaan riippumatta tavoitella omia päämääriään, oppia uutta, kehittää itseään ja hyötyä ahkeruutensa ja järkevien valintojen tuloksista.

Kokoomus haluaa vahvistaa sukupuolten tasa-arvoa ja ihmisten yhdenvertaisuutta kaikilla elämän ja politiikan osa-alueilla. Suomessa on perustuslaista lähtien hyvin vahva lainsäädännöllinen perusta tasa-arvolle. Monet käytännön esimerkit silti osoittavat, että syystä tai toisesta esimerkiksi eri sukupuolet kohtaavat tilastollisesti tarkasteltuna erilaisia ongelmia. Miesten elinajanodote on naisia matalampi. Nuoret naiset ovat ahdistuneempia kuin koskaan ennen. Pojat jäävät tytöistä jälkeen oppimistuloksissa ja koulutustasossa. Väkivalta on sukupuolittunutta ja työelämässä esiintyy eriarvoisuutta. Naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa tasa-arvon muste piste, johon on puututtava entistä määrätietoisemmin.

Suomessa yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat vahvasti turvattuja perustuslaissa, mutta käytännön tasolla eri taustaiset ihmiset voivat yhä kohdata eriarvoisuutta tai suoraa syrjintää. Kokoomus on sitoutunut edistämään aktiivisesti syrjimättömyyttä ja yhdenvertaista yhteiskuntaa kaikilla tasoilla. Haluamme puuttua sekä näkyviin että piileviin epäoikeudenmukaisuuksiin. Meidän on varmistettava, että jokainen suomalainen saa yhdenvertaisen mahdollisuuden osallistua yhteiskuntaan.

Mitä ehdotamme?

- **Puolustetaan sukupuolten tasa-arvoa kaikissa tilanteissa.** Edistetään sukupuolten tasa-arvon toteutumista esimerkiksi koulutuksessa, työelämässä, vanhemmuudessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Torjutaan määrätietoisesti sukupuolittunutta väkivaltaa.
- **Varmistetaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien toteutuminen.** Laaditaan poikkihallinnollinen sateenkaaripoliittinen toimenpideohjelma, jossa määritellään toimenpiteet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisen kohtelun edistämiseksi eri elämänalueilla. Arvioidaan tarve uudistaa tasa-arvolakia.
- **Vahvistetaan lasten itsemääräämisoikeutta.** Kielletään poikien ei-lääketieteelliset ympärileikkaukset sekä intersukupuolisten lasten ei-lääketieteelliset leikkaukset.
- **Kielletään eheytyshoidot.** Eheytyshoidot ovat esimerkiksi uskonnollisissa yhteisöissä esiintyviä uskomushoitoja, joilla pyritään muuttamaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten identiteettiä.
- **Uudistetaan lakia sukupuolen vahvistamisesta.** Mahdollistetaan väestötietojärjestelmään ja muihin julkisiin rekistereihin kolmas sukupuolimerkintä. Vahvistetaan näin muun muassa intersukupuolisten ihmisten itsemääräämisoikeutta ja yhdenvertaista kohtelua. Yksilön itsemääräämisoikeuden on oltava vahva lähtökohta kaikessa, eikä valtion pidä tätä ilman painavaa syytä rajoittaa.
- **Puolustetaan sukupuolten tasa-arvoa ja ihmisten yhdenvertaisia oikeuksia kansainvälisesti.** Korostetaan Suomen ulkopoliitikassa ja kehitysyhteistyössä erityisesti naisten ja tyttöjen aseman ja koulutuksen edistämistä, naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan ja syrjinnän lopettamista sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien toteutumista.
- **Varmistetaan, että sateenkaarisenioreiden tarpeet kohdataan palveluissa.** Henkilöstölle tulee tarjota koulutusta, jotta jokainen saa turvallista, kunnioittavaa ja yksilöllistä hoitoa. Lisätään tutkimusta ja osaamista sateenkaarisenioreiden fyysisen ja psyykkisen terveyden erityiskysymyksistä, jotta palvelut vastaavat todellisiin tarpeisiin.
- **Tehostetaan sukupuoleen perustuvan väkivallan ja häirinnän vastaista työtä kouluissa.** Opettajien ja rehtoreiden osaamista digitaalisissa ympäristöissä tapahtuvan häirinnän tunnistamisessa vahvistetaan.
- **Turvataan kaikille mahdollisuus osallistua kykyjensä mukaan.** Parannetaan täsmä- ja osatyökykyisten mahdollisuuksia työskennellä. Ehkäistään kaikenlaista häirintää työelämässä.

Sujuvoitetaan oikeusprosesseja

Oikeusvaltion ydin on toimiva ja tehokas oikeuslaitos, jossa jokainen saa oikeutta viivytyksettä. Pitkäksi venyvät käsittelyajat tarkoittavat käytännössä sitä, ettei oikeutta saa.

Kansainvälisesti vertaillen suomalainen oikeusvaltio ja oikeudenhoito ovat vankalla pohjalla. Suomen ongelmat liittyvät oikeudenhoidon määrärahojen riittämättömyyteen, oikeusprosessien pituuteen ja oikeudenkäyntien kalleuteen. Haluamme turvata koko oikeudenhoidon ketjun eli muun muassa poliisitoimen, syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinten riittävät resurssit.

Kokoomus haluaa oikeusturvan varmistuksen keventää oikeusprosesseja ja vähentää tuomioistuinten turhaa kuormitusta. Tuomioistuinten on voitava keskittyä ydintehtäviinsä. Asiat, jotka eivät vaadi tuomarin harkintaa, on ohjattava kevyempiin käsittelytapoihin. Näin varmistamme nopeammat käsittelyajat ja paremman oikeuden saatavuuden kaikille.

Mitä ehdotamme?

- **Parannetaan uhrien tukipalveluita oikeusprosessin aikana ja sen jälkeen.** Huolehditaan myös rikosuhrijärjestöjen toimintaedellytyksistä. Kiinnitetään erityishuomiota seksuaalirikosten oikeudenkäyntien traumasensitiiviseen otteeseen, jotta tuomioistuinprosessista ei muodostu uhrille henkisesti kuormittavaa.
- **Varmistetaan perhe- ja parisuhdeväkivallan uhrien turvallisuus.** Ankaroitetaan lähestymiskiellon rikkomisen rangaistusasteikkoa ja mahdollistetaan uhrille ja tämän avustajalle mahdollisuus hakea tehostettua lähestymiskieltoa.
- **Kehitetään Suomen oikeusapujärjestelmää sujuvammaksi ja tehokkaammaksi.** Tehdään selvitys Ruotsin mallin mukaisesta oikeusapujärjestelmästä.
- **Varmistetaan oikeuden saatavuus.** Lyhennetään oikeudenkäyntien kestoa ja hillitään kustannusriskiä, jotta oikeus ei ole kenenkään tavoittamattomissa. Kehitetään oikeusturvavakuutusta. Mahdollistetaan ryhmäkanteet ja usean asianomistajan jutut nykyistä vaivattomammin.
- **Annetaan tuomioistuinten keskittyä ydintehtäviinsä.** Karsitaan tuomioistuimista pois asiat, jotka eivät vaadi tuomarin harkintaa. Siirretään esimerkiksi avioerot maistraattien ratkaistavaksi, lievät ja perusmuotoiset veropetokset ja muut soveltuvat lievät rikokset hallinnollisen seuraamusjärjestelmän piirissä rangaistavaksi ja velkajärjestelyt ulosottoviranomaiselle.
- **Lisätään vaihtoehtoisia ratkaisukeinoja.** Hyödynnetään nykyistä enemmän esimerkiksi syyteneuvotteluja ja rangaistusmääräysmenettelyä. Laajennetaan rikos- ja riita-asioiden sovittelun käyttöä muissa kuin henkeen, terveyteen tai seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen liittyvissä jutuissa.
- **Varmistetaan oikeudenkäyntien tasavertainen saatavuus koko maassa.** Tehostetaan valtakunnallista juttujakoa ja varmistetaan tuomioistuinverkoston tehokas käyttö. Käsitellään yksinkertaiset riita- ja rikosasiat virtuaalisessa tuomioistuimessa.
- **Kehitetään ja tehostetaan tuomioistuinten työskentelyä.** Digitalisoidaan oikeusasioiden seurantanäkymät ja automatisoidaan prosesseja, jotta ammattilaisten aikaa vapautuu tuomioiden varsinaiseen työhön. Kehitetään tuomioistuinten työskentelyä lisäämällä avustavaa oikeudellista ja tukihenkilöstöä tuomareiden työn tueksi. Mahdollistetaan tekoälyn käyttö nykyistä laajemmin rutiiniluonteisten asioiden käsittelyn apuna.

Varmistetaan oikeudenmukaiset rangaistukset

Toimiva yhteiskunta perustuu luottamukseen ja lakiin, jonka rikkomisesta seuraa oikeasuhtainen rangaistus. Rangaistusten on oltava oikeassa suhteessa rikosten vakavuuteen ja niiden on oltava vaikuttavia. Vankeusrangaistuksen on toimittava sekä seuraamuksena että mahdollisuutena irtautua rikollisesta elämäntavasta. Erityisesti nuorten kohdalla on ensisijaisesti käytettävä muita keinoja kuin vankeutta.

Vankilan keskeinen tehtävä on kuntouttaa vangit yhteiskuntakelpoisiksi. Tavoitetilassa jokainen vanki osallistuu vankeusaikanaan koulutukseen, mikä edistää heidän paluutaan normaaliin elämään ja estää rikosten uusimista.

Vankila on nähtävä viimesijaisena vaihtoehtona, sillä vankilaympäristössä rikollisesta elämäntavasta luopuminen on vaikeaa. Myös muita kuntouttavia rangaistuskeinoja on lisättävä, erityisesti ensikertalaisille rikoksentekeijöille. Samalla on varmistettava, että vankiloissa on aina tilaa vaarallisimmille vangeille.

Mitä ehdotamme?

- **Vahvistetaan rikosten uhrien oikeutta korvauksiin.** Muutetaan lakia niin, että kun rikoksentekeijän omaisuutta otetaan vakuustakavarikkoon, korvamerkitään siitä osa korvauksiin sellaiselle rikoksen uhrille, joka on luonnollinen henkilö.
- **Varmistetaan riittävät rangaistukset seksuaali- ja väkivaltarikoksista.** Nostetaan raiskauksen vähimmäisrangaistus 2 vuoteen ehdotonta vankeutta ja törkeissä seksuaalirikoksissa vähintään 4 vuotta ehdotonta vankeutta.
- **Kriminalisoidaan maalittaminen ja muu järjestelmällinen häirintä.** Suojellaan näin esimerkiksi toimittajia, poliiseja, syyttäjiä tai tutkijoita hiljentämiseltä.
- **Arvioidaan rikoslaissa kriminalisoitavia tekoja kriittisesti.** Poistetaan mahdollisesti tarpeettomia rikossäännöksiä.
- **Vältetään nuorten rikoksentekeijöiden kohdalla vankilarangaistusta.** Vankilassa nuoret valitettavasti voivat entistä laajemmin omaksua rikollisen elämäntavan. Siirretään painopiste ennaltaehkäisyyn ja moniammatilliseen apuun. Lisätään vankilarangaistuksen sijaan esimerkiksi nuorisorikosrangaistusten, sovittelun ja valvotun kotiarestin käyttöalaa. Lisätään Ankkuritoimintaan osallistumisen velvoittavuutta.
- **Pidetään rikosvastuun ikäraja ennallaan.** Ikärajan laskeminen ohjaisi rikollisjärjestöt hyväksikäyttämään entistä nuorempia rikossenteon välikappaleina. Varmistetaan kuitenkin vakavien rikosten osalta, että esitutkinta ja pakkokeinot voidaan turvata myös alle 15-vuotiaiden osalta.
- **Uudistetaan rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä.** Lisätään yhdyskuntapalvelun käyttömahdollisuutta. Edellytetään yhdyskuntapalveluun tuomittavalta sitoutumista tarvittaessa päihde- ja mielenterveyskuntoutukseen. Lisätään myös aresti- ja valvontarangaistusten käyttöä.
- **Lisätään vankien velvoitteita ja mahdollisuuksia opiskeluun ja päihdekuntoutukseen.** Kouluttautuminen parantaa osallisuutta ja mahdollisuuksia palata osaksi järjestäytyntä yhteiskuntaa.
- **Varataan vaarallisimmille vangeille vankiloista erilliset tilat.** Parannetaan vankiloiden turvallisuutta ja pidetään ylitörkeistä rikoksista, eli rikoksista, joiden minimirangaistus on yli kaksi vuotta vankeutta, epäillyt vangittuina.
- **Edistetään ulkomaalaisten vankien lähettämistä kotimaihinsa.** Mahdollistetaan ulkomaalaisten vankien ja rikoksista epäiltyjen lähettäminen kotimaihinsa syytettäväksi ja suorittamaan vankeusrangaistusta, muun muassa turvaamalla Eurojustin, eli EU:n rikosoikeudellisen yhteistyön viraston, riittävän syyttäjäresursoinnin ja kehittämällä EU-valtioiden välistä yhteistyötä.

Vahvistetaan Suomen rajoja ja sisäistä turvallisuutta

Yhteiskunnan on aktiivisesti tunnistettava ja torjuttava niin vanhoja kuin uusia rikollisuuden muotoja. Esimerkiksi ulkomailta johdettu järjestäytynyt rikollisuus ja katujengien huumekauppa heikentävät turvallisuutta ja mahdollistavat myös ulkomaisen hybrdivaikuttamisen. Ilman torjuntatoimia ne muodostavat kasvavan uhan yhteiskunnan ja yksilön turvallisuudelle.

Rikollisuuden riskiä voidaan ehkäistä muun muassa koulutuksella, työllisyydellä, lastensuojelulla sekä mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalveluilla, sillä osattomuus lisää rikollisuuden riskiä. Ennaltaehkäisy on aina niin taloudellisesti kuin inhimillisesti kestävämpi vaihtoehto. Rikosten torjumisessa on huomioitava yhä vahvemmin verkkorikollisuus, kuten huijaukset ja erityisesti sosiaalisen median alustoilla tapahtuva lasten ja nuorten hyväksikäyttö. Verkosta tilattavissa oleva rikollisuus on ilmiö, jota on määrätietoisesti torjuttava.

Suomessa on varauduttava Venäjän hyökkäyssodan loppumiseen Ukrainassa. Venäjän huomio tulee ennen pitkää vapautumaan muualle. Tämä voi entisestään lisätä Suomen rajaseuduille ja aluevesille sekä suomalaiseen yhteiskuntaan kohdistuvaa hybrdivaikuttamista. Samaan aikaan sodan jälkiseuraukset, kuten aseiden leviäminen, traumojen kasaantuminen ja rikollisverkostojen toimintamahdollisuuksien laajentuminen, voivat lisätä rajat ylittävää rikollisuutta. Tämä edellyttää sisäisen turvallisuuden viranomaisilta ennakointia.

Mitä ehdotamme?

- **Varmistetaan poliisin läsnäolo koko Suomessa.** Lisätään poliisien määrää sisäisen turvallisuuden vahvistamiseksi. Parannetaan poliisityön veto- ja pitovoimaa parantamalla poliisina työskentelevien työturvallisuutta, oikeusturvaa ja suojavälineitä. Annetaan poliisin keskittyä ydintehtäviin ja vähennetään poliisilta tehtäviä, jotka voidaan osoittaa muiden viranomaisten hoidettaviksi.
- **Vahvistetaan rikosten tutkinnan voimavaroja.** Varmistetaan, että myös muut kuin vakavimmat rikokset pystytään tutkimaan ja saattamaan tekijät vastuuseen rikoksistaan.
- **Torjutaan järjestäytyneitä ja katujengirikollisuutta.** Varmistetaan muun muassa varmistamalla tehokkaat rikostiedustelutoimivaltuudet ja varautumalla säättämään poliisin tehostetun valvonnan mahdollisuuksista sellaisissa kohteissa, joissa katujengien oleskelu aiheuttaa säännöllistä turvallisuusuhkaa.
- **Laaditaan kansallinen huumetorjuntaohjelma.** Parannetaan viranomaisten työnjakoa. Vahvistetaan tullin, rajavartiolaitoksen ja poliisin voimavaroja huumeiden salakuljetuksen ja kaupan paljastamiseksi ja estämiseksi. Kehitetään riippuvuus- ja päihdepalveluita sekä hoitonojasta. Varmistetaan huumeiden käyttäjille matalan kynnyksen pääsy vieroitukseen ilman pelkoa rikolliseksi leimautumisesta. Tuetaan riippuvuudesta eroon päässeitä päihteettömän elämäntavan ylläpidossa.
- **Torjutaan informaatiovaikuttamista.** Huolehditaan, että järjestelmällinen vieraan valtion lukuun tapahtuva Suomen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttaminen ja Suomen päätöksentekoa tai yhteiskunnallisia oloja koskevan perättömän tiedon levittäminen on tehokkaasti kriminalisoitu.
- **Estetään Suomen painostaminen välineellistetyllä maahantulolla.** Vahvistetaan maastoesteitä, rajaviranomaisen resursseja ja välineitä. Pidetään yllä mahdollisuus rajaturvallisuuslain tai vastaavien poikkeustoimivaltuuksien käyttöön vakavan uhan torjumiseksi.
- **Vahvistetaan rajavartiolaitoksen toimintakyky.** Varmistetaan, että rajavalvonnasta ja sisäisestä turvallisuudesta vastaavilla viranomaisilla on käytössään paras mahdollinen teknologinen ja kalustollinen kyvykkyys. Panostetaan rajavalvonnan liikkuvaan kalustoon. Tämä mahdollistaa rajavalvonnan kyvykkyyksien nostamisen tarpeen mukaan eri alueilla.
- **Vahvistetaan Euroopan yhteistä ulkorajaa ja sisäistä turvallisuutta.** Vahvistetaan Euroopan raja- ja merivartiovirasto Frontexia ja lisätään EU:n ulkorajavaltioiden vastuuta ulkorajaosuutensa vartioinnista ja valvonnasta. Vahvistetaan Euroopan unionin poliisivirasto Europolin kykyä avustaa EU-maiden sisäisen turvallisuuden viranomaisia kansainvälisen rikollisuuden ja terrorismin torjunnassa.

Turvataan pelastuspalvelujen toimintakyky koko maassa

Pelastustoimi ja ensihoito ovat arjen turvallisuuden kivijalka. Ne turvaavat ihmishenkiä, omaisuutta ja ympäristöä onnettomuuksissa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Muuttuva turvallisuusympäristö, ilmastonmuutoksen vaikutukset ja kasvavat kansalliset riskit edellyttävät entistä vahvempaa varautumista, osaamista ja toimintakykyä koko maassa.

Turvallisuus ei synny sattumalta. Se rakentuu riittävästä rahoituksesta, koulutetusta henkilöstöstä, ajanmukaisesta kalustosta ja toimivasta johtamisesta. Pelastustoimen ja ensihoidon on kyettävä toimimaan tehokkaasti niin arjen onnettomuuksissa kuin laajoissa kriisi- ja poikkeus tilanteissa, mukaan lukien sotilaallisissa kriiseissä. Samalla on huolehdittava siitä, että palvelut ovat saatavilla yhdenvertaisesti kaikkialla Suomessa.

Kokonaisturvallisuus edellyttää tiivistä viranomaisyhteistyötä, riskiperusteista resursointia ja vahvaa ennaltaehkäisyä. Kansallisesti merkittävät riskikohteet, väestönsuojelu, sopimuspalokunnat sekä ensihoidon riittävät resurssit on tunnistettava osana yhteistä varautumista. Samalla on varauduttava ilmastonmuutoksen lisäämiin sään ääri-ilmiöihin sekä väestön ikääntymisen kasvattamaan palvelutarpeeseen.

Mitä ehdotamme?

- **Vahvistetaan pelastustoimen roolia osana kokonaisturvallisuutta.** Tiivistetään entisestään yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon, puolustusvoimien ja muiden turvallisuusviranomaisten kanssa. Harjoitellaan säännöllisesti yhteistoimintaa poikkeusolojen varalle. Vahvistetaan pelastajien edellytyksiä toimia poikkeusoloissa esimerkiksi rauniopelastamisen osaamista ja kalustoa kehittämällä.
- **Uudistetaan pelastustoimen rahoitusmalli.** Otetaan rahoituksessa nykyistä paremmin huomioon kansalliset riskikohteet kuten ydinvoimalat ja öljysatamat.
- **Vahvistetaan sopimuspalokuntien toimintaedellytyksiä.** Hyödynnetään sopimuspalokuntia myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.
- **Turvataan pelastajien saatavuus koko Suomeen.** Jatketaan pelastajakoulutusta Kuopion pelastusopistossa ja Helsingin pelastuskoulussa.
- **Edistetään uusien teknologioiden hyödyntämistä pelastustehtävissä.** Hyödynnetään esimerkiksi drooneja ja robotiikkaa vaarallisissa ja vaikeapääsyisissä kohteissa pelastajien työturvallisuuden parantamiseksi. Toteutetaan käyttöönotto koulutukseen ja huolelliseen riskinarviointiin perustuen.
- **Kehitetään pelastustoimen kaluston ja kiinteistöjen investointisuunnittelua.** Yhtenäistetään hankintoja kustannustehokkuuden lisäämiseksi. Varmistetaan kaluston soveltuvuus myös vaativiin sää- ja kriisiolosuhteisiin.
- **Vahvistetaan väestönsuojelun valmiuksia vastaamaan muuttunutta turvallisuusympäristöä.** Parannetaan väestönsuojien kuntoa ja saavutettavuutta sekä kansalaisten omatoimisen varautumisen osaamista.
- **Lisätään ennaltaehkäisevää turvallisuustyötä.** Suunnataan resursseja riskiperusteiseen valvontaan ja turvallisuusviestintään. Kohdennetaan toimenpiteitä erityisesti riskiryhmiin ja korkean riskin kohteisiin. Hyödynnetään datan ja tekoälyn mahdollisuuksia onnettomuuksien ehkäisyssä.
- **Torjutaan tehokkaasti ympäristöriskejä.** Varmistetaan pelastustoimen ja muiden viranomaisten kyky torjua maastopaloja, öljyvahinkoja ja muita ihmisten ja ympäristön terveyttä uhkaavia onnettomuuksia. Parannetaan pelastustoimen kykyä reagoida ilmastonmuutoksen myötä lisääntyviin poikkeuksellisiin sääilmiöihin, kuten tulviin ja myrskyihin.

Varaudutaan häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin

Kokoomus haluaa pitää huolen, että Suomi on varautunut huolellisesti kaikkiin kansallisen riskiarvion mukaisiin suuronnettomuuksiin, häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Yrityksillä on keskeinen rooli kokonaisturvallisuudessa ja huoltovarmuudessa. Kansalaisten varautuminen, kyky kantaa vastuu itsestään ja muista määrittää viime kädessä yhteiskunnan kriisinkestokyvyn.

Hybridivaikuttaminen on moninaista ja sitä on vaikea täysin estää. Siksi meidän on panostettava kykyyn ennakoida, varautua ja reagoida sekä korjata esimerkiksi haavoittunutta infrastruktuuria. Lisäksi on Suomen ja Euroopan vahvistettava työkalupakkia hybridivaikuttamiseen vastaamiseksi ja ennaltaehkäisevän pelotteen luomiseksi.

Kokonaismaanpuolustuksen periaatteen mukaisesti sotilaallinen maanpuolustus nojaa yhteiskunnan vahvaan tukeen. Esimerkiksi kriittisen infrastruktuurin suojeleminen, energia-, vesi- ja elintarvikehuollon varmistaminen sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden toiminta kaikissa olosuhteissa luovat perustan maanpuolustukselle.

Mitä ehdotamme?

- **Vahvistetaan entisestään koko yhteiskunnan varautumista sotilaalliseen voimankäyttöön.** Rakennetaan ennaltaehkäisevää pidäkettä sotilaallisen maanpuolustuksen lisäksi kokonaisturvallisuudella. Varmistetaan siviiliyhteiskunnan toimintakyky kaikissa tilanteissa.
- **Varaudutaan monipuoliseen poliittiseen, taloudelliseen ja sotilaalliseen painostukseen.** Varmistetaan, että viranomaiset, elinkeinoelämä ja yksittäiset kansalaiset osaavat toimia tilanteissa, joissa Suomea painostetaan esimerkiksi hybridi- ja informaatiovaikuttamisella.
- **Huolehditaan tieto- ja viestintäverkkojen toiminnasta kaikissa tilanteissa.** Torjutaan palvelunestohyökkäyksiä, tietomurtoja ja kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuvaa häirintää.
- **Torjutaan terrorismi-iskuja yhteiskunnan rakenteisiin ja ihmisjoukkoihin.** Poistetaan viranomaisten välisiä tiedonvaihdon esteitä kansallisen turvallisuuden ja yhteiskunnan perusrakenteiden suojaamiseksi. Lisätään tiedonvaihtoa myös EU-maiden viranomaisten kesken.
- **Varaudutaan suurten väkijoukkojen väkivaltaiseen liikeyhtymään.** Varmistetaan, että poliisilla ja muilla sisäisen turvallisuuden viranomaisilla on resurssit ja toimivaltuudet ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta kaikissa tilanteissa.
- **Ehkäistään talouden ja rahoitusjärjestelmän häiriöitä.** Turvataan rahoitusjärjestelmän vakaus ja luotettavuus sekä rahoitus- ja maksupalvelut kaikissa olosuhteissa.
- **Varaudutaan energia-, vesi- ja elintarvikehuollon häiriötilanteisiin.** Varmistetaan sähkön ja polttoaineiden katkeamaton saatavuus. Suojataan vesihuollon kriittistä infrastruktuuria hybridivaikuttamiselta. Turvataan kotimainen ruoantuotanto sekä logistiset yhteydet Suomeen elintarvikehuollon varmistamiseksi. Harjoitellaan häiriötilanteita, erityisesti sähkökatkoksia, säännöllisesti.
- **Varmistetaan Suomen logistiset yhteydet Eurooppaan myös poikkeusoloissa.** Vahvistetaan maantie- ja raideyhteyksiä Suomesta Ruotsiin ja Norjaan siltä varalta, että meriliikenne Itämerellä keskeytyy.
- **Varmistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakyky kaikissa tilanteissa.** Varaudutaan pandemioihin, suuronnettomuuksiin sekä muihin kansallisen riskiarvion mukaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin myös sosiaali- ja terveydenhuollossa. Varmistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon kyky tukea puolustusvoimia sotilaallisen voimankäytön tilanteissa.
- **Panostetaan kriittisen infrastruktuurin suojaamiseen EU-tasolla.** Ohjataan rahoitusta ja yhteisiä toimenpiteitä esimerkiksi sähköverkkojen, tietoliikennejärjestelmien, merikaapeleiden sekä energiakuljetusten turvaamiseen.

12. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka

Kokoomuslaisessa ajattelussa ulko- ja turvallisuuspolitiikan on perustuttava arvopohjaiseen realismiin. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämääränä on turvata Suomen itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus sekä varmistaa suomalaisten turvallisuus ja hyvinvointi. Siksi Suomen on ulko- ja turvallisuuspolitiikallaan edistettävä valtioiden suvereniteetin kunnioittamista, voimankäytön kieltoa sekä monenkeskistä yhteistyötä.

Nato ja Euroopan unioni ovat olennaisia Suomen turvallisuudelle. Niiden toimintakyvyn vahvistaminen ja kehittäminen ovat siten keskeisiä elementtejä Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa. Syvennämme yhteistyötä jaettujen intressien pohjalta liittolaistemme ja kumppaneidemme kanssa. Kykenemme rakentavaan yhteistyöhön myös niiden maiden kanssa, joiden kanssa olemme eri mieltä. Emme toisaalta epäröi nostaa tarvittaessa esiin epäkohtia tai tuomita laittomuuksia.

Suomen turvallisuus rakentuu vahvalle ja uskottavalle kansalliselle puolustuskyvyille osana Naton yhteistä pelotetta ja puolustusta. Kaiken perustana on korkea maanpuolustustahto. Yleinen asevelvollisuus, toimiva vapaaehtoinen maanpuolustus sekä laaja ja hyvin varusteltu reservi muodostavat puolustusjärjestelmämme käytännön selkärangan. Kriisien aikaisen toimintakyvyn turvaaminen edellyttää myös korkeaa huoltovarmuutta, vahvaa kotimaista puolustusteollisuutta sekä kykyä torjua hybridi- ja kyberuhkia.

Suomen hyvinvointi ja kansallinen turvallisuus nojaavat vahvasti talouden suorituskykyyn. Talous ja turvallisuus ovat kolikon kaksi puolta: ilman talouskasvua ei ole turvallisuutta, esimerkiksi panostukset puolustukseen edellyttävät yhä enenevässä määrin talouskasvua. Samalla ilman turvallisuutta talous ei voi menestyä. Siksi kokoomuksen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ytimessä on perinteisen turvallisuuden ja diplomatian lisäksi talouskasvun edellytysten parantaminen, investointien houkutteleminen Suomeen ja viennin edistäminen.

Nopea teknologinen kehitys muuttaa kansainvälistä toimintaympäristöä, taloutta ja turvallisuutta. Tästä syystä Suomen tulee olla eturintamassa rakentamassa teknologista osaamista, keksimässä ratkaisuja yhteisiin haasteisiin ja markkinoimassa niitä maailmalle.

Vahvistetaan sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustana on demokratian, kansainvälisen oikeuden, oikeusvaltioperiaatteen, ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Maailman muuttuessa Suomen on keskityttävä määrätietoisiin tekoihin sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän vahvistamiseksi. Se edellyttää aloitteellisuutta, rohkeutta ja osaamista sekä laajoja verkostoja ja kumppanuuksia.

Suomi on luotettava ja aktiivinen toimija kansainvälisessä yhteistyössä. Toimimme johdonmukaisesti ja kannamme vastuuta myös haastavissa tilanteissa. Suomen sanaan ja sitoumuksiin voi luottaa. Yhteistyö perustuu avoimuuteen, keskinäiseen kunnioitukseen ja pitkäjänteiseen kumppanuuteen.

Toisen maailmansodan jälkeen rakennettu kansainvälinen järjestelmä, jonka tavoitteena on ollut edistää rauhaa, vakautta, ihmisoikeuksia ja valtioiden välistä yhteistyötä, on yhä kasvavan paineen alla. Suomelle on kriittisen tärkeää, ettei kansainvälinen järjestys perustu voimankäyttöön tai mielivaltaan, vaan yhteisiin sääntöihin ja monenkeskiseen yhteistyöhön.

Muuttuneessa maailmassa status quon ylläpitäminen tai puolustaminen ei ole itseisarvo. Teemme kumppanimaiden kanssa työtä sen eteen, että monenkeskiset järjestöt palvelevat mahdollisimman tehokkaasti jäsenmaitaan sekä edistävät laajemmin vakautta maailmassa. Olemme valmiita uudistamaan järjestöjä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Lähestymistapa pätee kaikkiin kansainvälisiin järjestöihin, joissa Suomi toimii.

Mitä ehdotamme?

- **Vahvistetaan YK:n toimintakykyä.** Edistetään YK-järjestelmän tehokkuutta, vastuullisuutta, edustavuutta ja läpinäkyvyyttä. Vaikutetaan YK:n yleiskokouksen roolin vahvistamiseksi ja turvallisuusneuvoston uudistamiseksi. Tavoitellaan Suomen valintaa turvallisuusneuvoston vaihtuvaksi jäseneksi kaudelle 2029–2030.
- **Lisätään suomalaisten määrää YK:ssa ja muissa kansainvälisissä järjestöissä.** On tärkeää, että suomalaistaustaisia virkamiehiä toimii mahdollisimman laajasti eri tehtävissä.
- **Puolustetaan kansainvälistä oikeutta.** Vahvistetaan kansainvälisen tuomioistuimen (ICJ) asemaa YK:n virallisena tuomioistuimena sekä kansainvälisen rikostuomioistuimen toimintaedellytyksiä. Varmistetaan kansainvälisten tuomioistuinten itsenäisyys ja riippumattomuus.
- **Vahvistetaan Maailman kauppajärjestön (WTO) toimintaedellytyksiä.** Tuetaan EU:n pyrkimyksiä WTO:n uudistamiseksi. Edistetään näin avointa, monenkeskistä ja sääntöperusteista kansainvälistä kauppaa.

Vaikutetaan taloussuhteilla ja kehityspolitiikalla

Kauppasuhteet ja kehitysyhteistyö ovat olennainen osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Olemme sitoutuneita kestävän kehityksen tavoitteisiin ja edistämme Suomen intressejä, taloussuhteita sekä vakautta luomalla kestäviä kauppasuhteita ja panostamalla tasavertaisiin kumppanuuksiin. Kokoomus puolustaa ja edistää kansainvälistä vapaakauppaa, koska se hyödyttää vaihdannan molempia osapuolia. Vapaakaupan puolustaminen perustuu arvoihimme ja periaatteisiimme.

Kehityspolitiikkamme perustuu arvoihin kuten ihmisoikeusperustaisuuteen, naisten ja tyttöjen aseman parantamiseen sekä demokratian vahvistamiseen. Korostamme yksityisen sektorin merkitystä Suomen kehityspoliittisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Kehityspolitiikan on tuettava paitsi globaalia vakautta myös kotimaista taloutta ja yritysten mahdollisuuksia toimia uusilla markkinoilla.

Suomi rakentaa taloudellista vaikuttavuuttaan pitkäjänteisillä kumppanuuksilla, jotka ulottuvat EU:n sisälle ja sen ulkopuolelle. Talouskasvun, viennin ja investointien edistäminen on keskeinen osa Suomen strategista toimintaa kansainvälisessä ympäristössä: se lisää vaikutusvaltaa, vahvistaa turvallisuutta ja luo kestävän pohjan Suomen hyvinvoinnille.

Kokoomus haluaa panostaa jatkossakin kehitysyhteistyöhön, humanitaariseen apuun sekä rauhanvälitykseen. Kehitysyhteistyö ja kauppapolitiikka muodostavat kokonaisuuden. Kehitysyhteistyön tavoitteena on luoda edellytyksiä ja edistää kehitysmaiden talouskasvua, jotta ne voivat pitkällä aikavälillä pärjätä omillaan ilman riippuvuutta länsimaiden avusta. Tavoitteena on lisäksi syventää kauppasuhteita sekä luoda pohjaa kansainväliselle yhteistyölle muillakin osa-alueilla.

Suomen kehitysyhteistyön keskeisinä ohjenuorina on oltava YK:n kestävän kehityksen tavoitteet, ihmisoikeusperustaisuus, tuloksellisuus ja vaikuttavuus. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan arvopohjaisuus on keskeinen elementti Suomen kehityspolitiikassa. Suomen on keskityttävä entistä selkeämmin naisten ja tyttöjen aseman ja koulutuksen edistämiseen, demokratian tukemiseen, seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien vahvistamiseen, ilmastomuutoksen vastaisiin toimiin, yksityisen sektorin kehittämiseen sekä terrorismin torjuntaan ja radikalisoitumisen ehkäisyyn.

Mitä ehdotamme?

- **Edistetään määrätietoisesti vapaakauppaa.** Puretaan vapaakaupan esteitä sekä tullevia.
- **Varmistetaan kehitysyhteistyön määrärahojen vaikuttavuus ja tuloksellisuus.** Siirretään osa kehitysyhteistyön kansalaisjärjestöjen määrärahoista YK-järjestöille sekä muille monenvälisille järjestöille.
- **Varmistetaan oikea-aikainen humanitaarinen apu konflikteissa ja kriiseissä.** Huomioidaan lasten erityisiä tarpeita sekä naisten ja tyttöjen kokemia sukupuolittuneita haittoja. Tuetaan erityisesti lasten koulukäynnin jatkumista osana apua.
- **Kohdennetaan tukea alirahoitettuihin, unohdettuihin ja pitkittyneisiin kriiseihin.** Kriisien ja konfliktien syttyessä tehdään resurssitehokasta yhteistyötä jo läsnä olevien kansalaisjärjestöjen kanssa.
- **Hyödynnetään yksityistä rahoitusta tehokkaammin kauppa- ja kehityspolitiikassa.** Tuetaan kohdemaiden omia talouksia kestäväällä tavalla, vahvistaen yksityisomistuksen suojaa ja hyödyntäen markkinataloutta.
- **Panostetaan viennin edistämiseen kärkialoilla.** Viedään aktiivisesti maailmalle muun muassa suomalaista avaruusteknologiaa, tekoäly- ja kvanttiosaamista ja terveysteknologiaa.
- **Lisätään kehitysyhteistyön vastavuoroisuutta.** Emme tee kehitysyhteistyötä maiden kanssa, jotka eivät esimerkiksi suostu ottamaan vastaan omia kansalaisiaan tai tukevat Venäjän hyökkäyssodan kaltaisia räikeitä kansainvälisen oikeuden loukkauksia.
- **Levennetään viennin kivijalkaa.** Lisätään pienten ja keskisuurten, kasvuun tähtäävien vientiyritysten määrää. Nostetaan pk-sektorin vientiosuus Ruotsin ja Tanskan tasolle vuoteen 2031 mennessä.

- **Vahvistetaan kauppadiplomatiaa ja vientiyritysten rahoitusmahdollisuuksia.** Annetaan suurlähetystöille vahvempi vientimandaatti ja mitattavat tavoitteet. Otetaan kaupunkien elinkeinopolitiikka osaksi vienninedistämistoimintaa, ja hyödynnetään paikallisia ekosysteemejä.
- **Turvataan puolustusteollisuuden viennin edellytykset.** Huolehditaan vientilupien ennustettavuudesta pitkällä aikavälillä. Vahvistetaan valtioiden välisen puolustustarvikekaupan (G2G) mallia siten, että se tukee puolustusteollisuuden kasvua ja vientiä.

Varmistetaan Suomen ja Euroopan turvallisuus

Suomi on maantieteellisen sijaintinsa myötä pohjoinen etulinjan maa. Suomelle on tärkeää, että Euroopan unionissa ja puolustusliitto Natossa panostetaan arktisen alueen, Itämeren sekä EU:n ja Naton itärajan turvallisuuteen. Venäjä muodostaa vakavan ja pitkäkestoisen uhan niin Suomelle kuin Euroopalle ja koko transatlanttiselle yhteisölle.

Suomi edistää Euroopan unionin roolia laajan turvallisuuden tuottajana. EU:n on oltava tulevaisuudessa yhä vahvempi ja yhtenäisempi toimija erityisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Tämä vaatii muun muassa päätöksentekokyvyn parantamista, puolustustarviketuotannon kasvattamista ja puolustuskyvyn vahvistamista. Euroopasta on rakennettava määrätietoisesti sotilaallinen suurvalta.

Mitä ehdotamme?

- **Vahvistetaan omalta osaltamme läntistä arvo-, talous- ja turvallisuusyhteisöä.** Tuotetaan enemmän turvallisuutta kuin kulutetaan sitä. Toimitaan aloitteellisesti Euroopan unionissa ja puolustusliitto Natossa. Syvennetään entisestään Suomen suhteita tärkeimpiin kumppaneihin eli EU:n ja Naton jäsenmaihiin.
- **Kehitetään Suomen ja Euroopan suhdetta Yhdysvaltoihin.** Suomelle ja Euroopalle on olennainen tavoite, että Yhdysvallat pysyy sitoutuneena transatlanttiseen yhteistyöhön sekä Euroopan turvallisuuteen.
- **Vahvistetaan Pohjoismaiden välistä kumppanuutta.** Syvennetään yhteistyötä esimerkiksi ulko-, turvallisuus- puolustuspolitiikassa sekä valmius- ja varautumiskysymyksissä. Tiivistetään yhteistyötä myös ulkoasiainhallinnon edustustoverkon ylläpidossa sekä EU:ssa, YK:ssa, Natossa ja muissa järjestöissä. Tiivistetään myös Pohjoismaiden ja Baltian välistä kumppanuutta.
- **Syvennetään Suomen suhteita myös EU:n ja Naton ulkopuolisiin kumppanimaihin.** Luodaan Suomelle entistä vahvempaa kumppanuutta esimerkiksi Australiaan, Uuteen-Seelantiin, Japaniin ja Etelä-Koreaan. Edistetään myös EU:n ja Naton yhteistyötä näiden maiden suuntaan.
- **Edistetään kestävä ja oikeudenmukaista rauhaa Ukrainaan.** Lisätään johdonmukaisesti painetta Venäjän suuntaan rauhan aikaansaamiseksi. Hyödynnetään pakotteita, korotettuja tuontituloja sekä muita keinoja Venäjän sotatalouden heikentämiseksi. Otetaan käyttöön Venäjän jäädytetyt varat. Osallistutaan Ukrainan jälleenrakentamiseen.
- **Tunnistetaan Venäjä Euroopan ja Naton tärkeimmäksi turvallisuusuhaksi.** Pidättydytään poliittisten suhteiden rakentamisesta Venäjän kanssa ainakin niin kauan kuin se jatkaa hyökkäyssotaa Ukrainassa. Tunnustetaan, että Venäjä on muuttunut pysyvästi arvaamattomaksi, vihamieliseksi ja aggressiiviseksi Suomea ja Eurooppaa kohtaan.
- **Vahvistetaan Natoa ja Euroopan vastuunkantoa.** Huolehditaan, että eurooppalaiset liittolaiset kantavat tulevaisuudessa isomman vastuun Euroopan puolustuksesta ja pelotteesta. Säilytetään Naton avoimien ovien politiikka. Tuetaan täysimääräisesti Naton puolustuksen ja pelotteen vahvistamista ydinasepelote mukaan lukien.
- **Turvataan Pohjois-Euroopan turvallisuusintressit Natossa.** Huolehditaan, että Natossa ja muissa turvallisuus- ja puolustusyhteistyön rakenteissa tunnistetaan Pohjois-Euroopan strateginen merkitys koko Euroopan ja arktisen alueen turvallisuuden kannalta.
- **Vahvistetaan eurooppalaista yhteistyötä puolustustarvikkeissa.** Kehitetään EU:n SAFE-rahoitusmekanismiin ja European Defence Fundin kaltaisia eurooppalaisia rahoitusvälineitä puolustustarviketuotannon rahoittamiseen. Luodaan puolustustarvikkeiden yhteismarkkinat. Ajetaan yhteistä eurooppalaista asevientipolitiikkaa ja eurooppalaisen puolustushankintaviraston perustamista.
- **Vahvistetaan Euroopan ja Suomen sisäistä sotilaallista logistiikkaa.** Kasvatetaan EU-varoja sotilaallisen liikkuvuuden parantamiseen, jotta eurooppalaiset väyläverkot saadaan modernisoitua soveltumaan myös maanpuolustuksen tarpeisiin. Panostetaan kriittisiin huoltoreitteihin, kuten raideyhteyteen Pohjois-Suomesta Atlantille.

Vahvistetaan Suomen maanpuolustusta

Kokoomuksen tavoitteena on, että Suomi on jatkossakin turvallinen maa, joka kykenee takaamaan kansalaistensa turvallisuuden kaikissa olosuhteissa. Sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitus on Suomen itsenäisyyden ja alueellisen koskemattomuuden turvaaminen. Jokaisella kansalaisella on maanpuolustusvelvollisuus.

Turvallisuutemme perustuu vahvaan kansalliseen maanpuolustukseen Naton täysjäsenenä; laajaan, hyvin koulutettuun ja varustettuun reserviin, yleiseen asevelvollisuuteen ja kynnysasejärjestelmiin sekä korkeaan maanpuolustustahtoon. Yleistä asevelvollisuutta tulee edelleen vahvistaa ja kehittää, vapaaehtoisen maanpuolustuksen edellytykset varmistaa ja reservin osaamista ylläpitää säännöllisillä kertausharjoituksilla.

Nato-jäsenyys on keskeinen osa Suomen puolustusta. Tavoitteenamme on vahvistaa Naton yhtenäisyyttä ja toimintakykyä. Samalla panostamme liittokunnan puolustusteollisuuden kehittämiseen ja kyberuhkiin varautumiseen. Suomen sotilaallinen ja poliittinen panos liittokunnassa luo uskottavan pelotteen sekä alueellisesti Itämeren ja arktisen alueen erityispiirteet huomioiden.

Mitä ehdotamme?

- **Sitoudutaan nostamaan puolustusmenot vähintään 3,5 + 1,5 prosenttiin bkt:sta.** Toimitaan sen puolesta, että tavoite täytetään kattavasti koko puolustusliitto Natossa.
- **Kehitetään puolustusmateriaalihankintoja.** Edistetään hankintamalleja, joissa yrityksille asetetaan selkeä suorituskykytavoite. Näin tuetaan nopeaa teknologista kehitystä, vastataan nopeasti muuttuvan turvallisuusympäristön vaatimuksiin ja vahvistetaan puolustusteollisuuden roolia osana Suomen ja Euroopan turvallisuutta.
- **Tunnistetaan Ahvenanmaan merkitys koko Itämeren alueen turvallisuudelle.** Kokoomus on valmis tarkastelemaan ennakkoluulottomasti kysymystä demilitarisoinnin purkamisesta.
- **Lujitetaan yleistä asevelvollisuutta ja maanpuolustustahtoa.** Yleinen asevelvollisuus ja vahva maanpuolustustahto ovat Suomen puolustuksen kulmakiviä. Kehitetään asepalvelusta jatkossakin velvollisuuteen, ei vapaaehtoisuuteen perustuvana.
- **Siirrytään sukupuolineutraaliin asevelvollisuuteen,** jossa puolustusvoimien tarve ja pienenevät ikäluokat huomioidaan.
- **Vahvistetaan puolustuskykyä kasvattamalla sodan ajan vahvuutta.** Kehitetään vastaavasti varuskuntia ja rekrytoidaan puolustusvoimille uutta henkilökuntaa.
- **Nostetaan asepalveluksen suorittamisastetta merkittävästi.** Nuorten fyysisen kunnon ja henkisen hyvinvoinnin vahvistaminen vaatii koko yhteiskunnassa laaja-alaista ajattelutavan muutosta. Nuorten monenlaisten taitojen ja vahvuuksien on päästävä esiin maanpuolustuksen tehtävissä. Huolehditaan, että puolustusvoimien palvelusturvallisuus on huipputasoa.
- **Vahvistetaan varusmiesten taloudellista asemaa.** Tuplataan varusmiesten päivärahat. Mahdollistetaan varusmiesten viikonlopputyöt uudistamalla sotilasavustusta niin, että työtulot leikkaavat sotilasavustusta enintään 50 %. Huolehditaan, etteivät varusmiehet häviä toimeentulossa vangeille.
- **Kasvatetaan kertausharjoitusten määrää.** Vahvistetaan reserviläisten ja Maanpuolustuskoulutuksen (MPK) roolia kertausharjoitusten toteutuksessa. Kehitetään vapaaehtoista maanpuolustusta.
- **Uudistetaan siviilipalvelusta kouluttamaan kokonaisturvallisuutta tukevia taitoja.** Tällaisia ovat esimerkiksi yhteiskunnan häiriötilanteisiin varautuminen sekä muut aseettomat kokonaisturvallisuuden kannalta keskeiset taidot.
- **Vahvistetaan pohjoismaisten puolustusvoimien yhteistyötä.** Lisätään yhteistä harjoittelua ja viedään asejärjestelmien ja kaluston yhteentoimivuus mahdollisimman pitkälle. Vahvistetaan yhteistyötä myös JEF-maiden, Euroopan itäisen reunan maiden (Eastern Flank) sekä Pohjoismaiden ja Baltian maiden (NB8) kesken.

13. Eurooppa-politiikka

Kokoomukselle Suomen Euroopan unionin jäsenyys on arvovalinta. Kuulumalla Euroopan vapaiden kansojen perheeseen Suomi on tehnyt valinnan ylläpitää ja edistää yhteisiä eurooppalaisia liberaalin demokratian arvoja ja periaatteita: yksilöiden vapautta ja vastuuta, mahdollisuuksien tasa-arvoa, eurooppalaista sivistystä, kansanvaltaa, oikeusvaltiota ja markkinataloutta.

EU:n kautta voimme vaikuttaa asioihin tavalla, joka ei pienelle maalle muuten olisi mahdollista. EU on vahvojen ja yhteistyöhön sitoutuneiden jäsenvaltioiden unioni, jonka kautta Eurooppa voi ajaa yhteisiä asioita maailmanlaajuisesti. EU tarkoittaa myös kompromisseja, kun erilaisia näkemyksiä sovitetaan neuvotteluissa yhteen.

Kokoomus haluaa, että EU on iso isoissa asioissa ja pieni pienissä asioissa. EU:n on kyettävä olemaan yhtenäinen ja vahva ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä sekä ratkomaan ilmastonmuutoksen, luontokadon ja tartuntatautien kaltaisia rajat ylittäviä ja kansainvälisiä ongelmia. Kokoomus haluaa EU:lle vahvemman roolin myös muuttoliikkeiden hallinnassa, ulkorajojen turvaamisessa sekä sisäisen turvallisuuden varmistamisessa.

EU:lla on korvaamaton rooli Euroopan kilpailukyvyyn rakentamisessa. Kokoomus kannattaa vahvasti EU:n sisämarkkinoiden syventämistä ja kansainvälisen vapaakaupan laajentamista. Tavaroiden, palveluiden, pääomien ja ihmisten vapaa liikkuvuus EU-alueella luovat vahvan perustan Euroopan kilpailukyvyille sekä talouden ja hyvinvoinnin kasvulle. Kauppasopimukset luovat maailmaan kansakuntien rauhanomaista yhteenkuuluvuutta sekä vapautta, vakautta ja vaurautta.

Jotta EU voi menestyä epävarmemmassa maailmassa, on meidän välttämätöntä tehdä uudistuksia päätöksentekokyvyn, yhtenäisyyden, itsemääräämisoikeuden ja kilpailukyvyyn parantamiseksi. Kokoomuksen tavoitteena on vahva, toimintakykyinen ja sääntöperustainen EU, joka vahvistaa kansalaisten turvallisuutta, edistää taloudellista menestystä ja puolustaa vapaata eurooppalaista yhteiskuntajärjestystä.

Kasvatetaan EU:n painoarvoa maailmanpolitiikassa

EU:n on oltava kansainvälisen politiikan muutosvoima ja aktiivinen toimija kiihtyvän suurvaltakilpailun maailmassa, jotta se voi turvata jäsenmaidensa kuten Suomen etuja. Käytännössä tämä tarkoittaa määrätietoisia uudistuksia ja päätöksiä EU:n kansainvälisen roolin vahvistamiseksi. Kokoomuksen mielestä Suomen paras turva on nykyistä vahvempi Euroopan unioni ja olemme valmiita harkitsemaan myös toimivaltuuksien laajentamista tai syvempää integraatiota tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

Sääntöperusteisen maailmanjärjestyksen kohdatessa kansainvälisiä haasteita tulee EU:n tekemän ulkopolitiikan olla arvoihin perustuvaa, mutta pragmaattisesti ankkuroitua. EU:n on puolustettava kansainvälisen oikeutta, valtioiden suvereniteettia, ihmisoikeuksia sekä avointa kaupankäyntiä myös jatkossa. EU:n tulee tarjota kumpaakin osapuolta hyödyttävää yhteistyötä, investointeja ja turvallisuutta. Tämä edellyttää myös sitä, että Eurooppa vahvistaa omaa puolustuskykyään ja taloudellista kilpailukykyään, jotta se voi tukea sääntöperusteista järjestystä myös tilanteissa, joissa vastassa on sotilaallinen voima, taloudellinen kiristys tai informaatiovaikuttaminen.

Tärkeä toimenpide kokoomuksen mielestä on määräenemmistöpäätämiseen siirtyminen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Näin EU voi toimia vahvemalla äänellä ulkopolitiikan kysymyksissä ilman, että yksittäinen jäsenmaa voi täysin jumittaa päätöksentekoa. Myöskään perussopimusten avaamista kokoomus ei täysin sulje pois, jos se osoittautuu välttämättömäksi ulkopoliittisen päätöksentekokyvyn lisäämiseksi.

EU:n on välttämätöntä vahvistaa itsemääräämisoikeuttaan ja riippumattomuuttaan. Tämä tarkoittaa yhteistyön lisäämistä eri maanosien kanssa, EU:ta ja sen jäsenvaltioita hyödyttävältä ja pragmaattiselta pohjalta. Yhteistyötä tulee tiivistää erityisesti demokraattisten liittolaisten ja strategisten kumppaneiden kanssa. EU:n on pyrittävä yhtenäiseen toimintaan YK:ssa ja muissa kansainvälisissä yhteyksissä.

Mitä ehdotamme?

- **Laajennetaan EU-tason yhteistyötä strategisten demokraattisten kumppanien kanssa.** Esimerkiksi Yhdistyneet kuningaskunnat, Kanada, Japani, Etelä-Korea, Australia ja Uusi-Seelanti ovat strategisesti tärkeitä valtioita, joihin EU:n tulee rakentaa entistä syvempää yhteistyösuhdetta kaupan, talouden ja turvallisuuden alueilla.
- **Luodaan kestäviä suhteita globaalien etelän maiden kanssa.** EU pystyy luomaan strategisia kumppanuuksia sääntelyn, kaupan ja kehityspolitiikan kautta, mistä mm. Global Gateway -aloite on hyvä esimerkki. Tiivistetään erityisesti Euroopan ja Afrikan maiden yhteistyötä laajasti eri sektoreilla. Pitkän aikavälin tavoitteena tulee olla EU:n ja Afrikan unionin välinen kauppasopimus.
- **Rakennetaan EU:n yhteinen ja yhtenäinen suhde Kiinaan realistiselta pohjalta.** EU tarvitsee yhteisen Kiina-politiikan, sillä Kiina on EU:n jäsenvaltioille merkittävä kauppakumppani, mutta myös haastaja. On tärkeää pyrkiä vahvistamaan Kiinan sitoutumista kansainväliseen oikeuteen ja kansainväliseen sääntöpohjaiseen järjestelmään. Tämä koskee myös ihmisoikeuksien kunnioittamista, joka on järjestelmän keskeinen osa. EU:n tulee valvoa kaupallisia ja strategisia intressejään ja vähentää määrätietoisesti riippuvuuksia kriittisillä sektoreilla. Ilmastomuutoksen kaltaisissa globaalikysymyksissä yhteistyötä on jatkettava tiiviisti.
- **Solmitaan lisää uusia kauppasopimuksia.** Vahvistetaan näin EU:n geopoliittista painoarvoa ja vähennetään riippuvuutta yksittäisistä markkinoista.
- **Priorisoidaan kauppasopimuksista neuvoteltaessa Euroopan taloudelliset intressit.** Tehdään muita tavoitteita edistävää yhteistyötä tarvittaessa näistä erillään, jotta kauppasopimuksia saadaan solmittua nopeammin ja useampien eri tahojen kanssa.

Syvennetään EU:n sisämarkkinoita ja kevennetään sääntelyä

Ilman vahvaa taloudellista pohjaa Suomella tai EU:lla ei ole tarvittavaa painoarvoa kansainvälisessä politiikassa, eikä se pysty vastaamaan kasvaviin puolustusmenojen tarpeisiin tai ikääntyvän väestön tuomiin eläke- ja hoitokustannuksiin. Siksi kokoomuslaisen politiikan keskeisenä painopisteenä on kilpailukyvyn parantaminen niin Suomen kuin EU:n tasolla. Kestävä kilpailukyky syntyy työn, yrittäjyyden ja osaamisen arvostuksesta sekä siitä, että taloudessa on tilaa kasvaa ja uudistua.

Euroopan talouden moottori ja merkittävin kilpailuetu on yli 450 miljoonan ihmisen sisämarkkinat. Sisämarkkinat lisäävät kilpailua, laskevat hintoja, parantavat laatua ja laajentavat kuluttajien valinnanvapautta. Kun yritys voi kasvaa kotimarkkinaa laajemmille markkinoille, syntyy mittakaavaetuja, uusia työpaikkoja sekä tuottavuuden kasvua. Sisämarkkinat eivät kuitenkaan toimi vielä tehokkaasti, vaan esteitä kaupalle on usealla eri toimialalla ja sektorilla.

Kokoomuksen mielestä sisämarkkinoiden integraatio pitää viedä loppuun EU:n taloudellisen kilpailukyvyn ja yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi. Tavoitteena on sisämarkkina, jossa suomalainen yritys voi ajatella EU:ta yhtenä kotimarkkinana, ja jossa säännöt ovat selkeät, ennakoitavat ja yhdenvertaisesti sovellettavat. Kaikenkokoisten yritysten pitää päästä toimimaan sisämarkkinoilla. Vahvat ja tehokkaasti toimivat sisämarkkinat tekevät Euroopasta myös houkuttelevamman investointikohteen ja lisäävät Euroopan globaalia kilpailukykyä.

Tunnistamme liiallisen sääntelyn Euroopan kilpailukykyä haittaavana tekijänä. Liiallinen ja monimutkainen sääntely sitoo resursseja pois tuotekehityksestä, investoinneista. Se myös osuu usein suhteettomasti pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Siksi edistämme voimakkaasti sääntelyn keventämistä Suomen lisäksi EU:ssa. Sääntelyn on tuettava uudistumista ja mahdollistettava uudet teknologiat, ei jarrutaa niiden syntymistä ja kehittämistä.

Mitä ehdotamme?

- **Syvennetään EU:n sisämarkkinoita.** Toteutetaan palveluiden sisämarkkinat, digitaaliset sisämarkkinat, pääomamarkkinaunioni sekä pankkiunioni. Puretaan kaupan esteitä ja sääntelyn päällekkäisyyttä siirtymällä sisämarkkinoiden sääntelyssä asetusten käyttämiseen direktiivien sijaan.
- **Toteutetaan vapaaehtoinen eurooppalainen yritysmuoto (nk. 28. järjestelmä).** Tämä mahdollistaisi yrityksille toiminnan koko EU:n alueella yhdenmukaisen oikeudellisen kehikon pohjalta.
- **Edistetään EU:n sisämarkkinoiden toimivuutta.** Puretaan turhia normeja ja tarpeettoman yksityiskohtaista sääntelyä, vauhditetaan reilua kilpailua ja kevennetään yritysten hallinnollista taakkaa. Kynnystä uuden sääntelyn laatimiseen pitää nostaa olennaisesti, ja sääntelyä yksinkertaistavia Omnibus-pakettien tekemistä tulee jatkaa myös tulevaisuudessa, esimerkiksi pysyvänä jokaisen vaalikauden aikana toistuvana toimintatapana.
- **Kehitetään tehokas vastaus eurooppalaisten yritysten skaalausongelmaan.** Suomen Veturi-malli tarjoaa markkinaehtoisien ja EU-tasolle yleistettävän ratkaisun siitä, miten yritysvetoiset ekosysteemit voivat vahvistaa kasvua, investointeja ja sisämarkkinoiden toimivuutta ilman uusia suoria tukimekanismeja.
- **Tehdään parempaa EU-lainsäädäntöä.** Ehdotetuista säädöksistä täytyy tehdä nykyistä kattavammat vaikutusarvioinnit. Puretaan hallinnollista taakkaa ja sitoudutaan yksi sisään, yksi ulos -periaatteeseen. Varmistetaan, että sääntely on ennakoitavaa ja teknologianeutraalia.

Edistetään EU:n strategista omavaraisuutta

Eurooppa on tällä hetkellä riippuvainen ulkoisista toimijoista usealla strategisesti merkittävällä toimialalla, minkä vuoksi haluamme parantaa taloudellisen kilpailukyvyn lisäksi EU:n strategista kilpailukykyä ja omavaraisuutta. Tämä ei tarkoita ovien sulkemista maailmalta, vaan pragmaattiselta pohjalta tehtävää yhteistyötä, riippuvaisuuksien vähentämistä ja riskien hajauttamista. EU:n riippuvuutta muista maanosista ja valtioista tulee vähentää erityisesti strategisesti merkittävien sektoreiden kuten energian, tietoliikennejärjestelmien ja tietojärjestelmien sekä kriittisten raaka-aineiden kohdalla.

Teknologisen omavaraisuuden parantamiseksi EU:n täytyy olla täysipainoisesti mukana digitalisaatioon ja uusiin teknologioihin perustuvassa teollisessa vallankumouksessa. Tämä ei onnistu vanhentuneella ajattelulla EU:sta "sääntelyn supervaltana", vaan määrätietoisella taloudellisen kilpailukyvyn, osaamisen ja yritysten toimintaedellytysten parantamisella.

EU:n on vahvistettava digitaalista resilienssiään ja vähennettävä riippuvuutta EU:n ulkopuolisista digitaalisista toimijoista. Eurooppalaisten ja avoimeen lähdekoodiin perustuvien ratkaisujen kehittäminen ja käyttöönotto lisäävät kilpailua, tietoturvaa ja teknologista omavaraisuutta ilman markkinoiden sulkemista.

Energiatuotanto on toinen merkittävä strateginen alue, johon haluamme panostaa EU tasolla. EU on ollut pitkään riippuvainen venäläisestä fossiilienergiasta ja muusta energiatuonnista. Tämän takia näemme energiamurroksen ja vihreän siirtymän mahdollisuutena Euroopalle päästöjen vähentämisen lisäksi myös omavaraisuuden kannalta. Puhtaaseen energiaan panostaminen ja investoinnit mahdollistavat lisäksi runsaasti energiaa kuluttavan prosessiteollisuuden houkuttelun takaisin Eurooppaan ja Suomeen, mikä parantaa pitkällä aikavälillä EU:n omavaraisuutta myös teollisen tuotannon alueella.

Mitä ehdotamme?

- **Vahvistetaan EU:n omavaraisuutta raaka-aineissa.** Luodaan vaihtoehtoisia tuontireittejä mineraaleille ja raaka-aineille, kehitetään Euroopan sisäistä kestävää kaivostuotantoa ja luodaan edellytyksiä omalle kriittisten komponenttien tuotannolle. Vahvistetaan EU:n taloudellista itsenäisyyttä ja varmistetaan tuotannon luonto- ja kestävyysstandardit kolmansien maiden tuontiin verrattuna paremmin.
- **Ohjataan suurempi osuus EU:n rahoituksesta uusiin teknologioihin.** Lisätään teknologista omavaraisuutta EU:n tutkimus- ja kehittämisrahoituksella. Panostuksia kannattaa tehdä erityisesti kaksikäyttöisiin teknologioihin, joista avaruusala toimii hyvänä esimerkkinä. Erityisosaamisesta esimerkiksi tekoäly-, siru ja kvanttitutkimuksessa on pidettävä kiinni.
- **Tehdään EU:sta suotuisa ympäristö kehittää ja ottaa käyttöön tekoälyä ja muita teknologioita.** Tässä kannattaa edetä sääntelyn parantamisen kautta. Samalla EU:n on edistettävä uuden teknologian käyttöön liittyvien ihmisoikeuksien toteutumista.
- **Viimeistellään energiaunioni.** Investoidaan hyviin siirtoyhteyksiin ja sähköverkkoihin Euroopan sisällä sekä korjataan energian sisämarkkinoiden ongelmat. Tavoitteena on Euroopan laajuiset vapaat sähkömarkkinat, joita säädellään vastuullisesti ja tasavertaisesti.
- **Rakennetaan lisää ydinvoimaa.** Ydinvoima on luokiteltava pysyvästi puhtaaksi energialähteeksi EU:n taksonomiassa. Euroopan on oltava eturintamassa pieniin modulaarisiin reaktoreihin (SMR) tai muihin turvallisen ja luotettavan ydinvoiman rakentamisessa. Panostetaan eurooppalaiseen ydinpolttoaineen tuotantoon ja jätteen käsittelyyn.
- **Irrrotaudutaan täysimääräisesti venäläisestä fossiilienergiasta koko EU:n tasolla.**

Lujitetaan eurooppalaista demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta

EU:n suurin kilpailuetu on sen demokraattinen ja avoin yhteiskuntajärjestys, jonka arvoja ovat ihmisarvo, vapaus, tasa-arvo, oikeusvaltioperiaate ja ihmisoikeudet. Demokratian, oikeusvaltion ja laajan yksilönvapauden eteen on kuitenkin tehtävä taukoamatta töitä.

EU:n arvoja haastetaan niin ulkoa kuin sisältä. Kokoomuksen mielestä EU:n tulee lujittaa erityisesti oikeusvaltioperiaatteen toteutumista unionin sisällä, jotta EU:n ja sen jäsenmaiden toimintaan voidaan jatkossakin luottaa. Päätöksenteon tulee olla läpinäkyvää, perusteltua ja tapahtua tarkoituksenmukaisella tasolla, jotta edustuksellisen demokratian oikeutus säilyy vahvana. Voimakas ja moniääninen kansalaisyhteiskunta on kriittinen osa demokratiaa.

Monet maat haluavat vapaaehtoisesti liittyä EU:n jäseniksi. Kokoomus pitää oven auki uusille jäsenmaille. Uusien jäsenvaltioiden myötä EU:n vaikutusvalta ja painoarvo maailmassa kasvaa entisestään. Jäsenyytlupauksen on oltava uskottava ja johdonmukainen, jotta kandidaattimaiden demokraattinen kehitys jatkuu eikä tilaa synny takapakille tai ulkopuoliselle vaikutusvallalle. Haluamme kuitenkin pitää vahvasti kiinni laajenemisen meriittipohjaisuuden periaatteesta ja kiinnittää erityistä huomiota oikeusvaltion ja demokraattisten instituutioiden tilaan.

Mitä ehdotamme?

- **Sidotaan EU:n rahoitus oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen.** Otetaan äänioikeus pois periaatetta rikkovilta jäsenmailta. Tällä vahvistetaan oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen jäsenmaissa ja rakennetaan perälauta demokraattisen luisumisen estämiseksi. Tämä voidaan saavuttaa uudistamalla Euroopan unionin sopimuksen artikla 7.
- **Vahvistetaan länsimaisen yhteiskunnan perusarvojen toteutumista.** Vahvistetaan EU:n kykyä puuttua yksilönvapauden, sananvapauden, lehdistönvapauden ja riippumattoman oikeuslaitoksen loukkauksiin.
- **Vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä.** EU:n on ulotettava toimenpiteensä demokratian ja oikeusvaltion puolustamisessa koskemaan myös kansalaisyhteiskuntaa.
- **Torjutaan hybrivaikuttamista EU-tasolla.** Kehitetään EU:n kykyä tunnistaa ja torjua psykologisia ja kognitiivisia ulkoisia vaikuttamisoperaatioita. EU:n on torjunnan lisäksi kyettävä myös pelotteen ylläpitämiseksi aktiivisiin operaatioihin ulkoisia vihamielisiä toimijoita vastaan, joiden tarkoituksena on horjuttaa jäsenvaltioiden sisäistä yhtenäisyyttä.
- **Suhtaudutaan myönteisesti EU:n laajenemiseen.** Pidetään kuitenkin tiukasti kiinni jäsenyyden selkeistä kriteereistä ja ehdoista. Kytetään unionin laajeneminen yhteen EU:n päätöksentekoprosessin uudistamisen kanssa. Tarkastellaan määränemistöpäätämisen lisäksi komissaarien määrää.
- **Hyväksytään Ukraina EU:n jäseneksi.** Suhtaudutaan rakentavasti erilaisiin ratkaisuihin tämän saavuttamiseksi, esimerkiksi asteittaisella integraatiolla. Ukrainan tulevaisuus on EU:n täysjäsenenä sen täyttäessä jäsenyyden kriteerit ja ehdot.

Varmistetaan EU:n ja jäsenmaiden vastuullinen taloudenpito

EU:n rahoitusta on ohjattava enemmän niille aloille, joilla on saavutettavissa eniten eurooppalaista lisäarvoa. Samalla haluamme tehdä yhteisten varojen käyttämisestä läpinäkyvämpää ja tarkemmin valvottua. Uusien menojen rahoittaminen tulee tehdä ensisijaisesti varoja uudelleen kohdentamalla, käytön ja valvonnan tehostamisella ja kehittämällä omien varojen järjestelmää.

EU:n jäsenvaltiot tulevat jatkamaan aktiivista teollisuuspolitiikkaa ja jakamaan valtiontukia aiempaa enemmän, halusimme sitä tai emme. Kokoomus tunnistaa, ettei tavoitteita strategisesta riippumattomuudesta tai nykyistä omavaraisemmasta raaka-ainetuotannosta, teollisuudesta ja energiasta voida saavuttaa ilman aktiivista teollisuuspolitiikkaa ja jonkinlaista julkista rahoituskehikkoa. Tästä huolimatta periaate siitä, että kukin jäsenmaa kantaa ensisijaisen vastuun omasta talouspolitiikastaan ja julkisen taloutensa kestävydestä on tärkeä säilyttää. Valtiontukien osalta ajamme mallia, jossa koordinaatiota tehtäisiin EU-tasolla, jotta pystymme säilyttämään reilun ja tasaisen pelikentän yrityksillemme mahdollisimman hyvin.

Mitä ehdotamme?

- **Uudistetaan EU:n budjettia turvallisuutta ja kilpailukykyä paremmin tukevaksi.**
- **Sidotaan EU:n rahoitusvälineet yhä tiiviimmin osaksi EU:n budjettia.** Tämä mahdollistaa paremman valvonnan ja ohjauksen EU-varojen käytölle. Lisäksi varojen myöntäminen pitää sitoa vahvemmin jäsenmaiden rakenteellisiin uudistuksiin, erityisesti koheesiorahoituksen kohdalla.
- **Kiinnitetään EU-budjetissa erityistä huomiota EU:n itäisten raja-alueiden elinvoimaan.** Alueille suunnattujen tukien on otettava nykyistä vahvemmin sodan tai sen uhan vaikutukset. EU:n puolustuspanostusten tulee kohdistua sinne, missä unionia ensisijaisesti puolustetaan.
- **Kehitetään EU:n omien varojen järjestelmää.** Kokoomus suhtautuu avoimesti esimerkiksi haittaverojen tai haittamaksujen keräämiseen EU:n toimesta, mutta keinojen pitää tuoda aitoa lisäarvoa eikä siirtää veroja jäsenmailta EU-tasolle.
- **Suhtaudutaan kriittisesti rahoitustarpeiden kattamiseen yhteisvelalla.** Yhteisvelkajärjestely voidaan hyväksyä vain huolellisen harkinnan perusteella puolustuksen kaltaisilla kriittisillä alueilla. Niillä ei saa tehdä koheesio-politiikkaa tai rahoittaa muita tavanomaisia EU:n menoja.
- **Uudistetaan EU:n finanssipoliittisen sääntelykehikko.** Kehikon on edistettävä julkisen talouden tasapainoa, vastasyklisyyttä ja pidettävä sisällään myös tehokkaita sanktioita. Suhtaudutaan avoimesti ajatukseen kunkin jäsenmaan velkakestävyuden huomioivasta räätälöidyistä velka- ja alijäämäkriteereistä.
- **Valvotaan EU-sääntöjen noudattamista paremmin.** Vahvistetaan muun muassa EU:n varojenkäytön valvontaa sekä sisämarkkinasääntöjen täytäntöönpanon valvontaa. Tiukennetaan valvontaa EU:n rahoitusinstrumenttien kohdalla. Käynnistetään rikkomusmenettelyitä hanakammin, jos EU-säädöksiä ei noudateta.
- **Kerätään valtiontuet EU-tasoiseen kilpailukykyrahastoon kansallisten poikkeuslupien sijaan.** Rahasto myöntäisi rahaa Excellence-periaatteella strategisesti merkittävälle toimialoille. Tukia ei tule kohdistaa tuotantotukiin tai tehdä sillä koheesio-politiikkaa.

Uudistetaan EU:n päätöksentekoa ja Suomen vaikuttamista

EU:n on toimittava aiempaa tehokkaammin, jotta se voi parantaa kilpailukykyään, kasvattaa vaikutusvaltaansa ja vahvistaa strategista riippumattomuuttaan. Kunnianhimoiset tavoitteiden realistinen saavuttaminen edellyttää kokoomuksen mielestä muutoksia unionin päätöksentekojärjestelmään ja toimivallan kohdistamista niille politiikkasektoreille, joilla EU-tasoinen koordinaatio tuo eniten lisäarvoa.

Kokoomus on valmis tarkastelemaan EU:n toimivaltaa ja tukemaan syvempää integraatiota esimerkiksi puolustukseen, talouteen, sisämarkkinoihin ja ulkopoliittikkaan liittyvissä kysymyksissä, mikäli esitykset ovat oikeasuhtaisia ja tuovat strategista kapasiteettia EU:lle.

Tärkeimpänä yksittäisenä toimenä kannatamme EU:n siirtymistä määräenemmistöpäätämiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä. Tämän voi tehdä osittain jo nykyisen perussopimusrakenteen puitteissa, mutta emme sulje pois myöskään perussopimusneuvotteluita. EU:n tuleva laajentuminen tekee päätöksentekojärjestelmän uudistamisesta entistä välttämättömämpää, sillä nykyisessä päätöksentekorakenteessa uusien jäsenmaiden mukaantulo lisääisi entisestään riskiä päätöksenteon jumiutumista.

Suomen näkökulman huomioimisen EU:ssa voi varmistaa vain Suomi itse. Vaikuttamalla ennakoivasti EU-politiikan sisältöön Suomi voi varmistaa kriittisten näkökulmien huomioimisen jo valmisteluvaiheessa. Kykyä prioriteettien tunnistamiseen ja oikealla hetkellä vaikuttamiseen tulee entisestään vahvistaa ja ylläpitää. Proaktiivisella ja ennakoivalla vaikuttamisella pystymme saamaan Suomelle EU-jäsenyyden täyden hyödyn. EU-tasoiin yhteistyöohjelmiin esimerkiksi tieteen ja kulttuurin saralla tulee lähteä ennakkoluulottomasti mukaan.

Mitä ehdotamme?

- **Syvennetään EU:n integraatiota tarvittaessa myös asteittain.** Edistetään aloitteita halukkaiden jäsenmaiden kanssa, vaikka poliittista tahtotilaa tai riittävää yksimielisyyttä ei löytyisi koko EU:n tasolla.
- **Siirrytään määräenemmistöpäätämiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä.** Tämän voi tehdä osittain jo nykyisen perussopimusrakenteen puitteissa, mutta emme sulje pois myöskään perussopimusneuvotteluita.
- **Vahvistetaan EU:n toimeenpanokykyä ja johtamisen yhtenäisyyttä.** Tämän voi toteuttaa esimerkiksi yhdistämällä komission puheenjohtajan ja neuvoston puheenjohtajan tehtävät. Kytkös demokratiaan on tärkeää varmistaa esimerkiksi formalisoimalla Spitzenkandidat-prosessi.
- **Korjataan suomalaisten aliedustus EU-tehtävissä.** Tuetaan suomalaisten virkamiesten pääsyä EU:n, Naton ja YK:n kansainvälisiin tehtäviin kehittämällä valtion tukipalveluita kansainvälisiin rekrytointeihin. Käynnistetään uudelleen ministeriöiden EU-virkamiesohjelmat.
- **Laaditaan Suomelle vuosittain konkreettinen EU-vaikuttamisstrategia.** Käsitellään strategiassa laajalaisesti keskeiset kysymykset, joihin Suomen on kyettävä ennakoivasti määrittämään strategiset painopisteensä EU-vaikuttamiselle. Otetaan säännönmukaisesti sidosryhmien osaaminen ja näkökulmat huomioon EU-politiikan ennakkovaikuttamisen kannanmuodostuksessa.